81.2(Кр)
С-573
-5616-

Намжавиин Содмон

СОЛЫҢҺЫ

81.2-922
С 573

НАМҖАВИИН СОДМОН

СОЛЫҢҺЫ

Кэлен-улсиин школьын экелце классмудты тоды бичиг дасхылһына үзеглел

Хальмыг Таңһычиин йиреңкә болын мэргежлиин сурһулиин Министерств барлыхды зөв өгве

Буркн Багшин Алтн Сюмен Библиотека

Элесте
Хальмыг дэгтер һарһачи
1999

ББК 81.2-922
С 573

ФЕДЕРАЛЬНАЯ ПРОГРАММА КНИГОИЗДАНИЯ РОССИИ

$С\frac{4306020200 — 007}{М\ 126(03) — 99}$ 9 — 98

ISBN 5-7539-0383-5

© Н. Содмон, 1999.

© А. М. Поваев, оформление, 1999.

81(Кр)

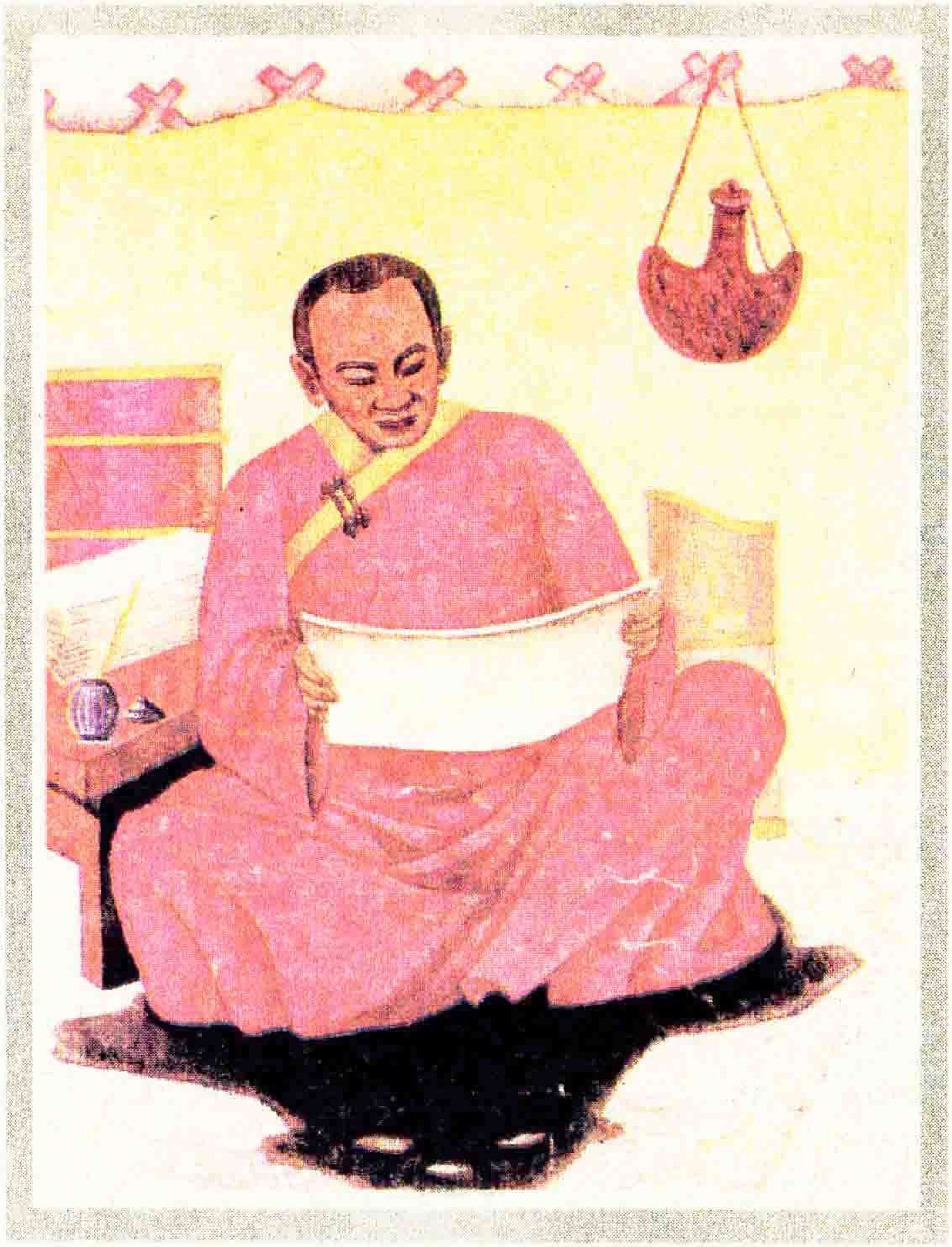

РАБҖАМБА ЗАЯ-ПАНДИТА
ОГТЫРҺУН ДАЛА
(1599-1662)

Библиотека "Бурхн Багшин Алтн Сюме" *

ТОДЫ БИЧГИИН ТАРХЫСЫН БӘӘДЛИИГИ ҮЗҮЛСЕН ЗУРЫГ

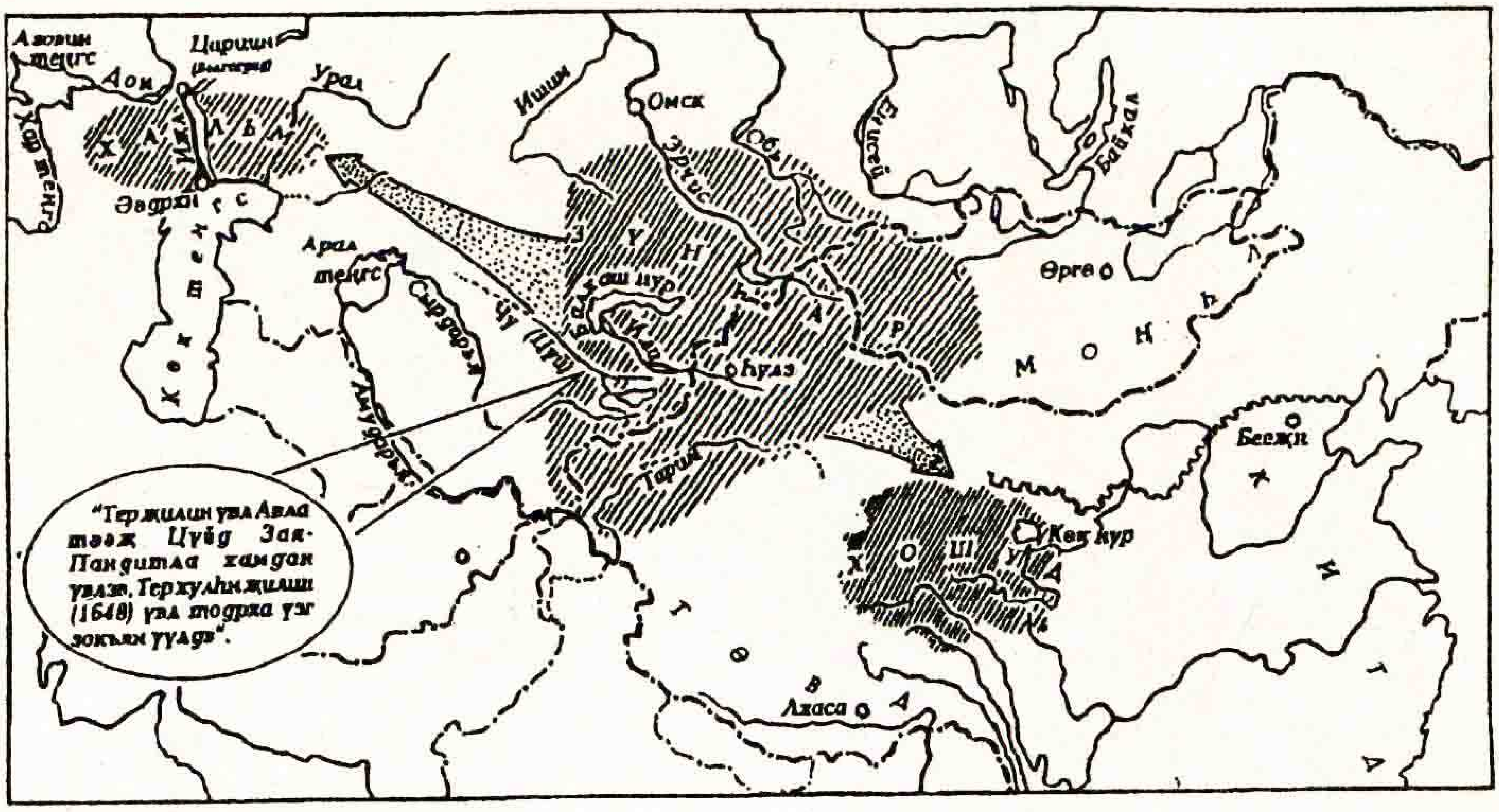

ЗАЯ-ПАНДИТАН ЙОВСЫН ХААЛҺИИГИ ҮЗҮЛСЕН ЗУРЫГ

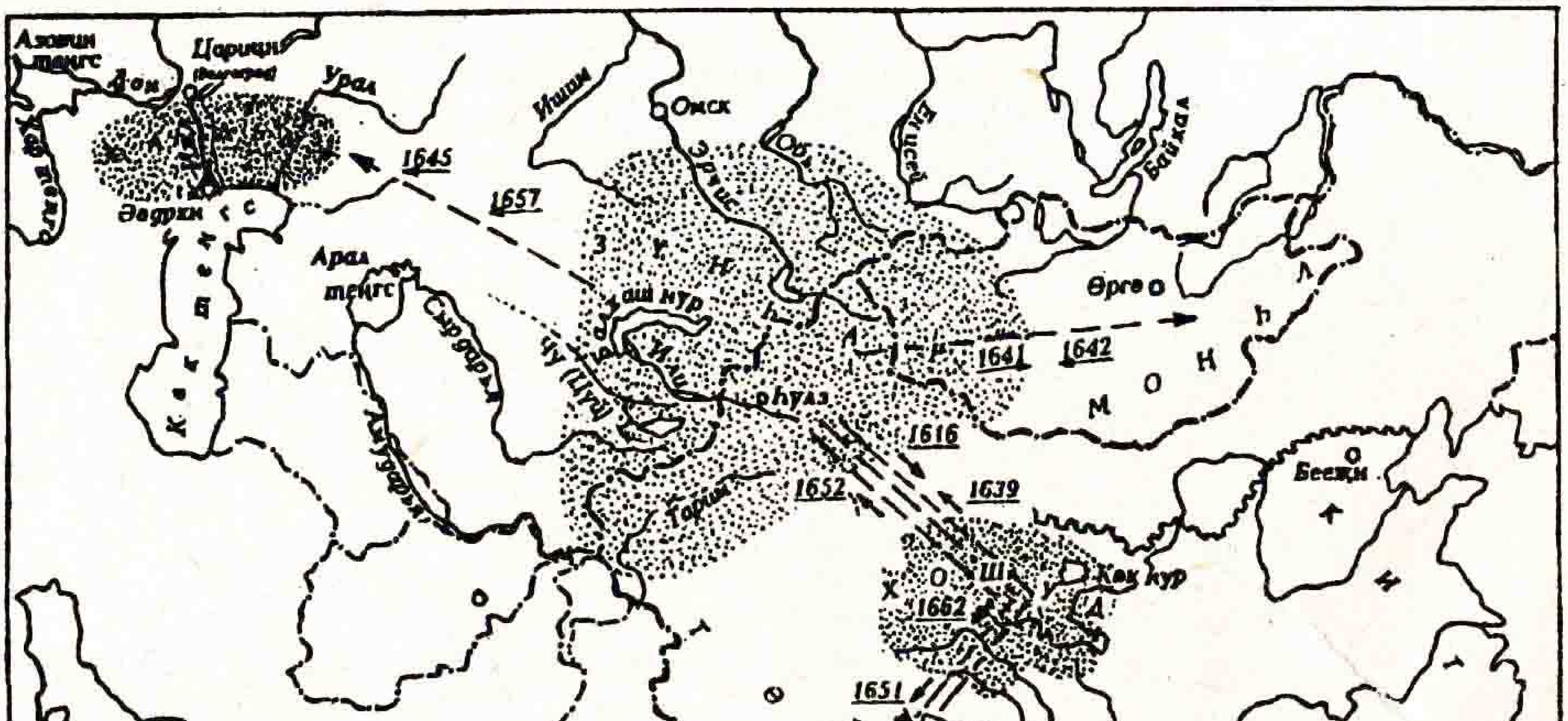

ЗАЯ-ПАНДИТА

Дөрвен өөрдиин ике багши Огтырһун Дала Зая-Пандитан ясынь хошуд, отгынь гөрәчин, овгынь шаңһыс. Тәре шарыгчин һаха җилде (1599) хуучин Зүүн-Һар нутыгты төрсемен. Түүнә өвке аавынь тәре цагиин дөрвен өөредте цәцнәрен алдыршисын Күңкә-Заячи гиҗи бәәҗи. Күңкә-Заячиин олын көвүдәсе ууһын көвүнь Баавхын гиһәд бәәҗи. Эне Баавхынды нәәмен көвүн бәәснәсе тавдыгчинь Зая-Пандита мөн.

Зая-Пандитан баһиин нәрень Шары-Хавыг бәәҗи. Тәре 1616-чи җилде арвын долатадан тәре цагты дөрвен өөрдииги ахылҗасын Бәәвһес баатриин үрнә төлә Манҗушри хутыгтасы сәкел күртеҗи, Төведте күрчи сурһульды орсымын. Арвын җил хату зөргәр ном сурад, олнасы ончирсын оюн-билгәрен болын гүүн мәдреләрен **рабҗамба** гидег буддыын шаҗна гүүн-ухани дәәде цолы харсысмын. Түүнә хөөне төвдиин олын дацынды багши ламы болҗи йовхыдынь алдыр нәрень цуг төведте туурчи, Зая-Пандита гиҗи күнделегдеҗи дуудыгдыдыг болсымын. Зая-Пандита гидег нәрен болхыла буддыын шаҗна тавын уханды цәәсен күүнде зүүлгедег хамгиин дәәде номиин цолы мөн.

Зая-Пандита Төведте хөрен хойир җилииги давулад, 1638-чи җилде тавдыгчи дүриин Дала ламы болын Банчин богдыын зәрлегәр тәре цагиин өөред болын моңһылды бурхына сурһал дәлгерүлхе даалһывыр авад, Зүүн-Һар нутыгтан хәрҗи ирәд, буйинта ике үүлән экелсемен.

1640-чи җилде Зая-Пандита Огтырһун Дала тууҗды алдыршисын ”Моңһыл-өөрдиин ике цаҗиин бичиг” тогталһынды орылцыҗи, бурхына шаҗииги цааҗар батрулсымын. 1641—1642-чи җилде Моңһылды, 1645-чи болын 1657-чи җилде Иҗлиин хальмыгты күрчи бурхына ном дэлгерүлен үүлдесмен. 1650—1652-чи җилмүдты хойирдад Төведте күрчи Дала ламла болын Гүүши номиин хаанла баралхысмын.

1648-чи хулһыны җилиин үвел Зүүн-Һариин нутыг — Цүй һолыын көвәде хамыг моңһыл кэлтенерте зөрүлҗи, тэденде килвер болһыхиин төлә **тодырха үзег** зокъян үүлдесмен.

1662-чи җилиин намриин дунды сариин 22-ты Зая-Пандита Огтырһун Дала Төвед талы мөрелхе хаалһыдан Көке-Нууриин Цәәдемде һаслыңгасы нөгцехе йосы үзүлве.

Дөрвен өөрдиин ике багши Зая-Пандита хату чиң зөргәр сурһульды сурчи, эрдемиин түүлде күрчи, хәрҗи ирәд, хамгииги мэдегчи бурхына шаҗииги мандылулҗи, хәре дөрвен өөрдиин төре-йосииги батрулын үүлдесмен.

Зая-Пандита болхыла, аһу ике гэгәрүлегчи, аһу ике номтын, аһу ике орчулыгчи, аһу ике олна үүлдәчи, өөред-хальмыг улсиин бичгиин кэлнә улыынь тәвегчи мөн.

Зая-Пандитан насын туршидан орчулсын олын зәрлег, үндесен, шастыр, түүнә үүдәсен тоды үзег, тәре цагасы наараң тоды үзег дээре бичигдеҗи үлдесен ике зөөрмүд өдгә цагты мана уудлад барыгдышиҗ уга уурхан саң болҗана.

Тоды бичиг — мана кэлен-улсиин оюн-билег.
Тоды бичиг — мана кэлен-улсиин түүке-тууҗи.
Тоды бичиг — мана кэлен-улсиин бэлге-тэмдег.
Тоды бичиг — мана кэлен-улсиин ике бахымҗи.

ТОДЫ БИЧГИИН ҮҮДИИГИ СЭКИЙ

ТОДЫ БИЧИГ БОЛЫН ТҮҮНИ МАХБУД

Тоды бичиг болхыла — **залһымыл бичиг** мөн. Тэре төләде тоды бичгәр үге нәәрүлҗи бичхеде үзгүд хоорындан **нурһар** залһылдына. Тоды бичгииги бичхедән **дээрә-се дорагшан босаһар, зүүнәсе баруншан мөр даралҗи** бичнә. Босаһар бичигдедег төләдень тоды бичгииги **"Боса бийтә әмде бичиг"** гиҗи мана өвкенер нэрелҗи, тоды бичигтә судыр цаасиigи бузыр-буртыгла харһулхасы икәр цээрледег заңшилта бәәсмен. Эврә бичиг-сойлан күнделҗи дээделдег эне сәәхен заңшилан хөөте үйнерень болсын биден цаарандан чиген бәрҗи йовхы зөвтәвиден.

Тоды бичигте түүнә үзгүдииги бүрдәҗәхе һоллыгчи элементес бәәдгииги биден **тоды бичгиин махбуд** гинәвиден. Тоды бичигте уты туршидан 15 зүүлиин махбуд бәәнә.

Энде түрүләд һаран кэвшүлхе дасхыл кэхмен.

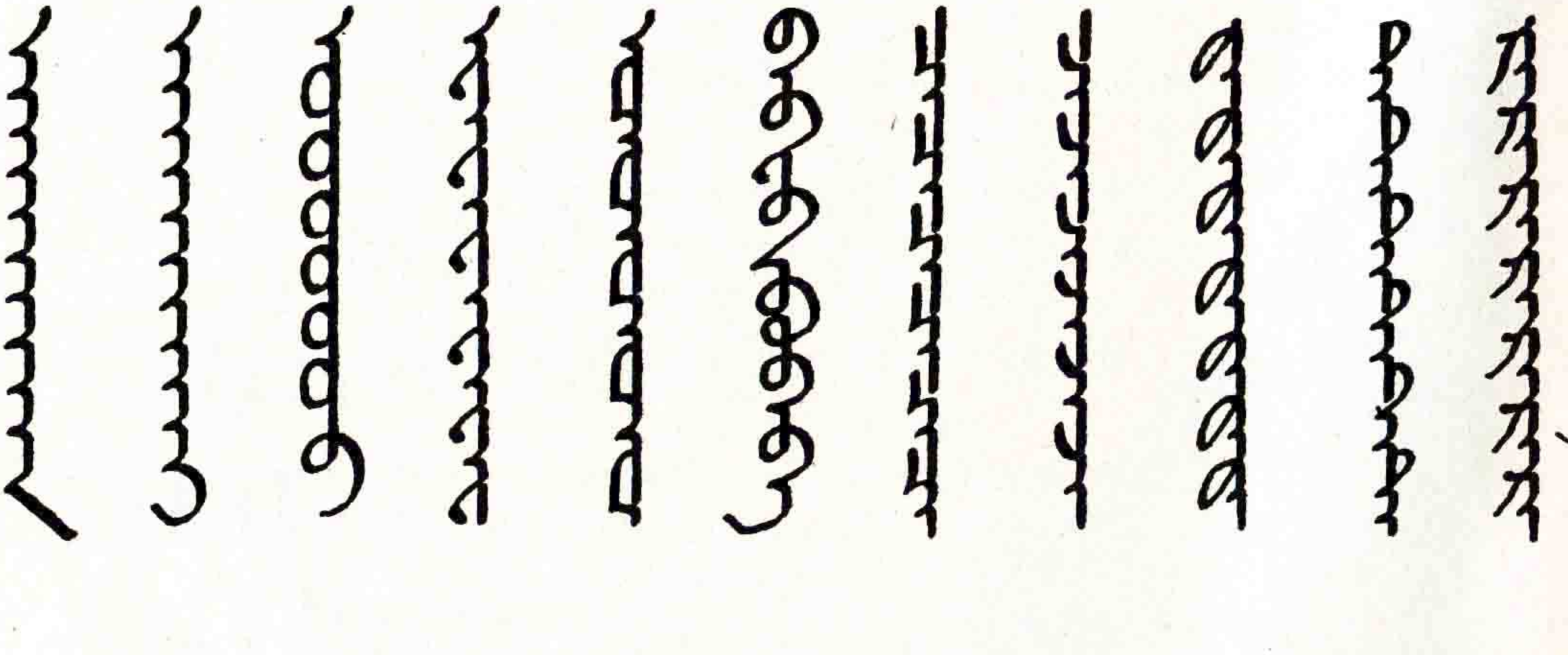

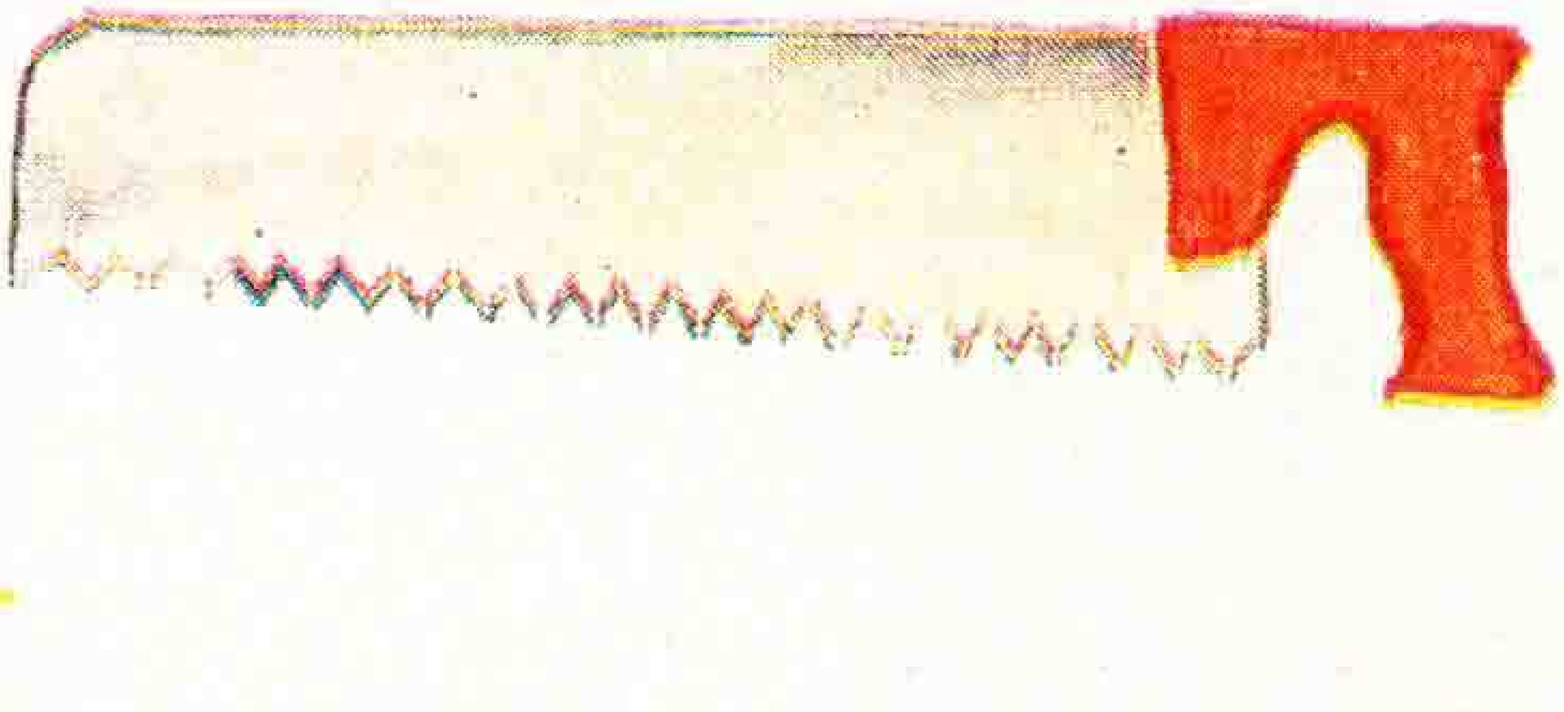

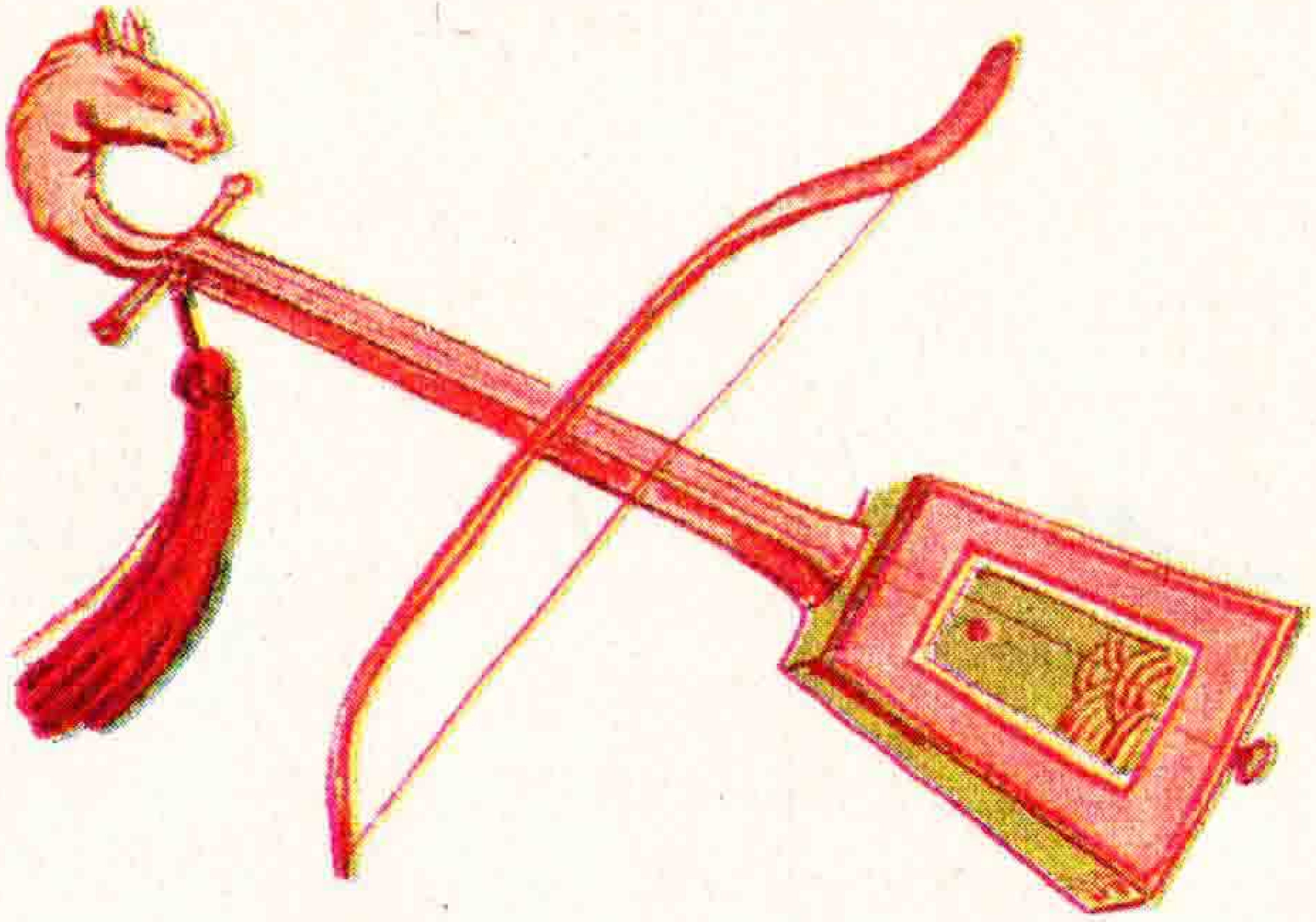

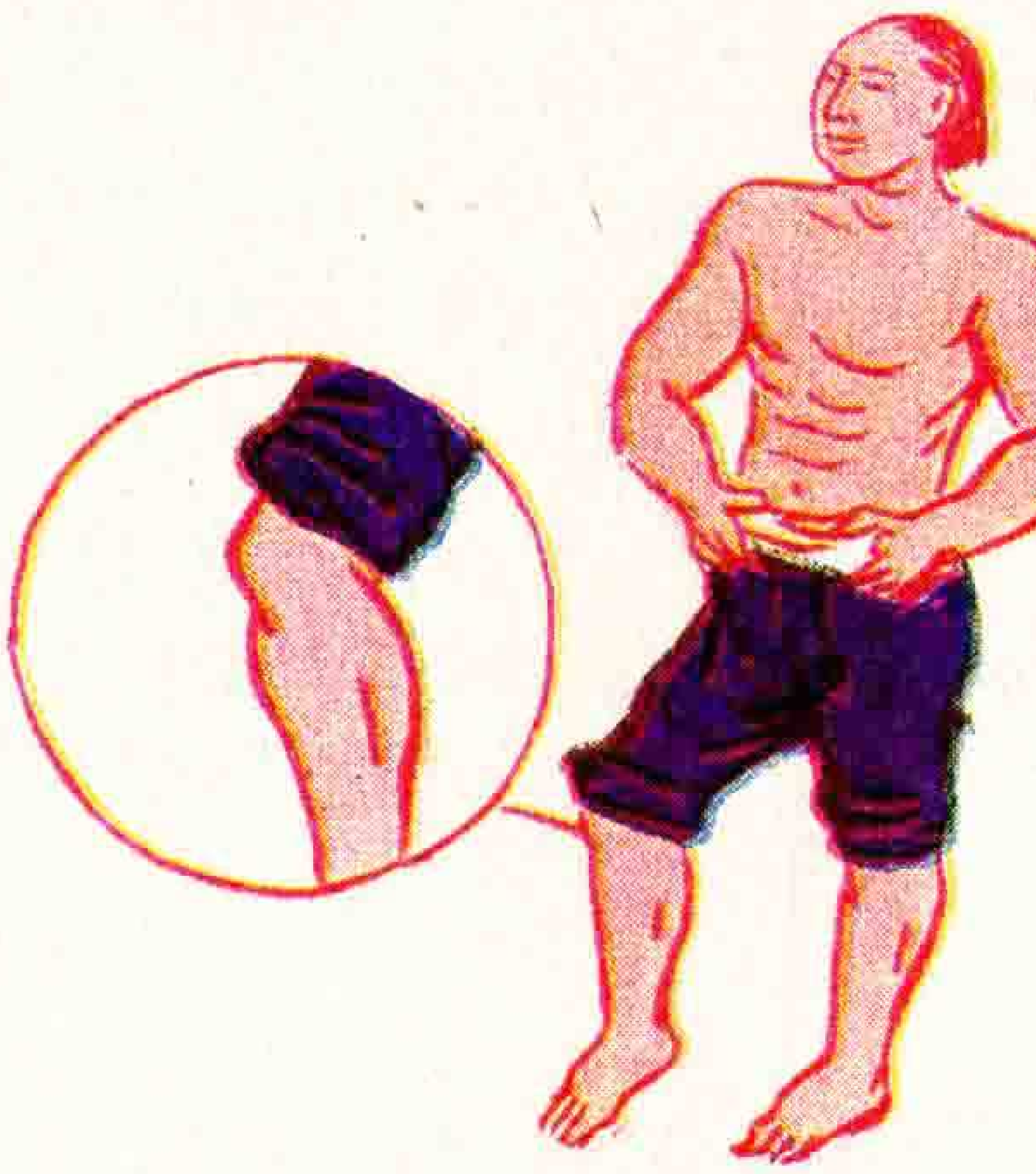

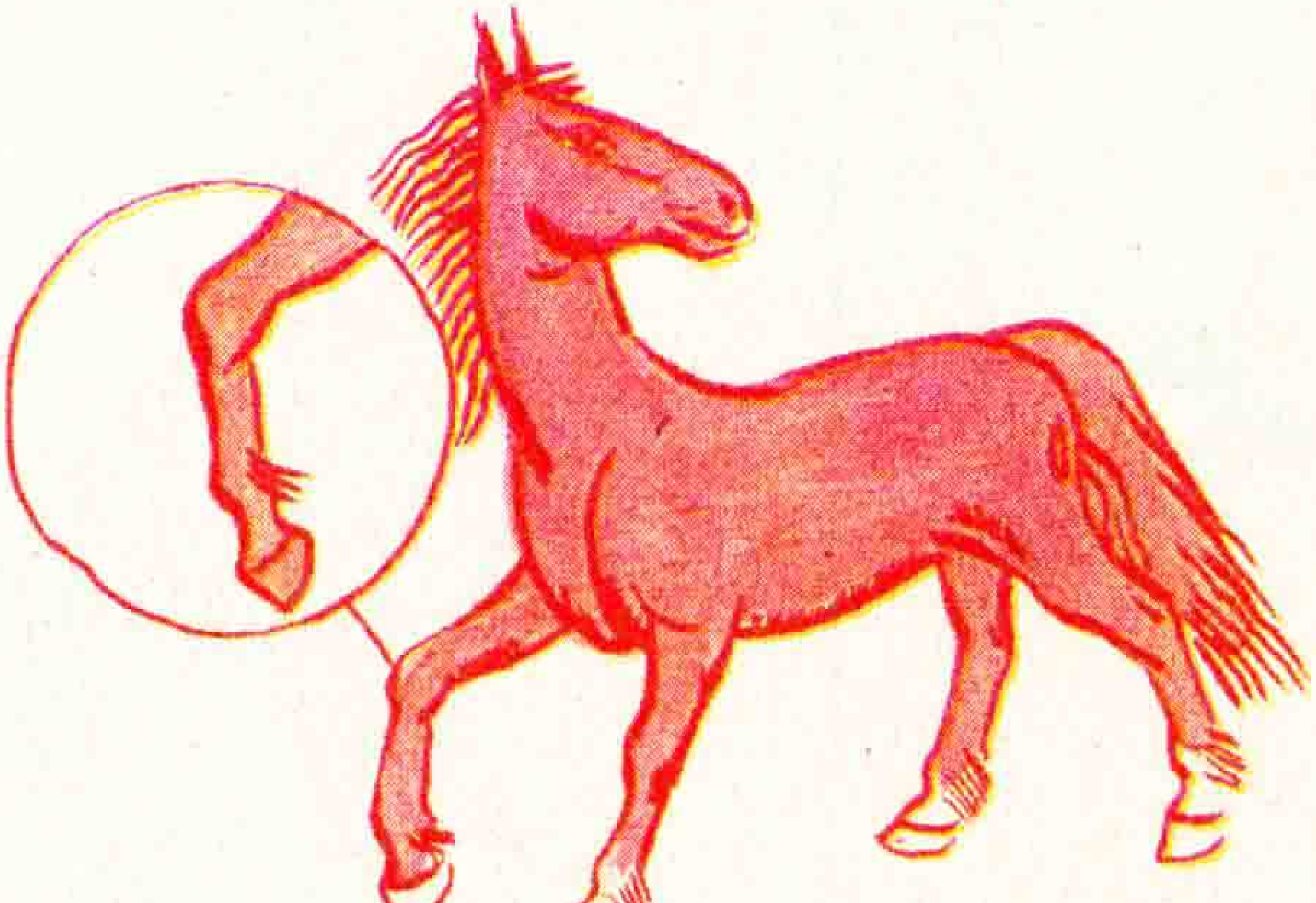

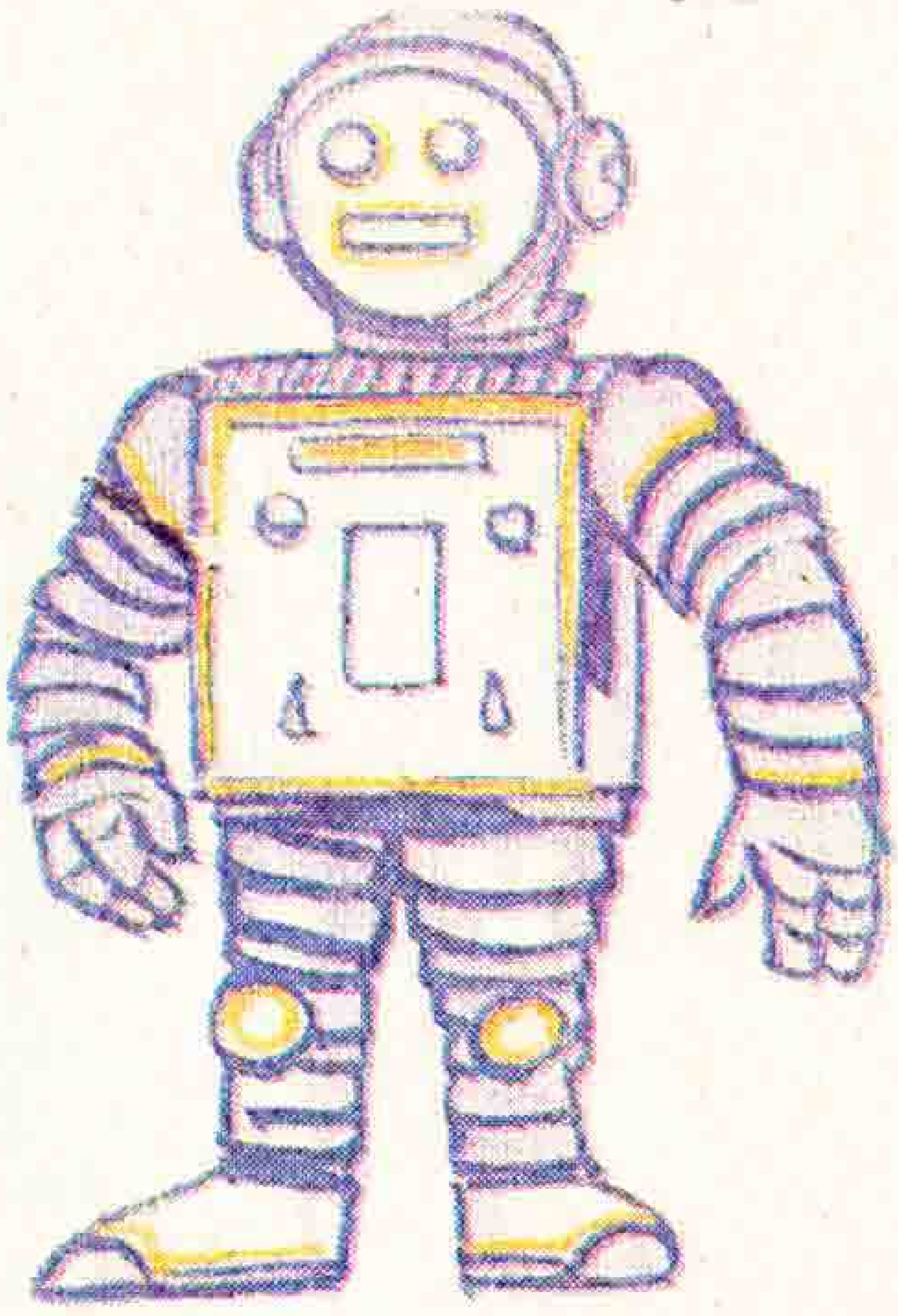

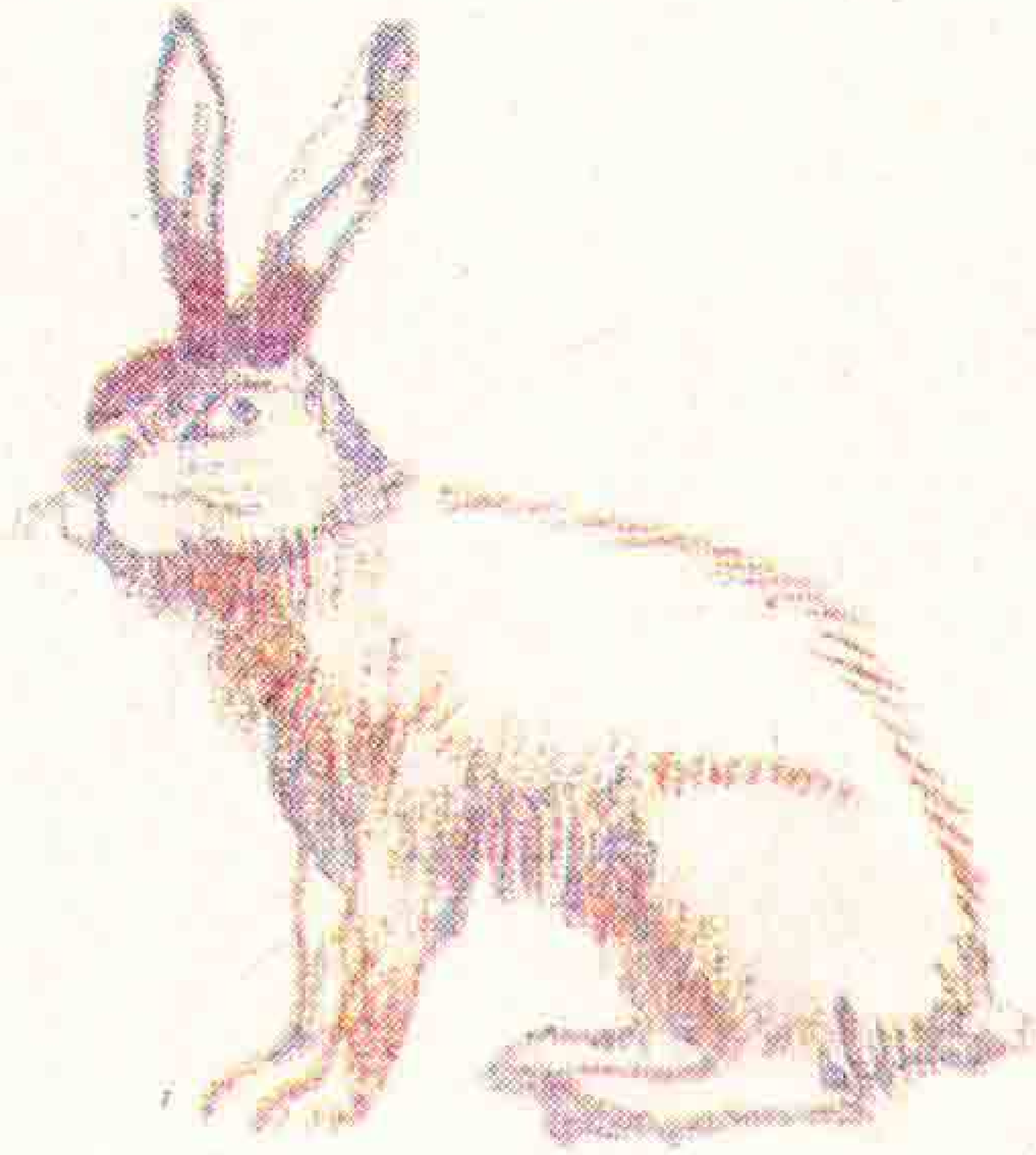

Կ

կ

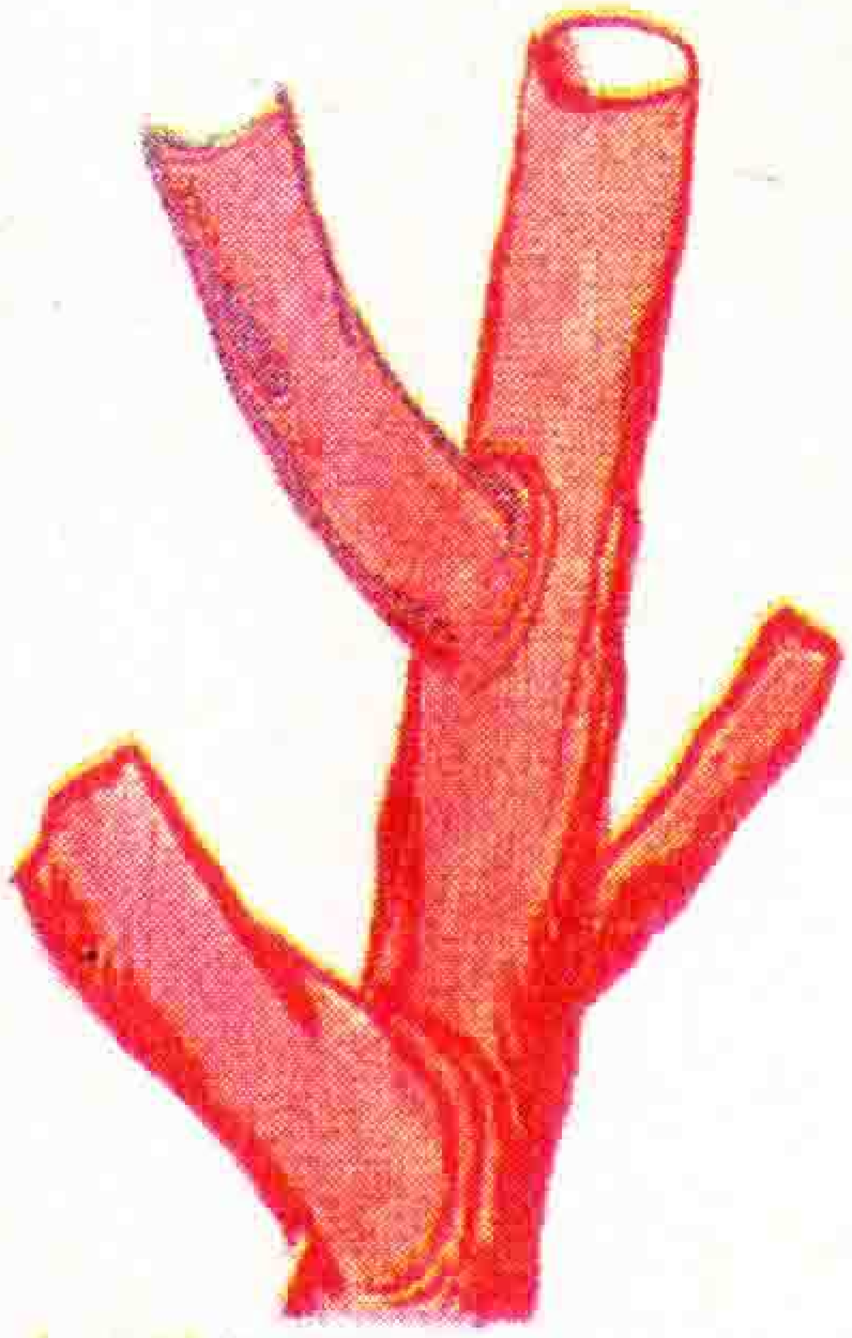

ք

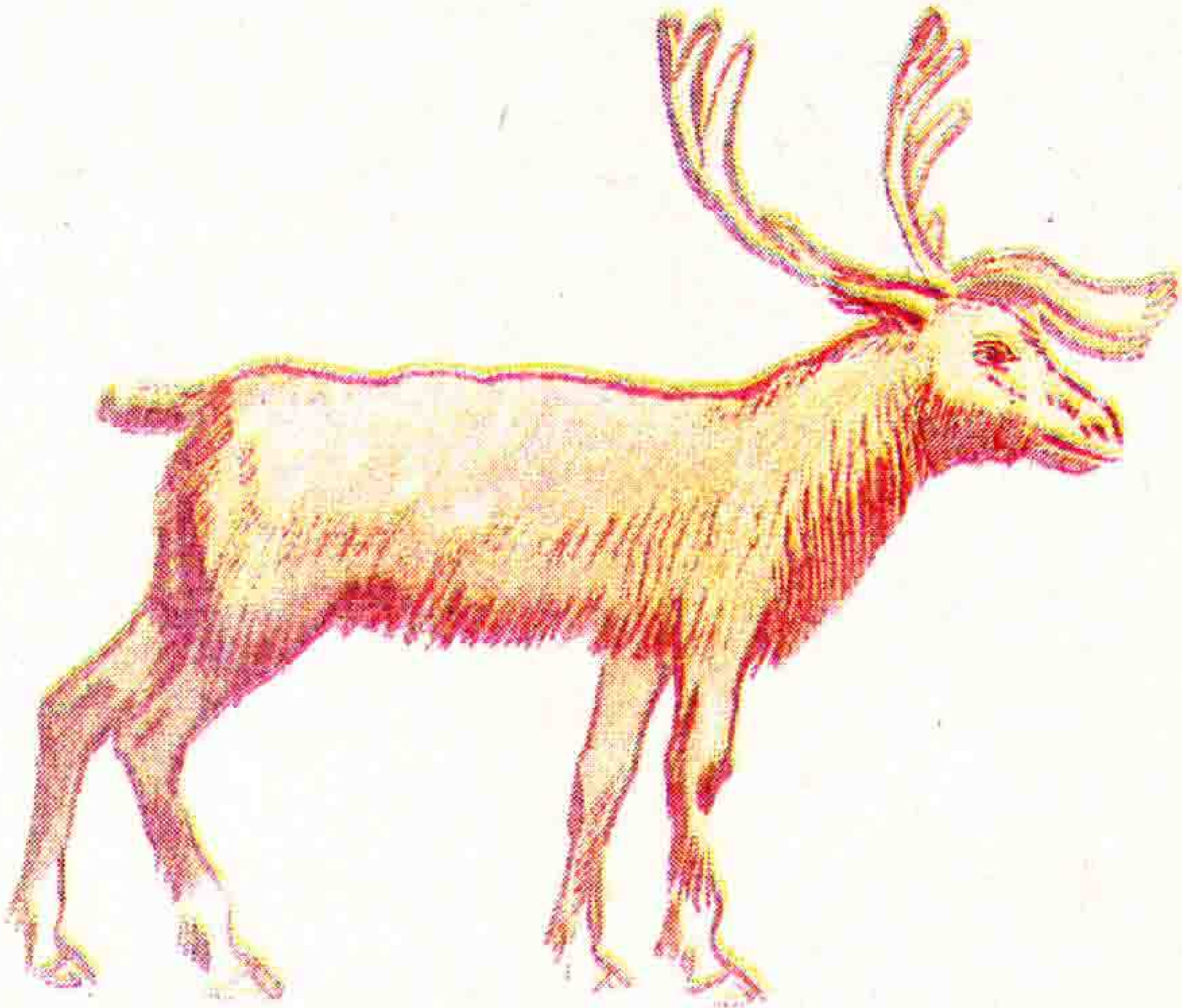

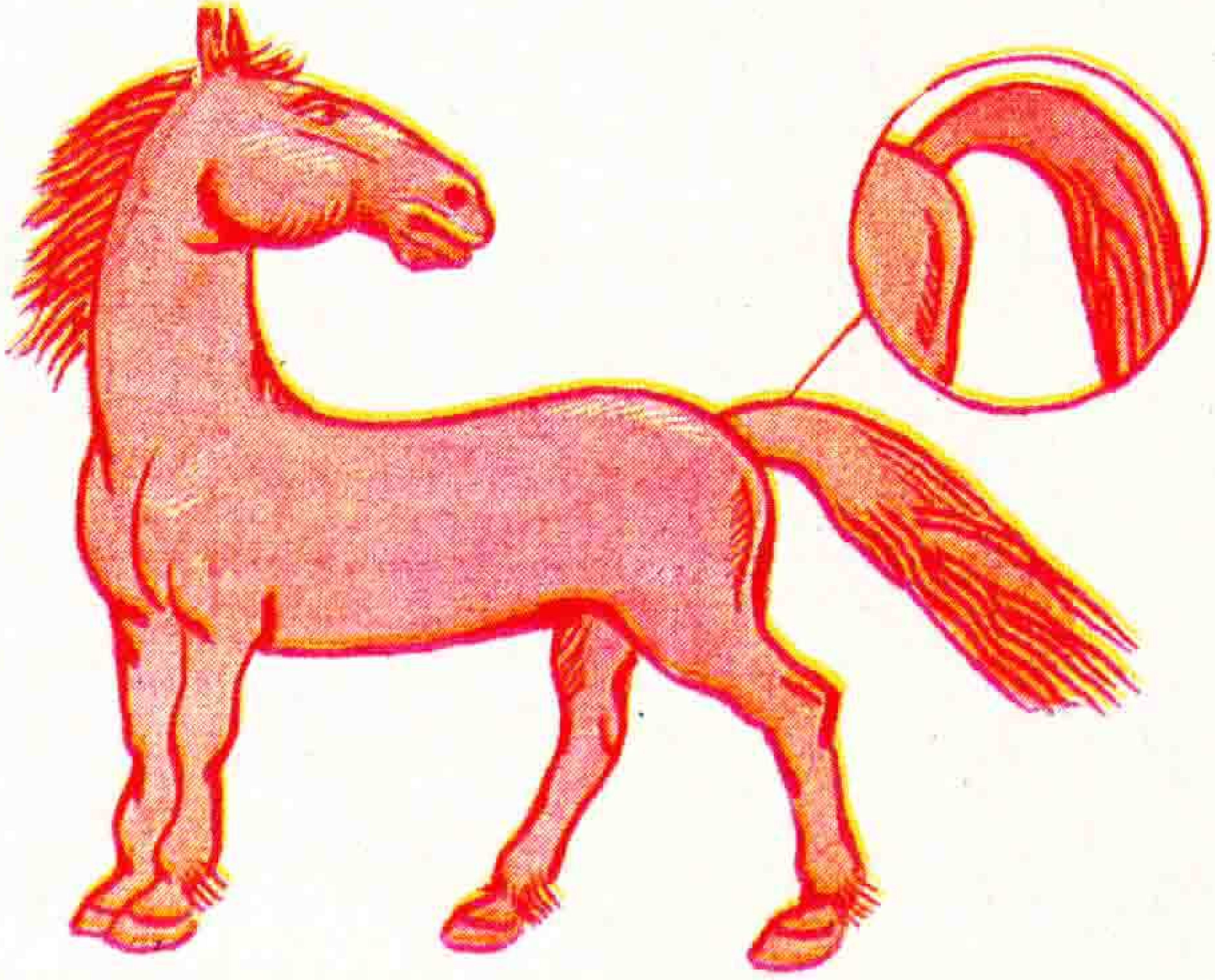

ТОДЫ БИЧГИИН ЙИЛҺЕХЕ ТЭМДЕГ БОЛЫН ЦЭГ-ТЭМДЕГ

Тоды бичигте зәрем үзгиин арды, өмнень нэмер тэмдег тәвхелә, тэре үзгень оӊдан дуудылһыта үзег болҗи хүвернә. Эне мэте зәрем үзгиин арды, өмнень нэмҗи үзгиин дуудылһы хүврүлхеде кэреглегдедег тэмдегииги **йилһехе тэмдег** гинә. Тоды бичигте уты туршидан 8 зүүлиин йилһехе тэмдег бәәнә.

Тоды бичигте эрте цагасы кэреглесәр ирсен дөрвен зүүлиин цэг-тэмдег бәәнә. Тэрень — хамыг текстиин экелцеде болын шине халхиин экенде тәвегдедег **бирһа**; зәӊгиин дунды тасылҗи әмесхел авхы орымды тәвегдедег **даӊ цэг**; утхы төгессен зәӊгиин хөөне тәвегдедег **давхыр цэг** болын бүрен-бүтен утхы төгессен текстиин хөөне тәвегдедег **дөрвелҗин цэг** мөн.

Йилһехе тэмдег

- нэге цэг
- хойир цэг
- төгрег цэг
- уру татасын
- өөдән үүргесен
- агшилһы (күчлег)
- гиҗиг
- өвер

Цэг-тэмдег

- бирһа
- даӊ цэг
- давхыр цэг
- дөрвелҗин цэг

ЭГШИГ ҮЗГҮД

Тоды бичгиин кэленде долан эгшиг ээ бәәнә. Тоды бичигте тэре долан эгшиг әәге тэмдегледег долан эгшиг үзег бәәнә — **а, э, и, о, у, ө, ү.** Эне долан эгшигииги дотрынь хату (эре), җөөлен (эме), саармыг (эрсү) гиҗи һурвы әңгелнә. Энүнде **а, о, у** һурвын — хату (эре) эгшиг; **э, ө, ү** һурвын — җөөлен (эме) эгшиг; **и** болхыла — саармыг (эрсү) эгшиг мөн. Тоды бичигте хату эгшиг болын җөөлен эгшиг нэге үгде хамдан ордыг йосын уга. Ямаран чиген үгиин нэгдегчи үйдень (ниилвертень) хату эгшиг орсын бәәхлә, дарукы үйдень басы хату эгшиг орхы зөвтә. Энүги хату (эре) үге гинәвиден. Үгиин нэгдегчи үйдень җөөлен эгшиг орсын бәәхлә, дарукы үйдень басы җөөлен эгшиг орхы зөвтә. Энүги җөөлен (эме) үге гинәвиден. **И** эгшиг саармыг учрасы— хату, җөөлен үгиин алькыдынь чиген орҗи чадна. Иигҗи эгшигиин хату, җөөлнәр таарылдыхы йосииги **эгшиг таарылдыхы йосын** гинәвиден.

ТОДЫ БИЧГИИН ЦАҺАН ТОЛҺАН ДУУН

Үгиинь нээрүлсенъ: ***Намҗавиин Содмон***
Айсиинь таарулсынь: ***Манҗиин Аркадь***

ЭГШИГИИН ДУУН

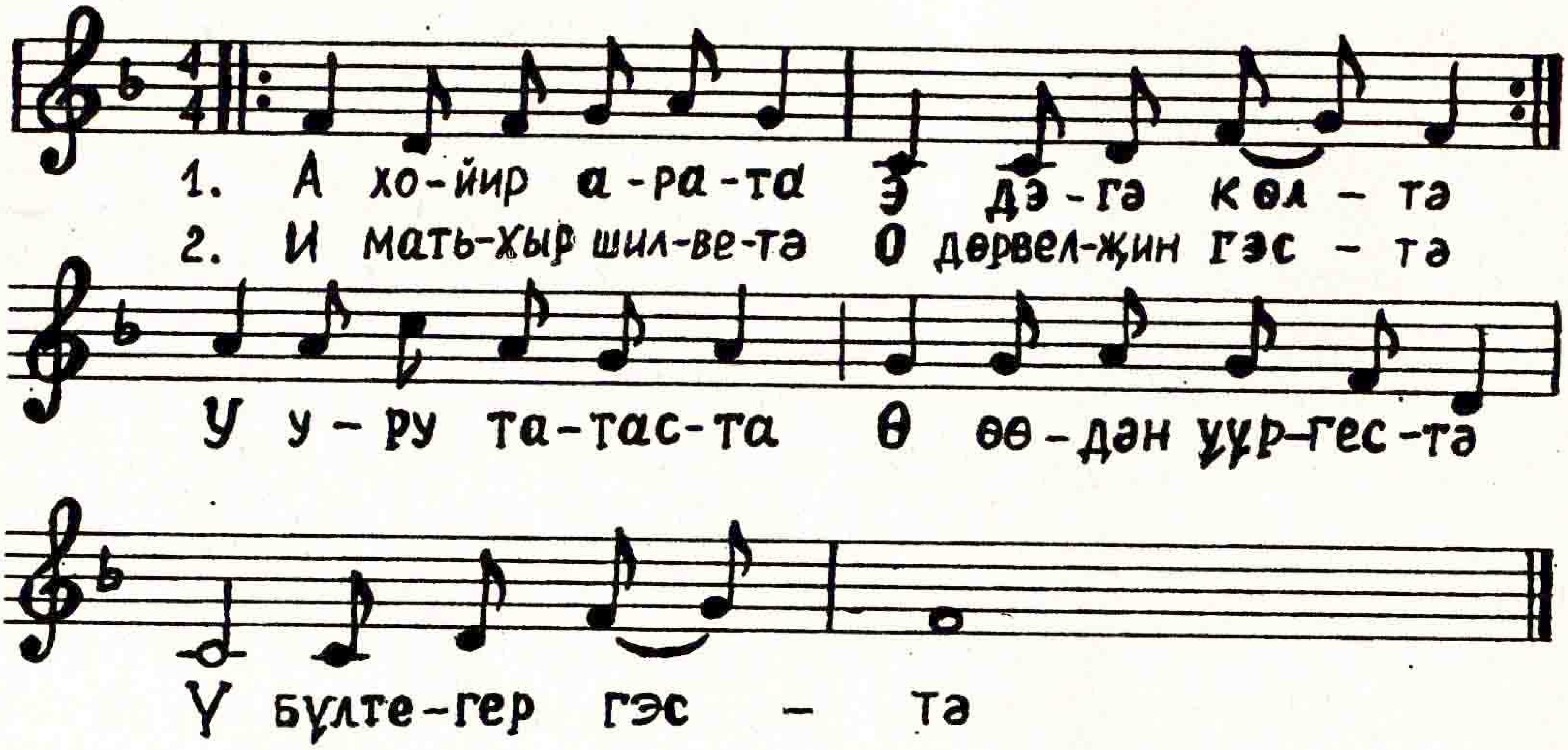

А — хойир арата.

Э — дэгэ көлтэ.

И — матьхыр шилветэ.

О — дөрвелҗин гэстэ.

У — уру татаста.

Ө — өөдэн үүргестэ.

Ү — бүлтегер гэстэ.

ᠠ

ᡄ

ᡅ

Библиотека "Бурхн Багшин Алтн Сюме" *

ᡆ

ᠮ

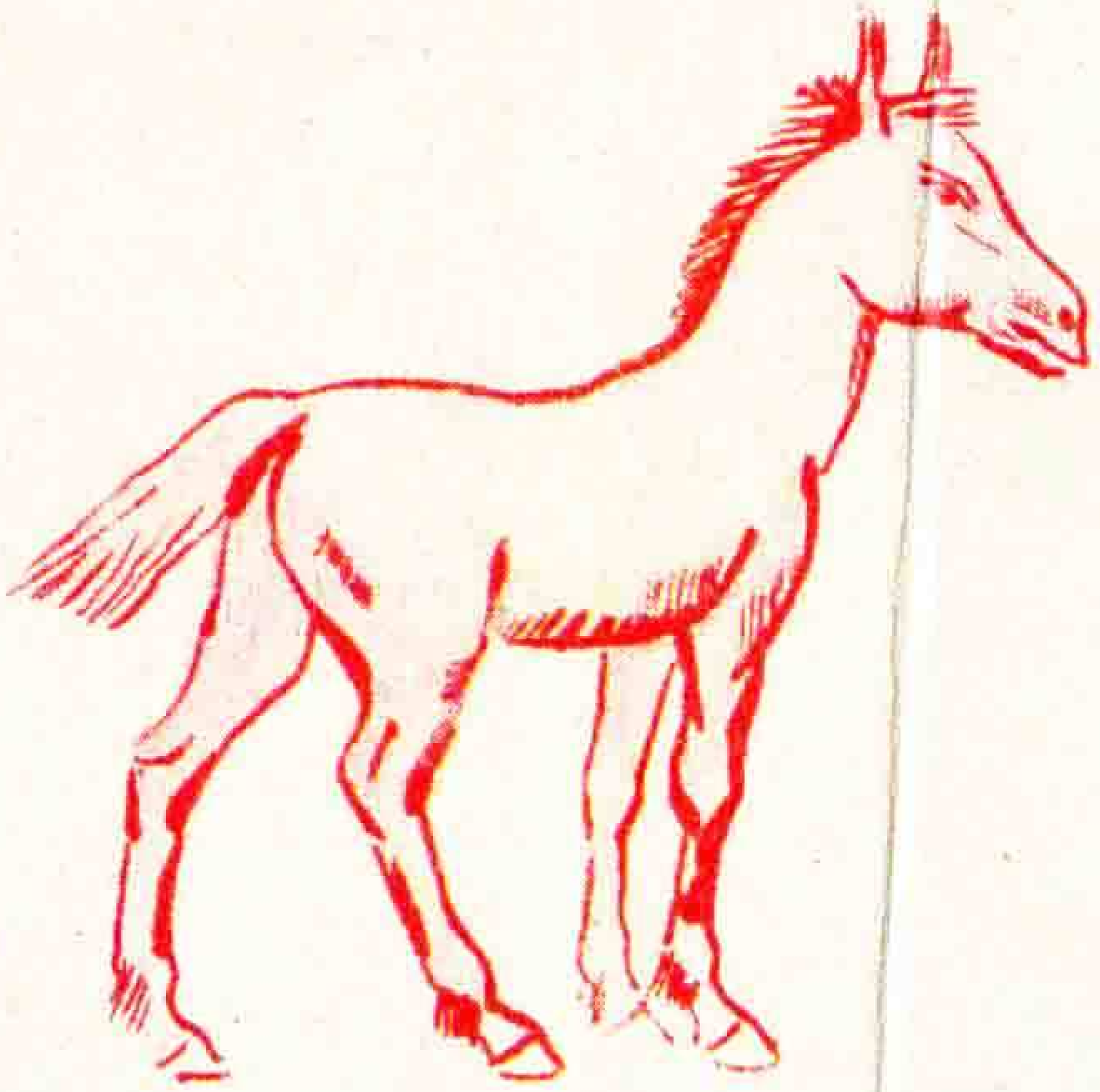

ᠮ

ᠮ

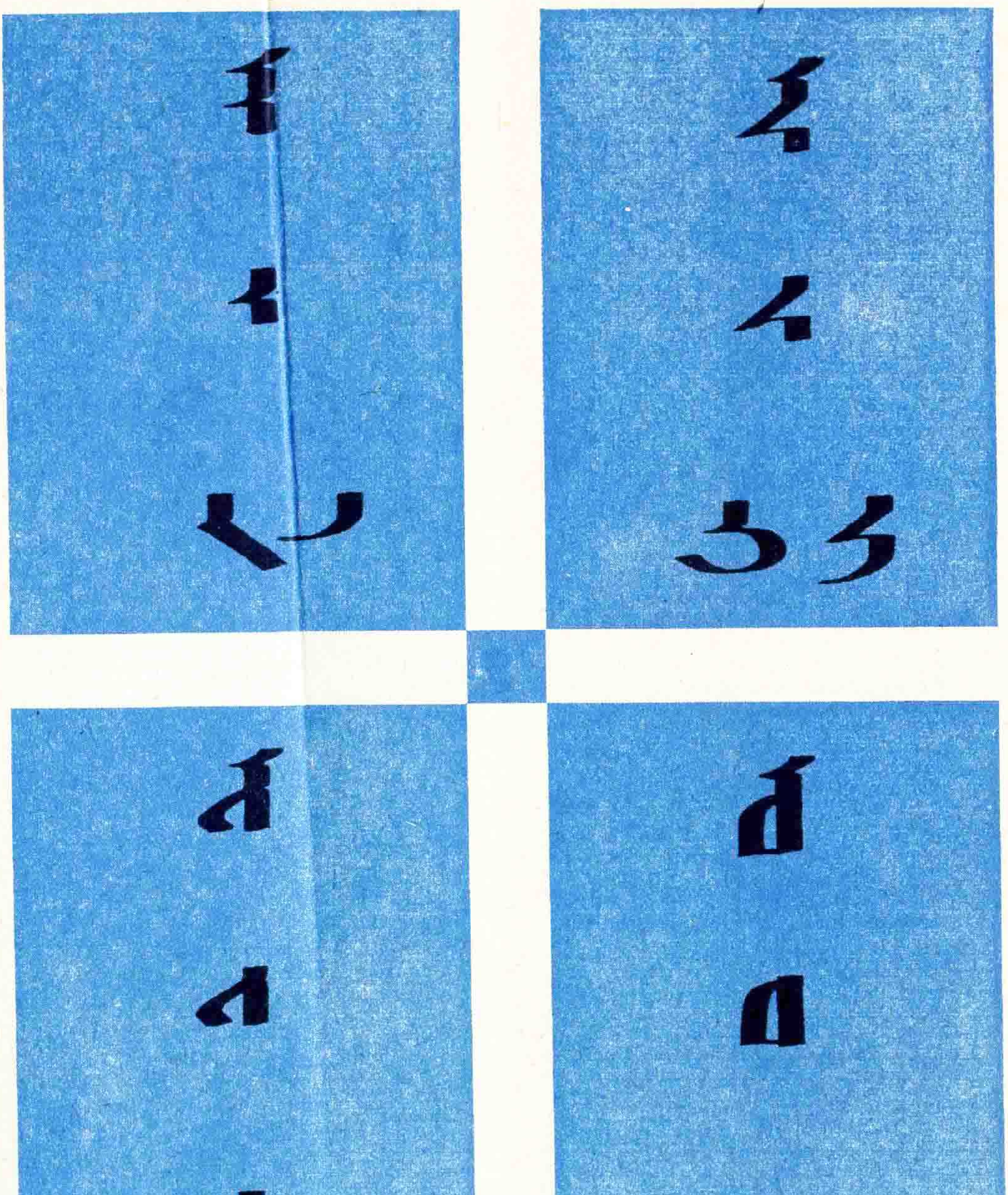

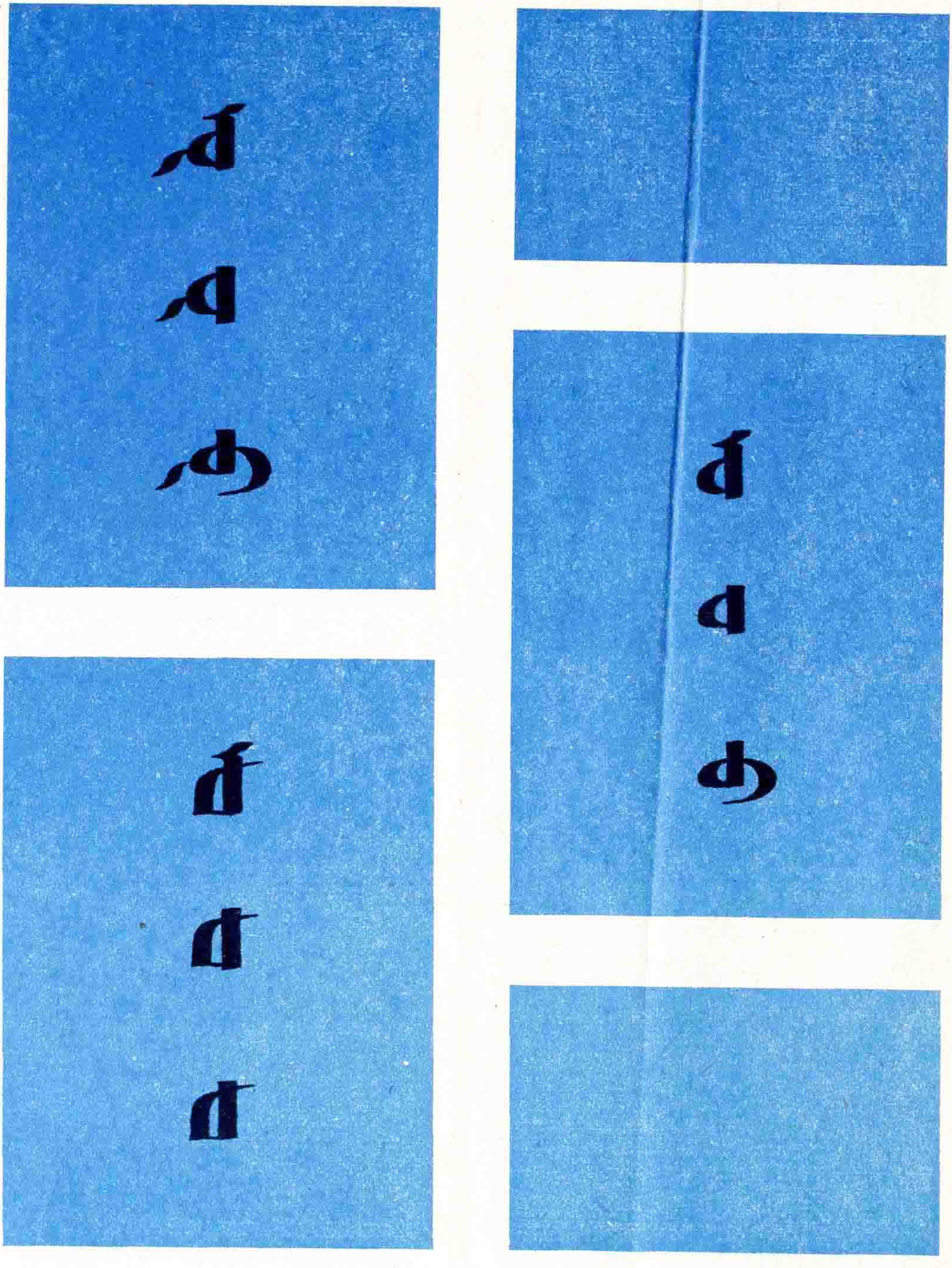
க்
க
கு
க்
க
கு

Салу	Экелцеде	Дунды	Эцесте

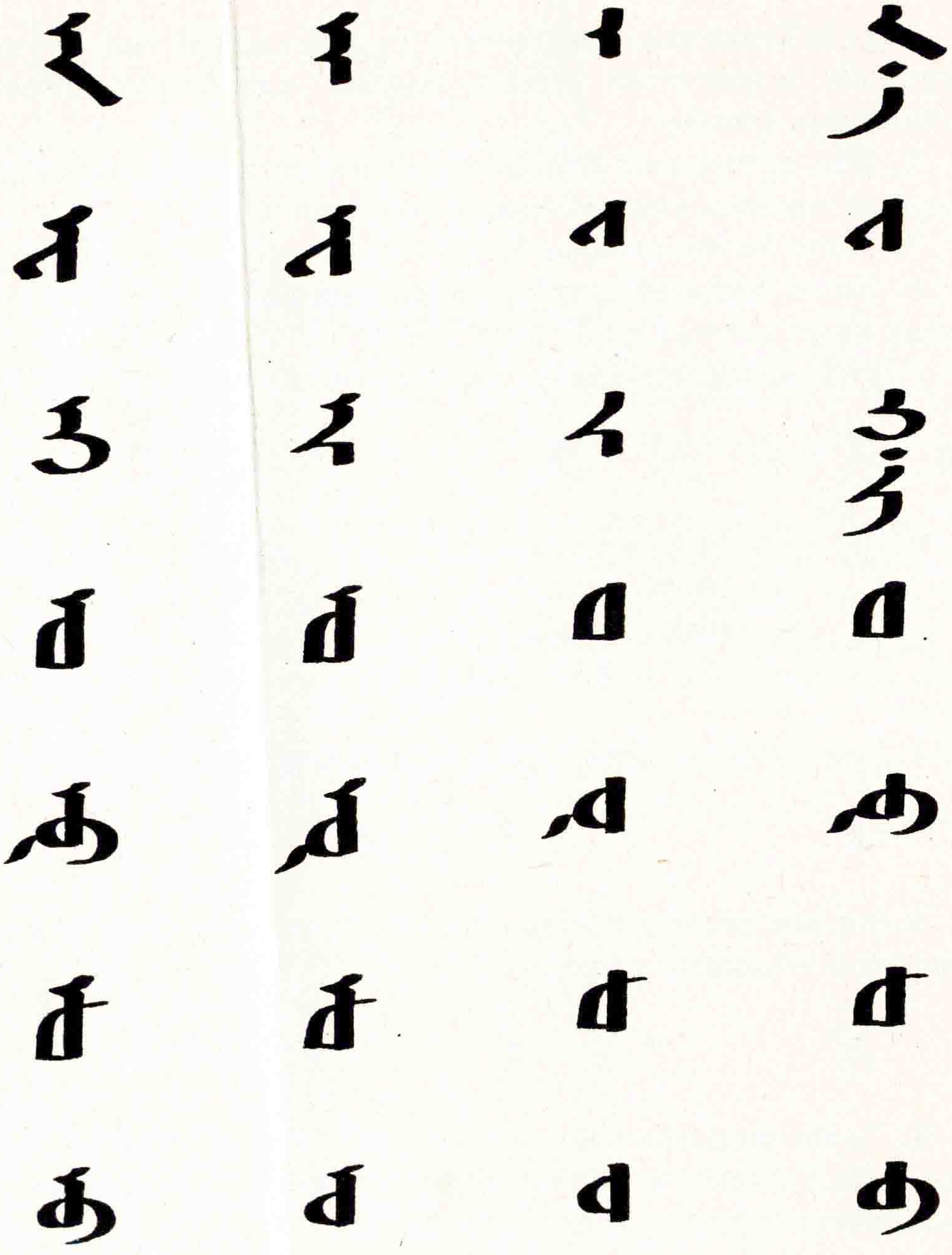

ДЭВЕСКЕР ҮЗГҮД

Үгиин үйиин хөөне дэвескерлеҗи ордыг үзгииги **дэвескер үзег** гинә. Дэвескер үзгиин өвәрцень: 1) үгиин экелцеде орхыши; 2) эгшигиин әмен уга, эсе гиҗи ардан эгшиг авхыши; 3) һанцарын соңсыгдыхы дууна өңге уга, зуг үгиин үйиин хөөне орад, соңсыгдыхы дууна өңгетә болна; 4) үгииги үйәр салһыхды дэвескер үзег кэзәде дээрке үйән дахна.

ЖӨӨЛЕН ДЭВЕСКЕР

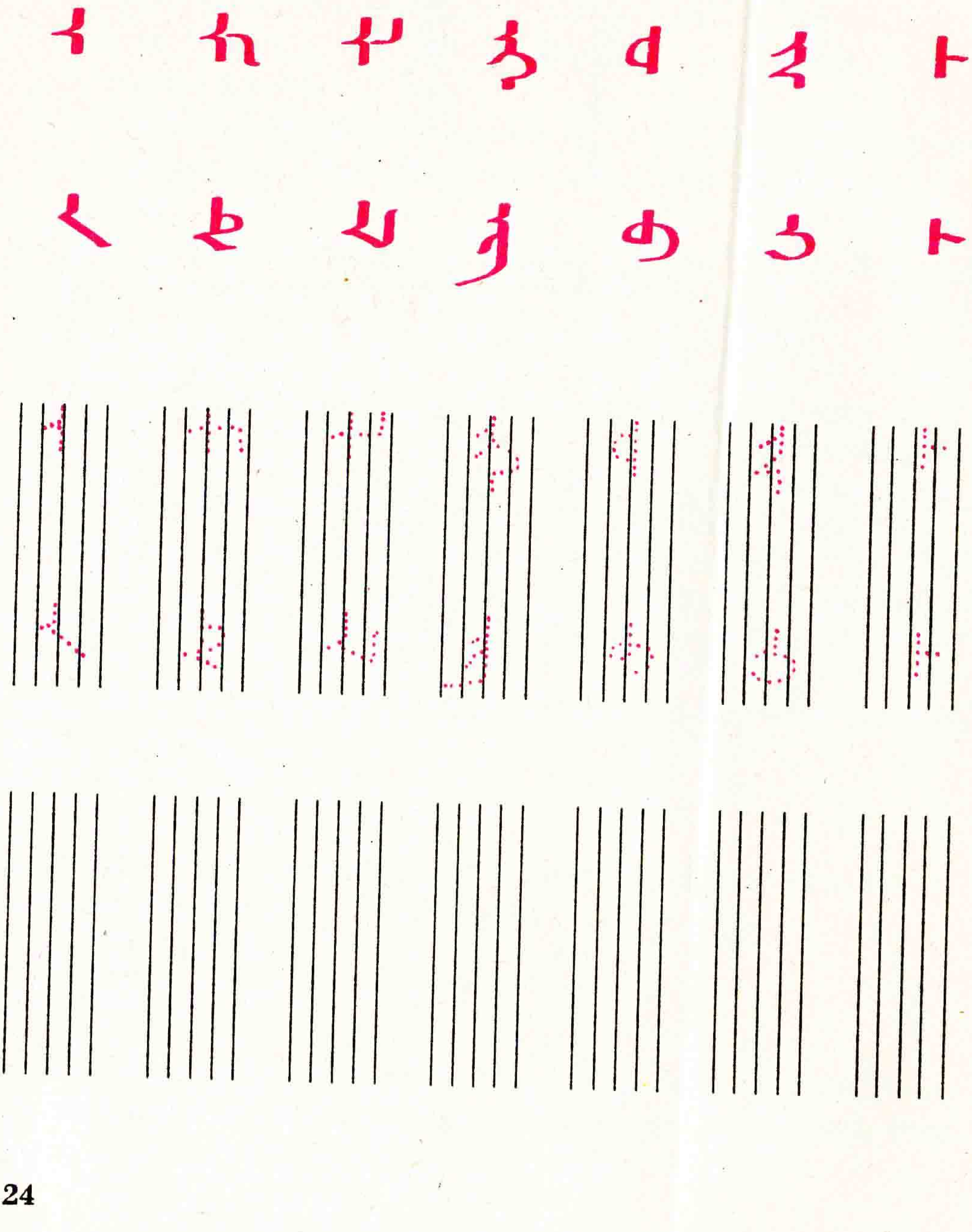

ᠨ	ᠮ
ᠠᠨ	ᠠᠮ
ᠡᠨ	ᠡᠮ
ᠢᠨ	ᠢᠮ
ᠣᠨ	ᠣᠮ
ᠤᠨ	ᠤᠮ
ᠥᠨ	ᠥᠮ
ᠦᠨ	ᠦᠮ

1997 ᠣᠨ

ᠡᠮ

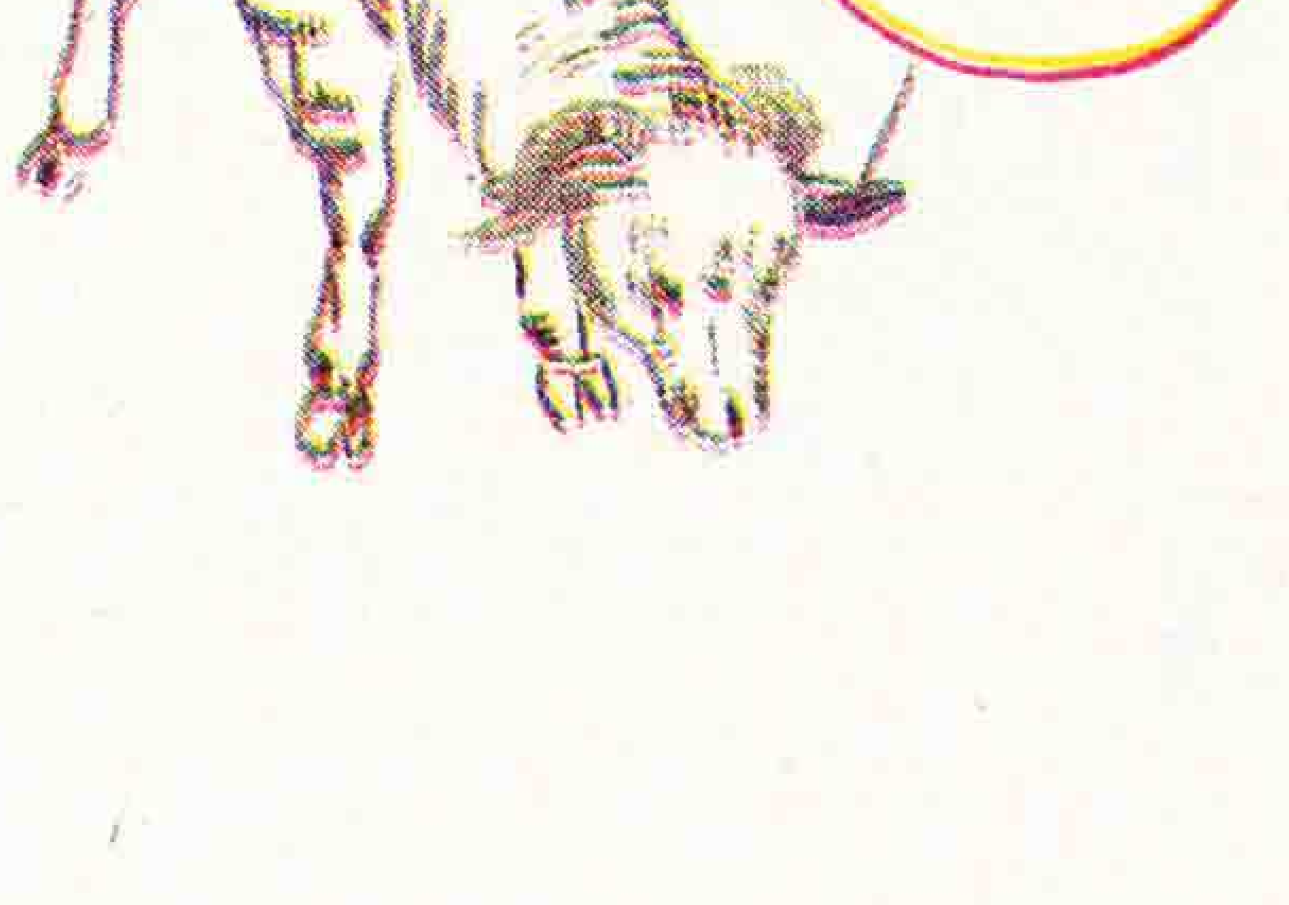

ᠢᠮ

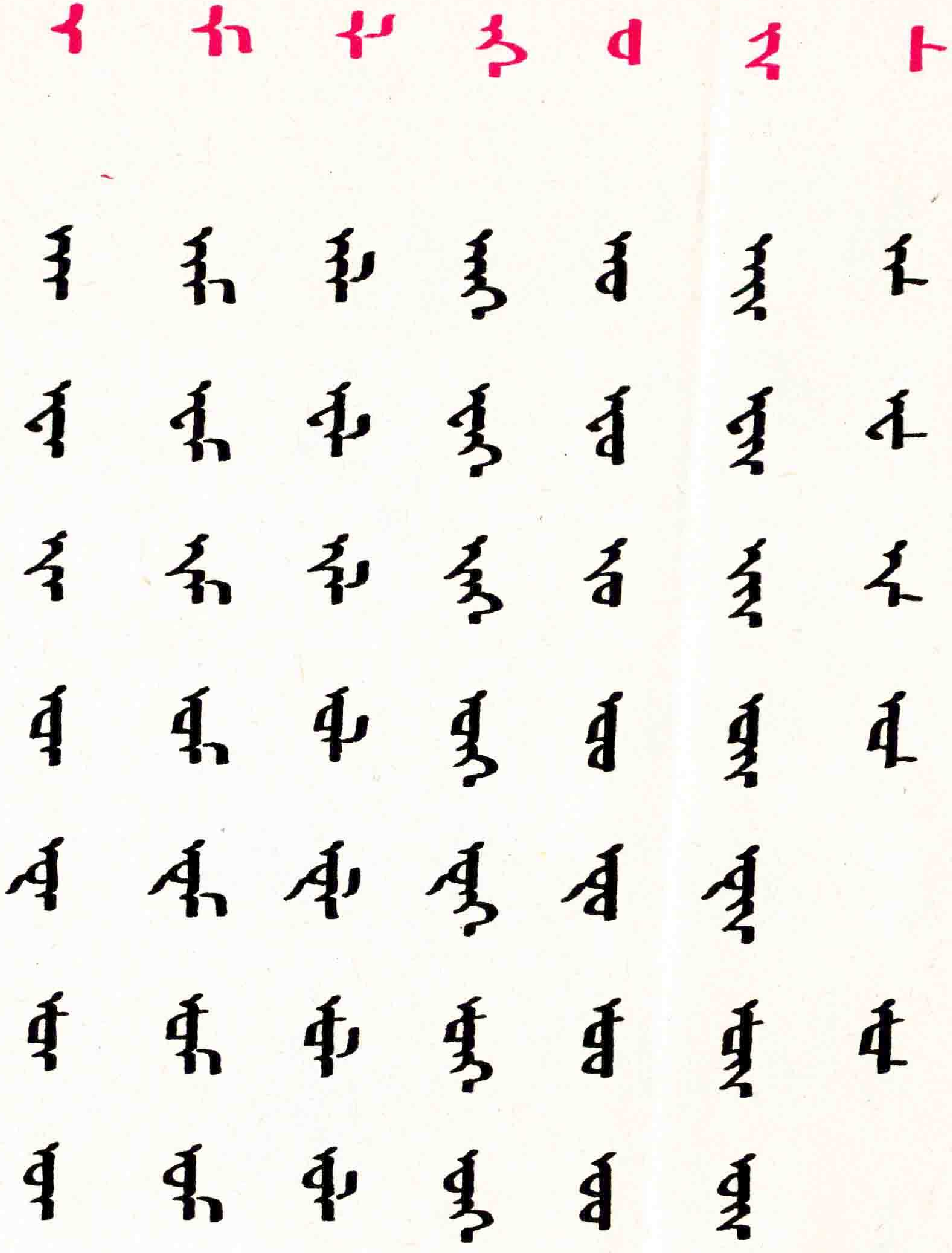

ХАТУ ДЭВЕСКЕР

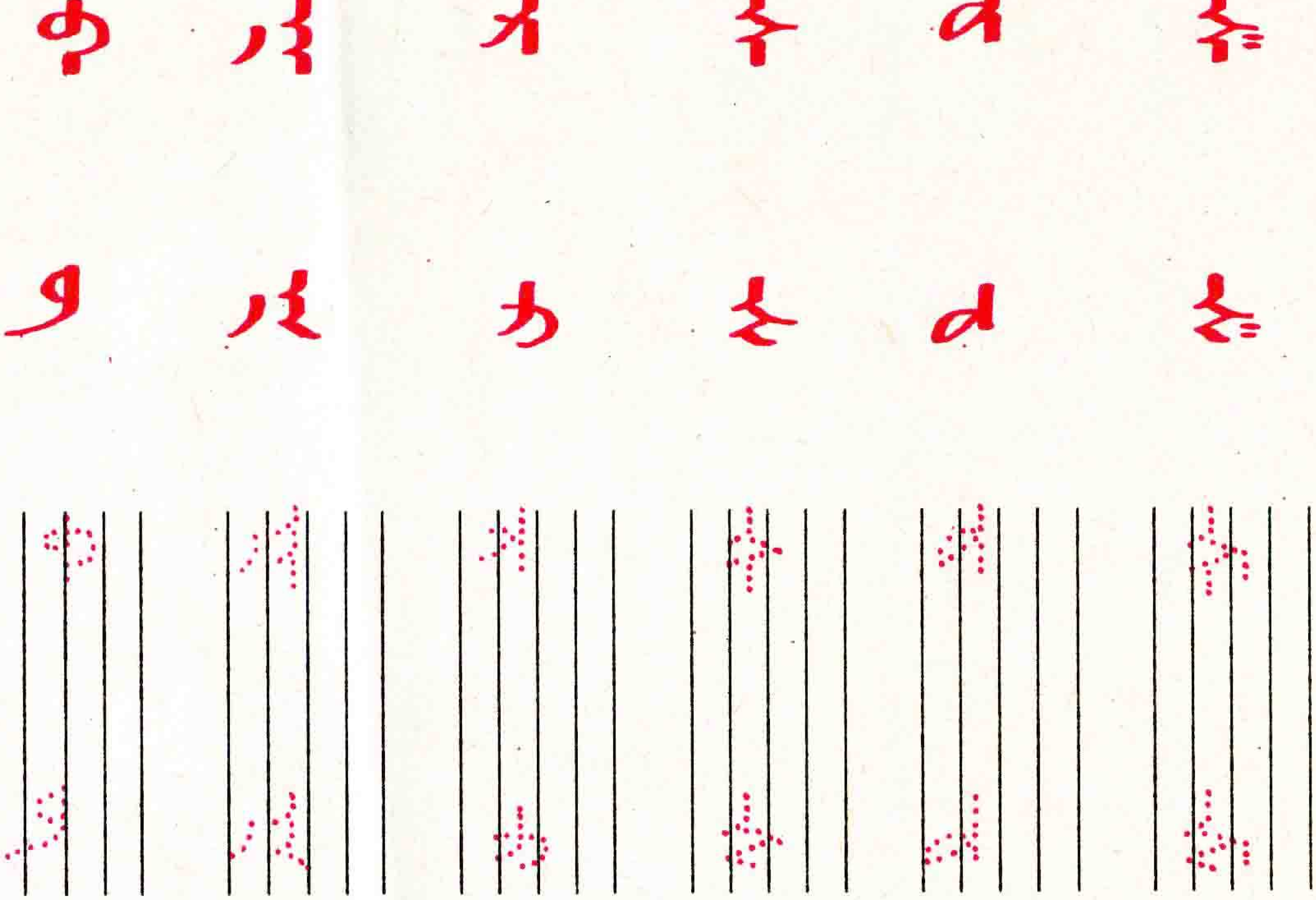

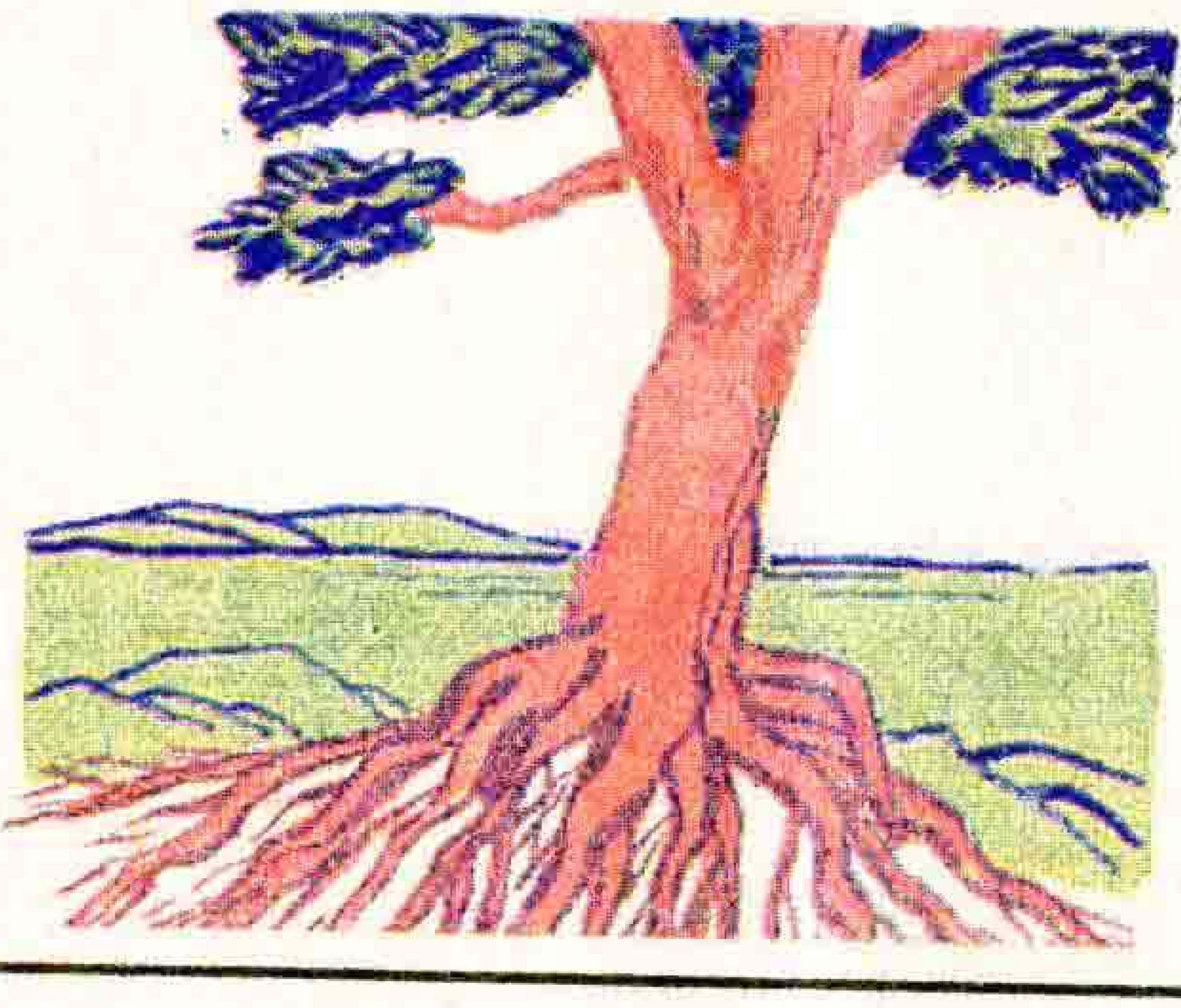

ᠳ ᠳ

ᠠᠳ ᠠᠳ

ᠡᠳ ᠡᠳ

ᠢᠳ ᠢᠳ

ᠣᠳ ᠣᠳ

ᠥᠳ ᠥᠳ

ᠤᠳ ᠤᠳ

ᠦᠳ ᠦᠳ

ᠤᠳ

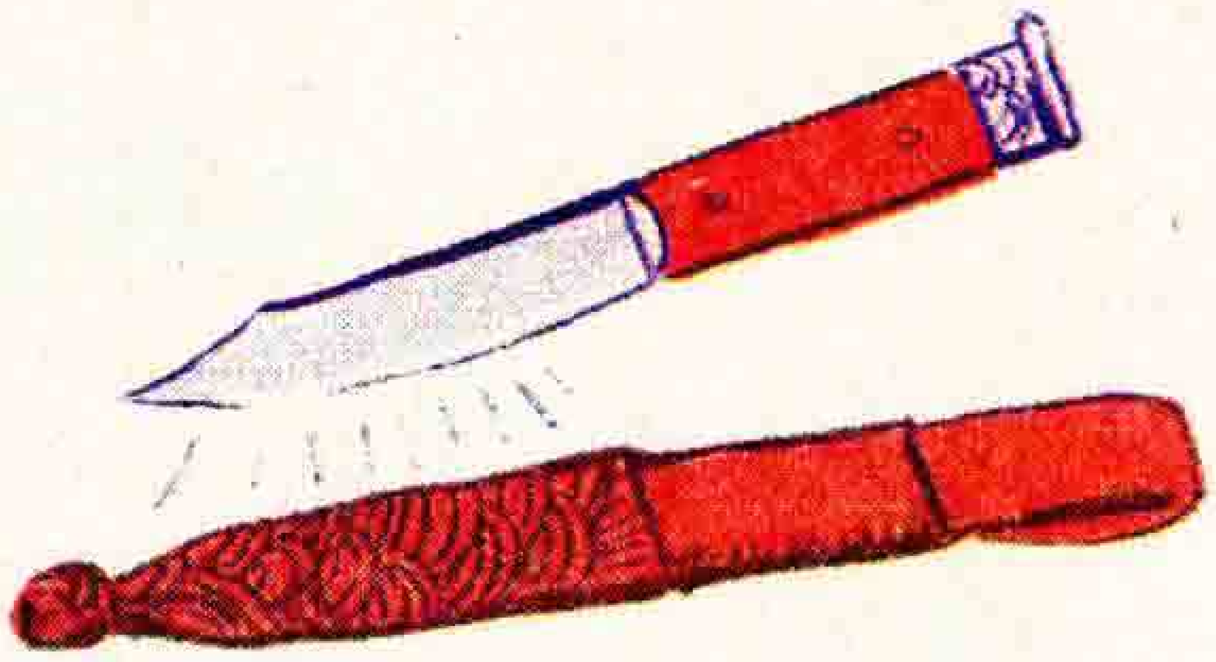

ᠢᠳ

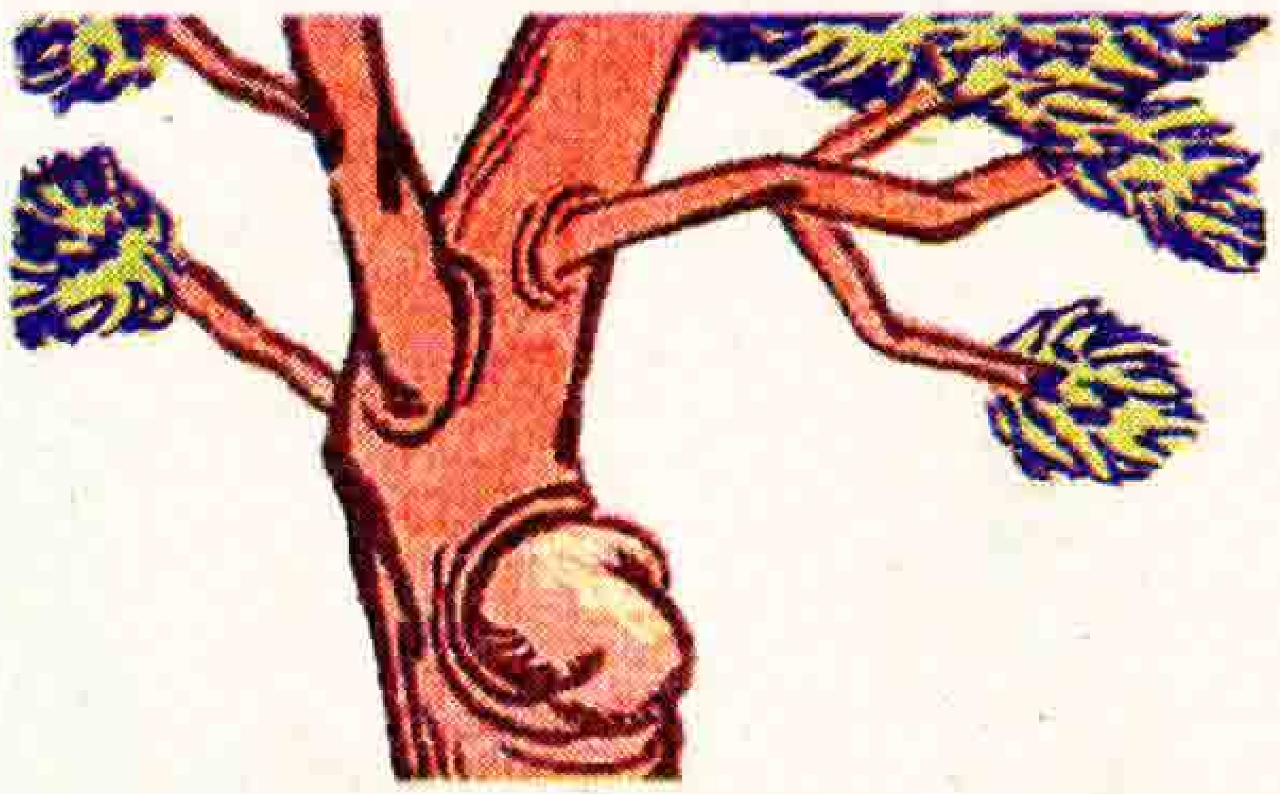

ᠥᠳ

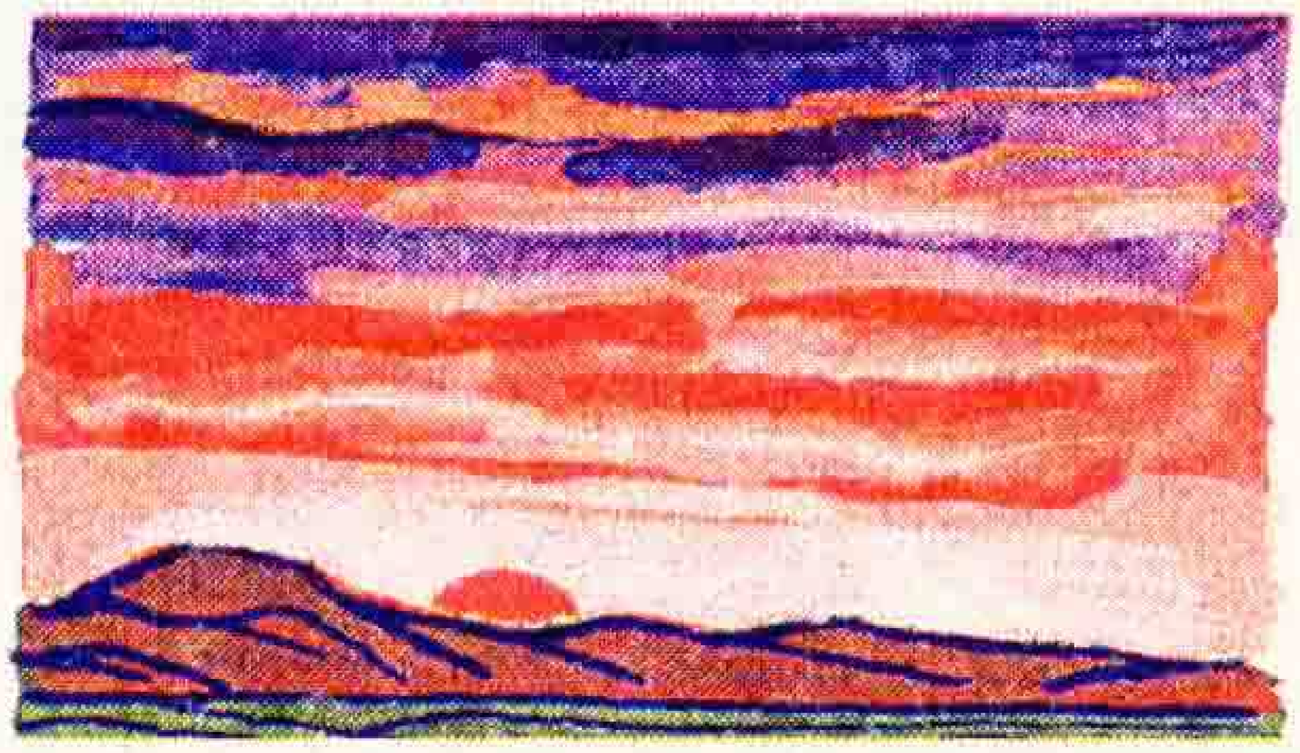

ᠤᠳ

ᠦᠳ

ᠪ ᠪ

ᠪᠠ ᠠᠪ

ᠪᠡ ᠡᠪ

ᠪᠢ ᠢᠪ

ᠪᠣ ᠣᠪ

ᠪᠤ ᠤᠪ

ᠪᠥ ᠥᠪ

ᠪᠦ ᠦᠪ

ᠠᠪ

ᠡᠪ

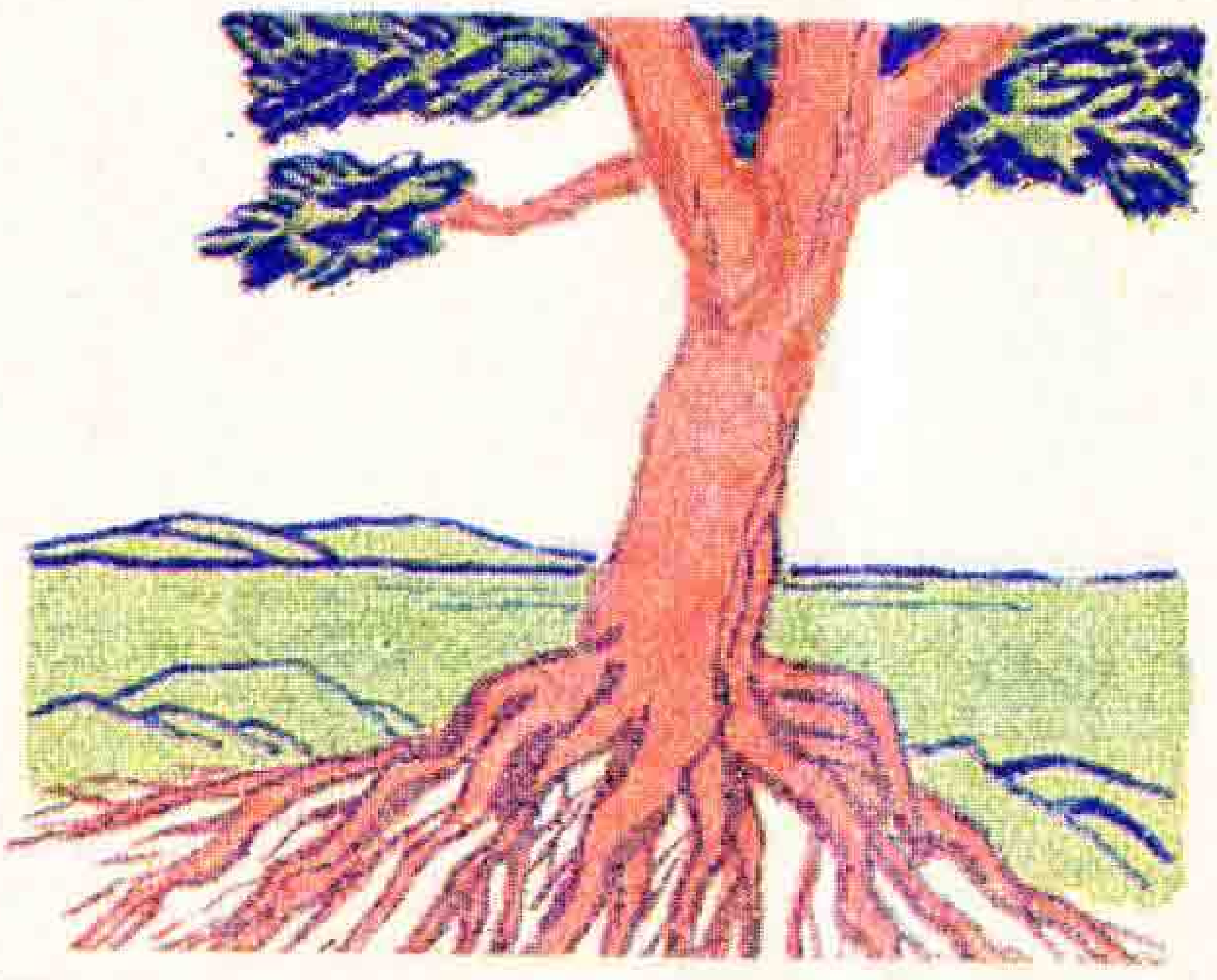

ᠤᠪ

ᠥᠪ

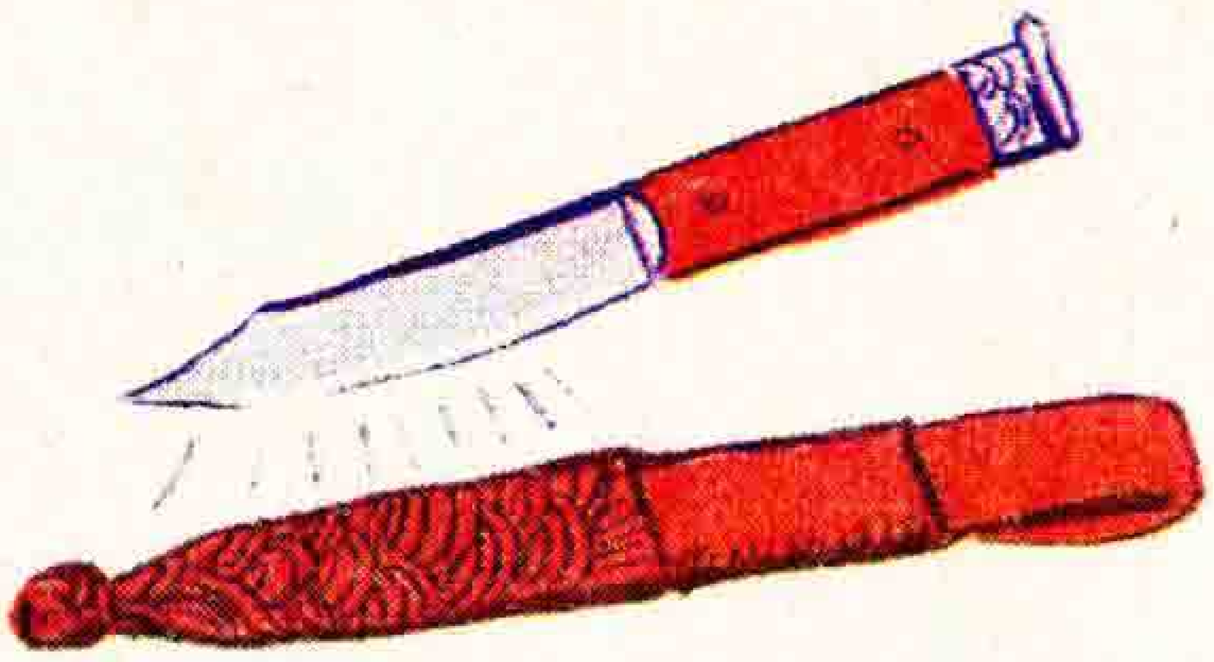

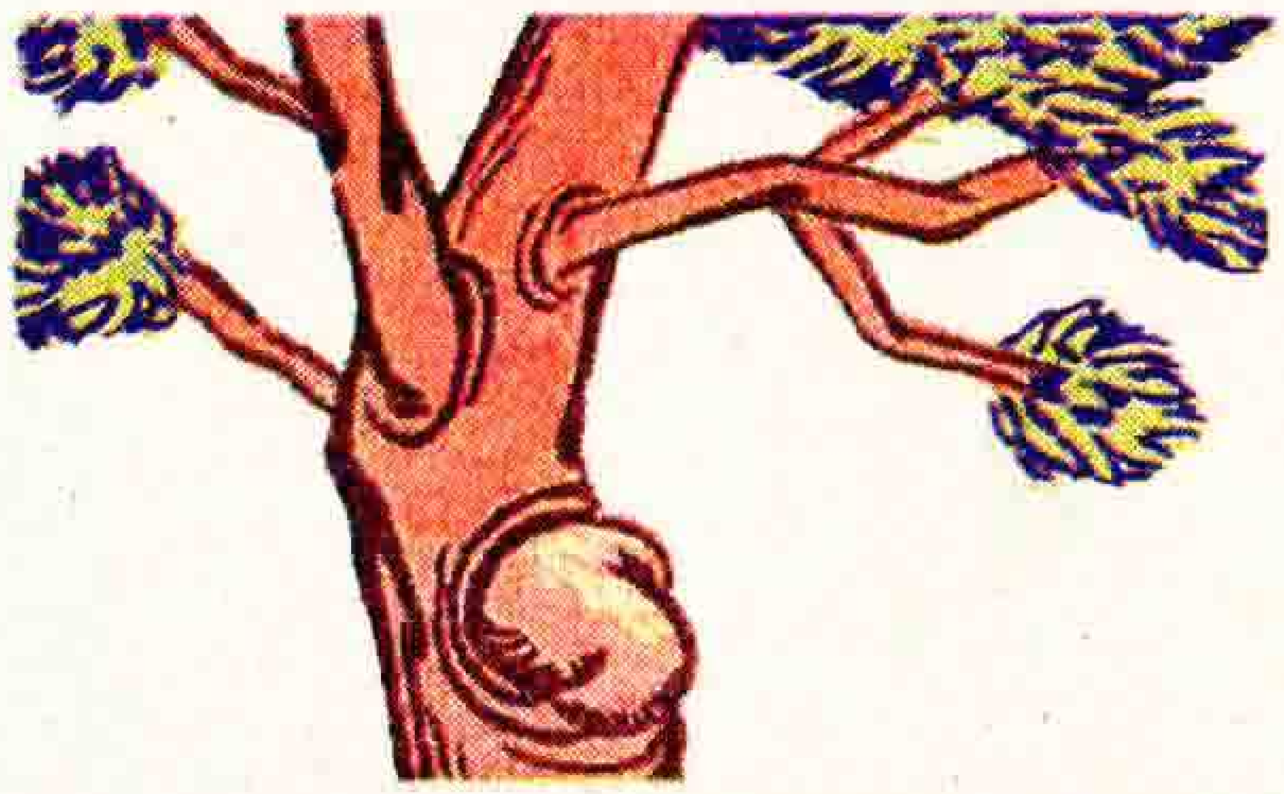

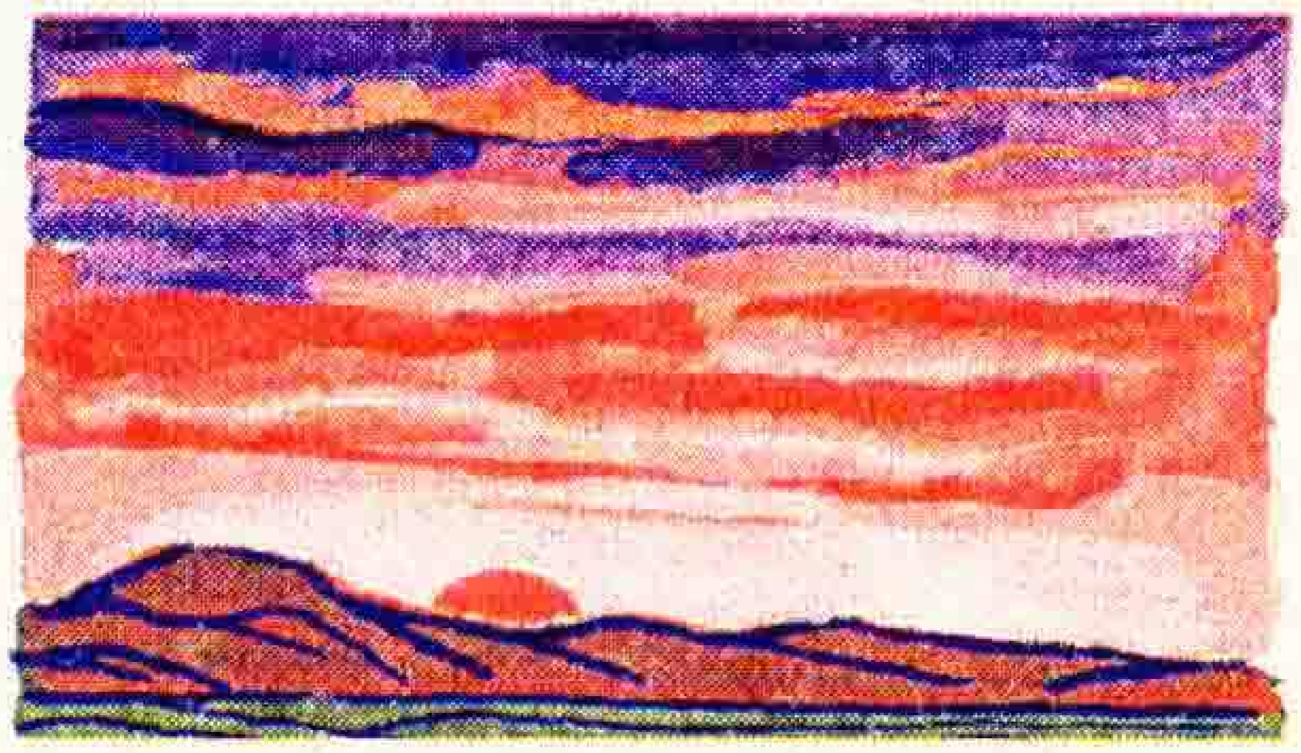

ᠲ ᠲ

ᠲᠠ ᠲᠠ

ᠲᠡ ᠲᠡ

ᠲᠢ ᠲᠢ

ᠲᠣ ᠲᠣ

ᠲᠤ ᠲᠤ

ᠲᠥ ᠲᠥ

ᠲᠦ ᠲᠦ

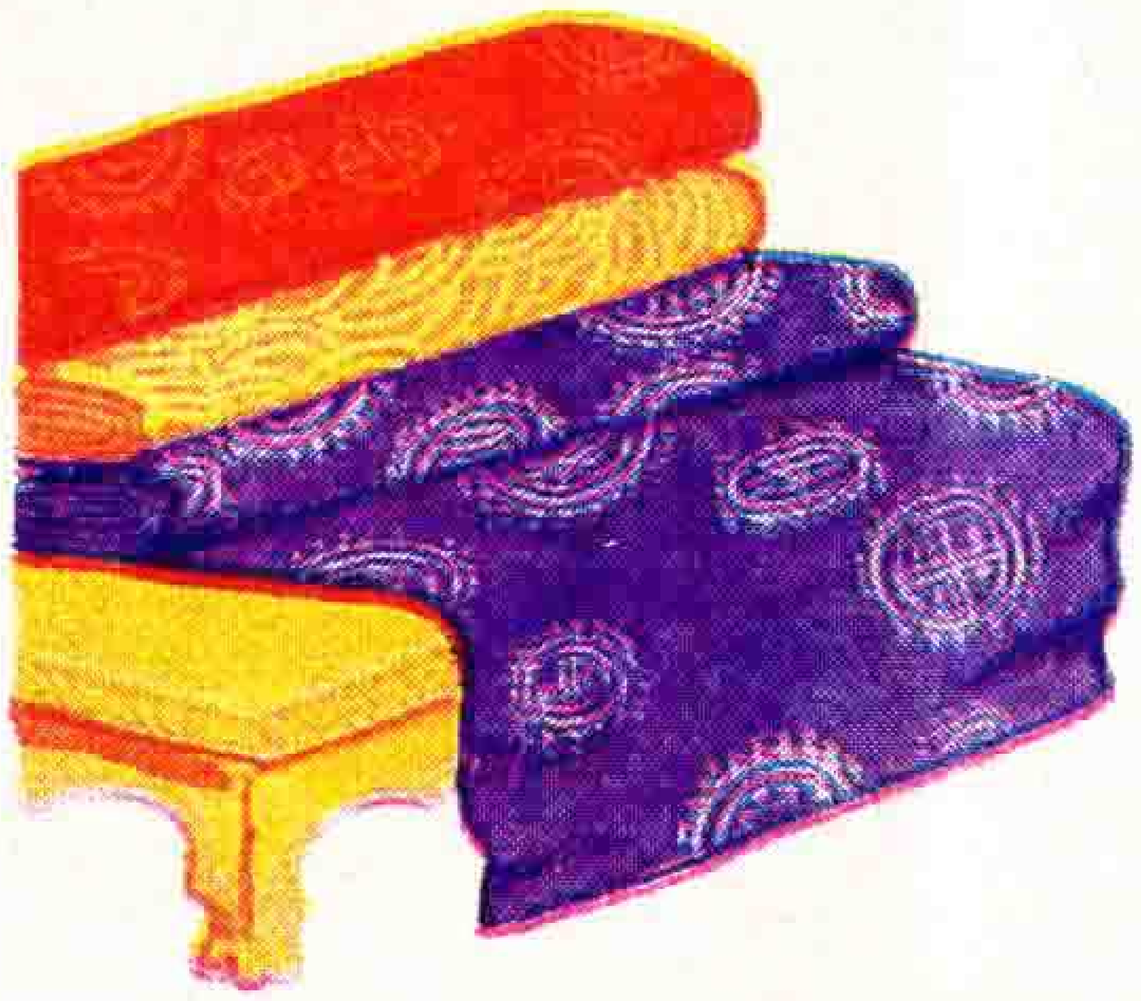

ᠲᠣ

ᠲᠦ

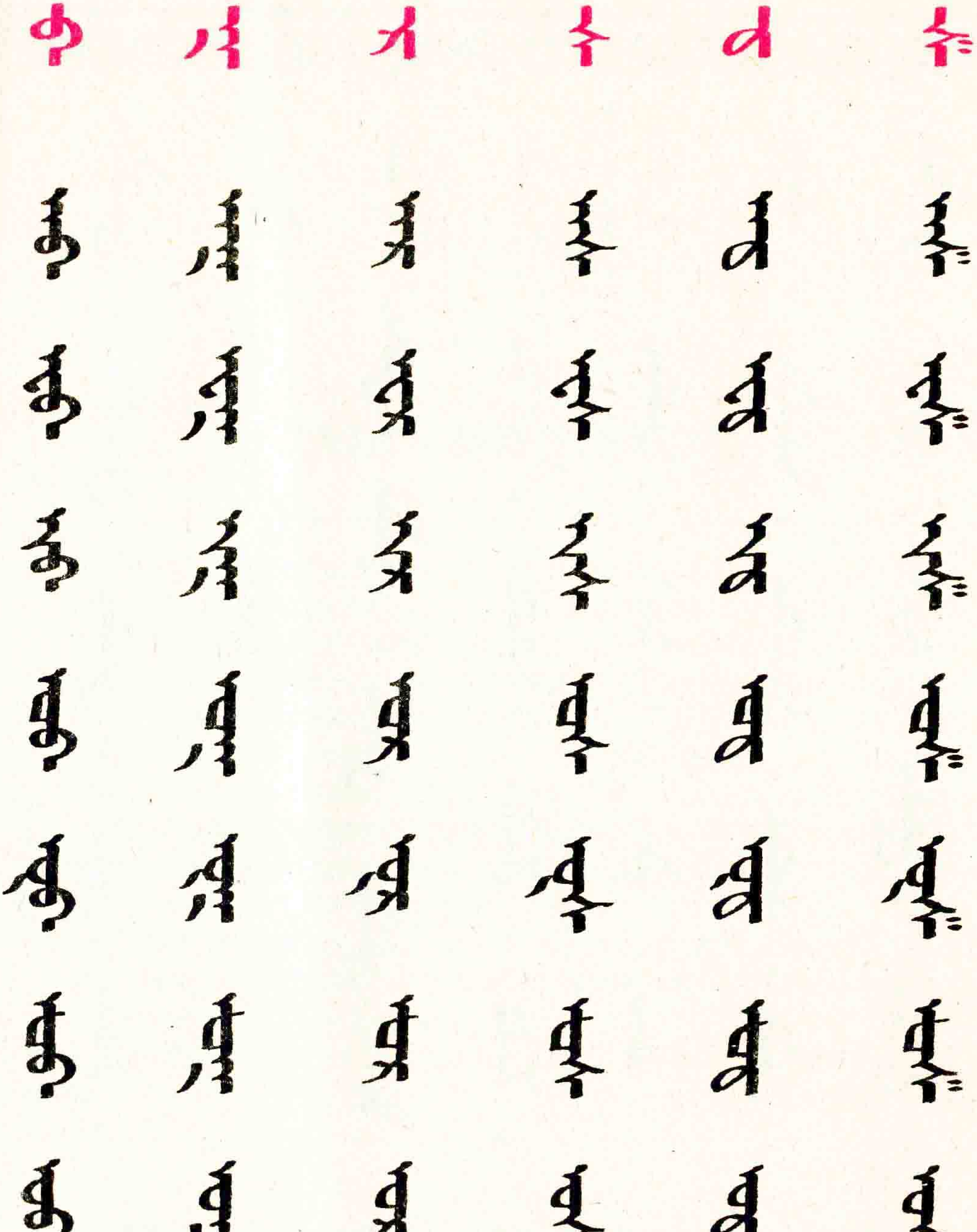

[illegible] ᠂ [illegible] ᠂ [illegible] ᠂ [illegible] ᠂ [illegible] ᠂

[illegible] ᠂ [illegible] ᠂ [illegible] ᠂ [illegible] ᠂ [illegible] ᠂

[illegible] ᠂ [illegible] ᠂ [illegible] ᠂ [illegible] ᠂ [illegible] ᠂

[illegible] ᠂ [illegible] ᠂ [illegible] ᠂ [illegible] ᠂ [illegible] ᠂

[illegible] ᠂ [illegible] ᠂ [illegible] ᠂ [illegible] ᠂ [illegible] ᠂ [illegible] ᠂

[illegible] ᠂ [illegible] ᠂ [illegible] ᠄

ᠪᠦᠪᠡᠢ - ᠪᠦᠪᠡᠢ ᠂ ᠪᠦᠪᠡᠢ - ᠪᠦᠪᠡᠢ ᠂ ᠤᠨᠲᠠ ᠄

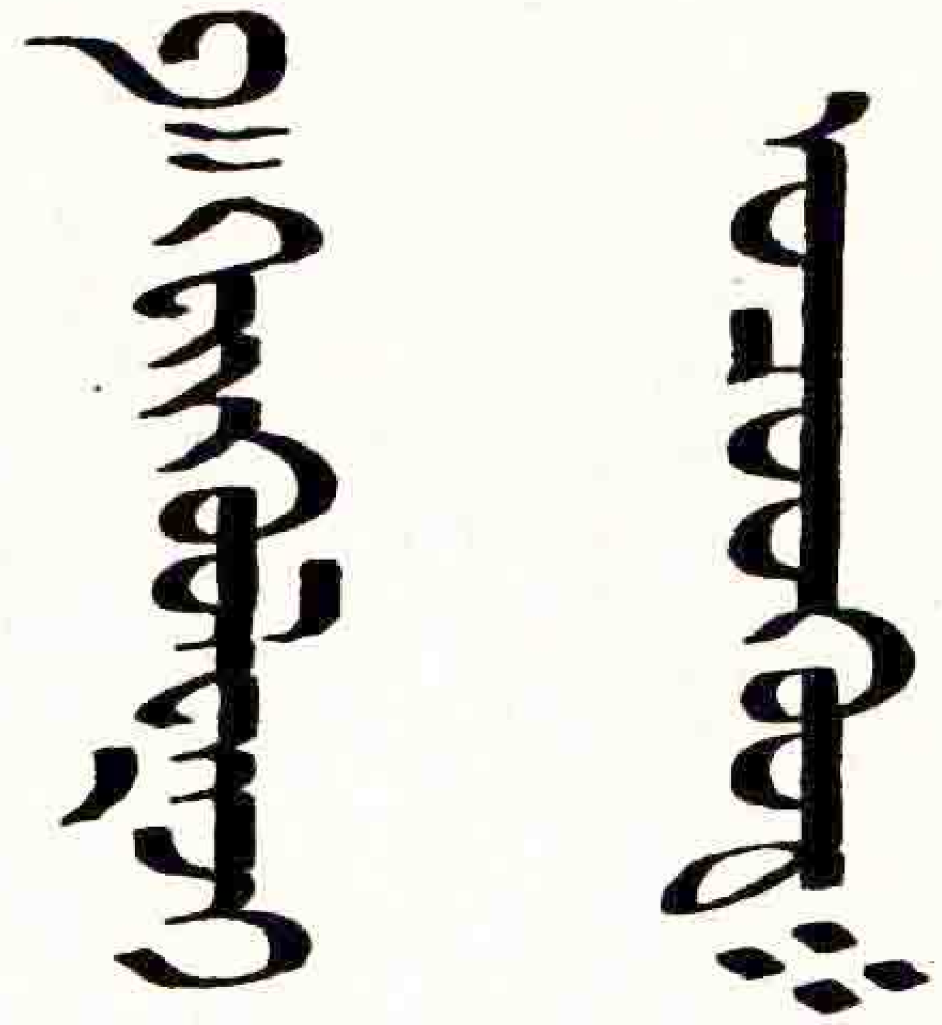

ГИИГҮЛЕГЧИ ҮЗГҮД

Гиигүлегчи гидег эне үге ”гэрелтүлегчи, тодрулыгчи” гисен удхыта үге мөн. Гиигүлегчи үзег гиҗи нэрелдег эне үзгүдииги дуудхыды оошкасы һарсын кииһиин урысхыл амна көндәһәр дамҗиҗи һархыдан олын зүүлиин тосылтыла харһыҗи, нәрен йилһемҗитә олын зүүлиин әә һарһына. Эне нәрен йилһемҗитә олын зүсен әәнь үгиин удхииги тодрулхыды онцы даавыр күцәнә. Иигҗи үгиин удхииги тодырха болһыдыг төләдень эне үзгүдииги гиигүлегчи үзег гиҗи нэрелсемен.

Тоды бичигты 14 төрлиин 16 зүүлиин гиигүлегчи үзег бәәнә. Энүнде **х, к** хойир нэге төрелде, **h, г** хойир нэге төрелде багтына.

Гиигүлегчи үзег кэзәде ардан эгшигтә йовна.

ТОДЫ БИЧГИИН ЦАҺАН ТОЛҺАН ДУУН

Үгиинь нәәрүлсень: ***Намҗавиин Содмон***
Айсиинь таарулсынь: ***Манҗиин Аркадь***

ГИИГҮЛЕГЧИИН ДУУН

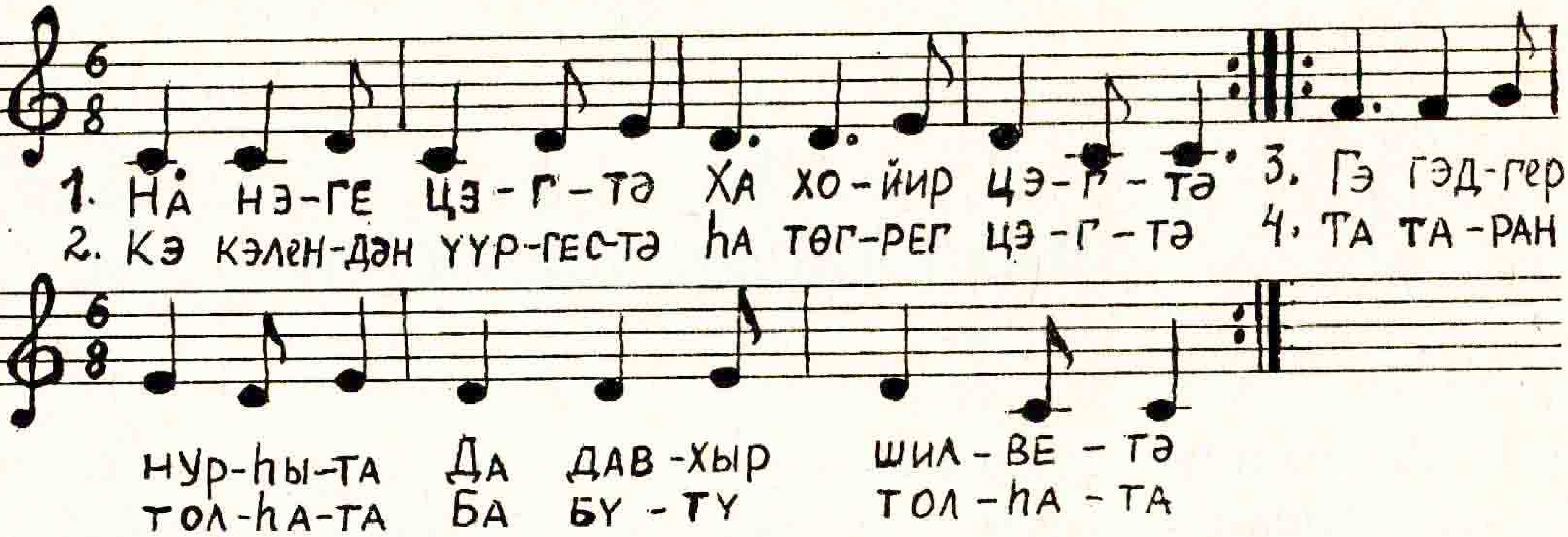

НА — нэге цэгтə.
ХА — хойир цэгтə.
КЭ — кэлендəн үүргестə.
ҺА — төгрег цэгтə.
ГЭ — гэдгер нурһыта.
ДА — давхыр шилветə.
ТА — таран толһата.
БА — бүтү толһата.
МА — матьхыр гиҗигтə.
ЗА — зантыхыр өвертə.
ЦА — цахы толһата.
ЙА — яман хаңшарта.
РА — хаңшарынь үүргестə.
ЛА — лантыхыр өвертə.
СА — сарсыхыр толһата.
ША — давхыр цэгтə.

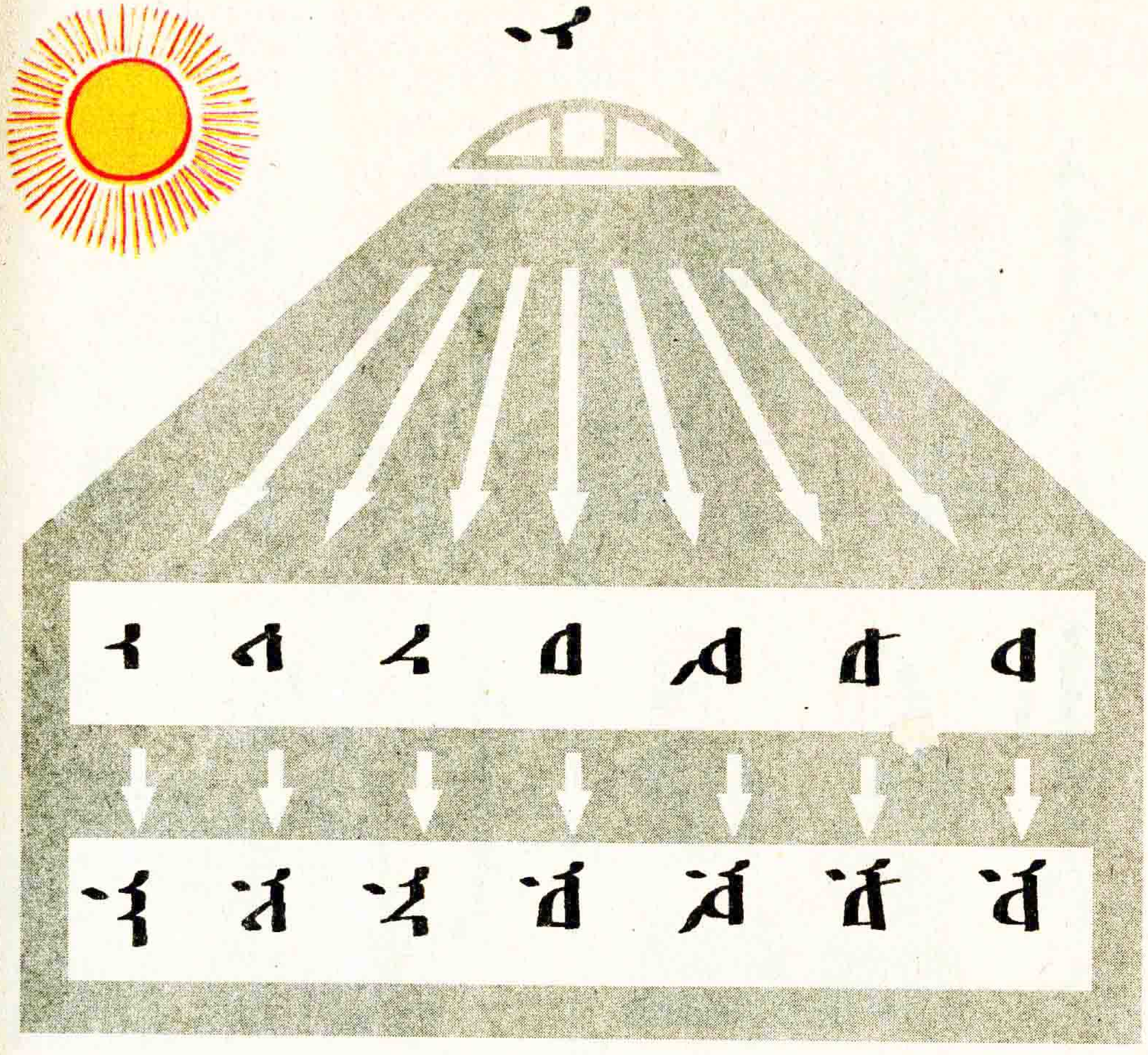

ᠨᠠ ᠨᠡ ᠨᠢ ᠨᠣ ᠨᠤ ᠨᠥ ᠨᠦ

ᠨᠠ ᠨᠡ ᠨᠢ ᠨᠣ ᠨᠤ ᠨᠥ ᠨᠦ

ᠬᠠᠨᠠ

ᠬᠠᠭᠠᠨ

ᠠᠴᠢᠨᠠᠨ

ᠬᠠᠨᠢᠨ

ᠬᠣᠨᠢᠨ

ᠠᠶᠠᠨᠠᠨ

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ᠭᠠ ᠬᠣ

ᠠ ᠡ ᠢ ᠣ ᠤ ᠥ ᠦ

ᠭᠠ ᠭᠡ ᠭᠢ ᠬᠣ ᠬᠤ ᠬᠥ ᠬᠦ

ᠭᠠ ᠭᠡ ᠭᠢ ᠬᠣ ᠬᠤ ᠬᠥ ᠬᠦ

ᠭᠠ ᠭᠡ ᠭᠢ ᠬᠣ ᠬᠤ ᠬᠥ ᠬᠦ

ᠬᠠᠪᠬᠠ

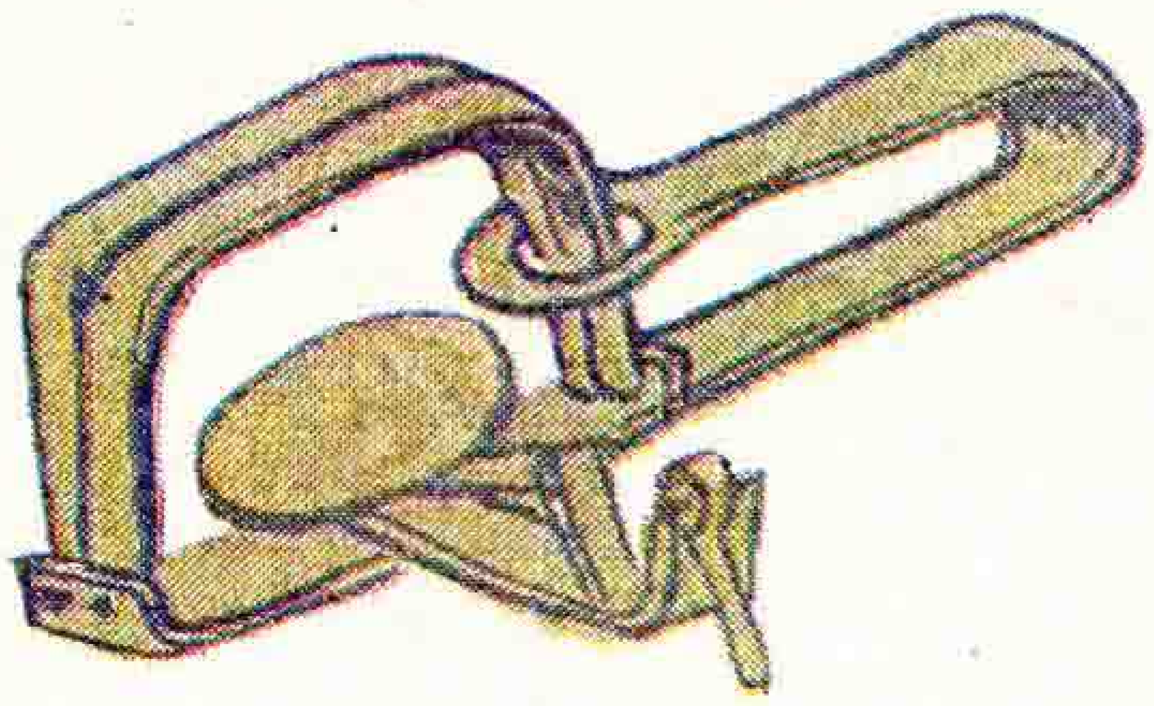

ᠬᠥᠬᠦᠯᠡᠬᠦ

ᠨᠣᠬᠠᠢ

ᠬᠣᠨᠢ

ᠠᠯᠠᠬᠤ

ᠲᠣᠭᠣᠭ᠎ᠠ

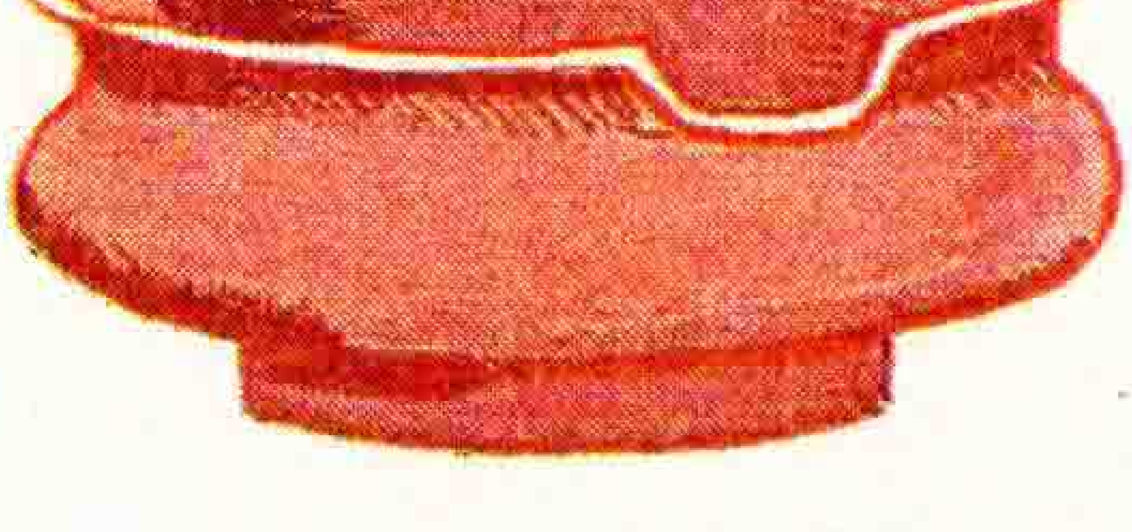

[illegible]

ᠭᠠ ᠭᠣ

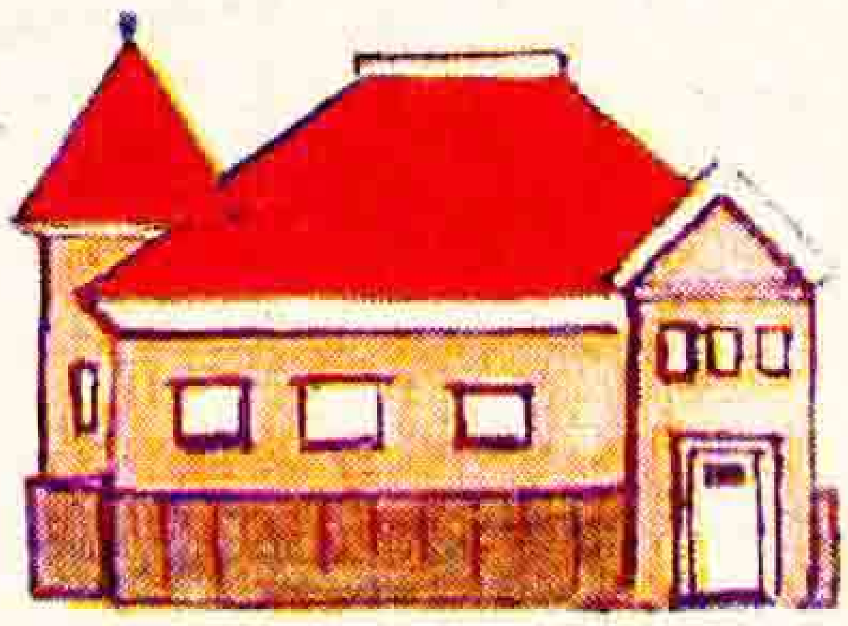

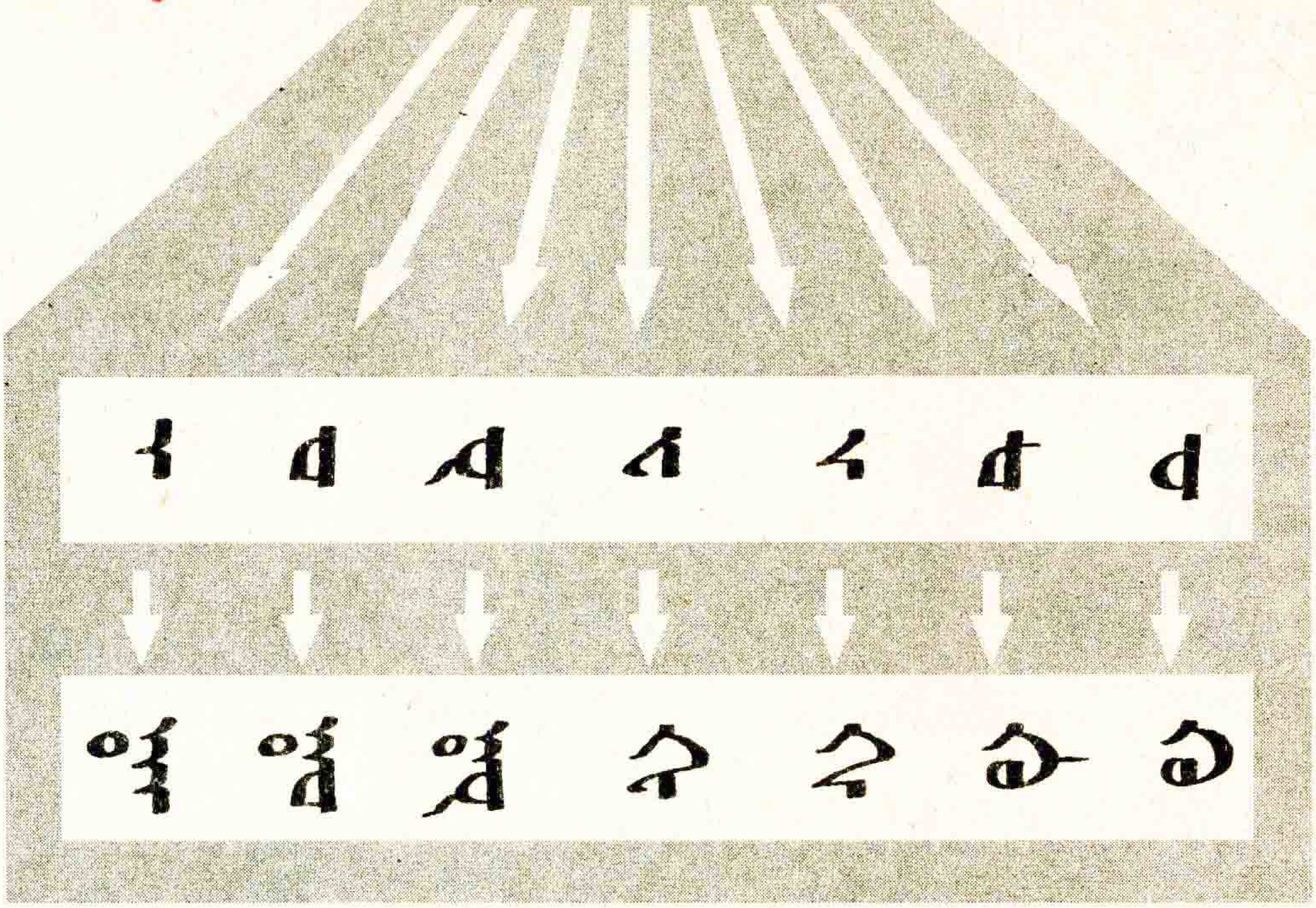

ᠭᠠ ᠭᠡ ᠭᠢ ᠭᠣ ᠭᠤ ᠭᠥ ᠭᠦ

ᠭᠠ ᠭᠡ ᠭᠢ ᠭᠣ ᠭᠤ ᠭᠥ ᠭᠦ

ЙИРЕЦКӘ ДАВТЫЛЬҺЫН

1. Зая-Пандитан намтырииги ахрар кэлҗи өгтен. Түүнә күцәсен кэрег-үүле болын йовсын хаалһиинь ахрар цәәлһеҗи кэлтен.

2. Эне дэгтериин Зая-Пандита гидег әңгиин эцесиин дөрвен мөриин учир-утхиинь ахрар цәәлһетен.

3. Тоды бичиг ямаран бичигви? Тэрүги яһҗи бичнә?

4. Тоды бичгиин махбуд гидег юумби? Тоды бичигте кэдү зүүлиин махбуд бәәнә?

5. Эне өгегдесен махбудыын нэриинь кэлтен.

6. Эне өгегдесен нэредте ирелцеңгү махбудынь бичтен.

— таран толһа
— яман хаңшар
— бөгдеһер нурһын
— зантыхыр өвер
— цацыг, оркыцы
— киискевер сүүл

7. Эне өгегдесен йилһехе тэмдегүдиин нэриинь заатын.

8. Эне өгегдесен цэг-тэмдегүдиин нэриинь зааҗи, кэреглегдедег ормиинь кэлҗи өгтен.

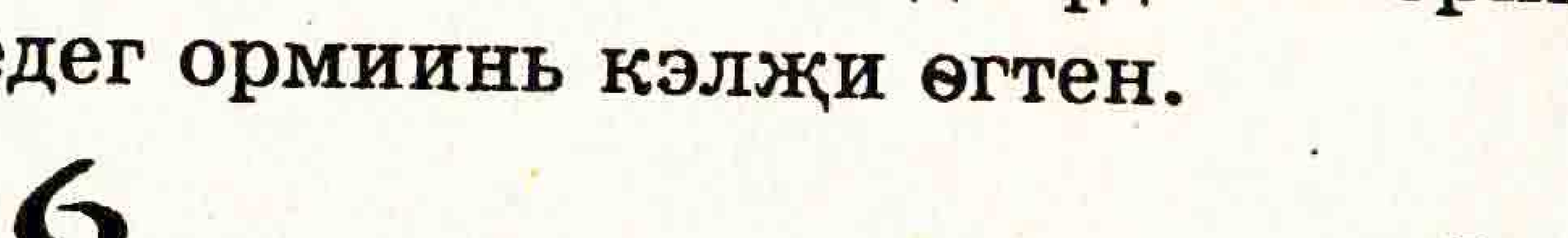

9. Тоды бичигте кэдү эгшиг үзгүд бәәнә? Эгшиг таарылдыхы йосииги кэлҗи өгтен. Эгшиг үзгүдииги һурвын хүвреләрень йилһеҗи бичтен.

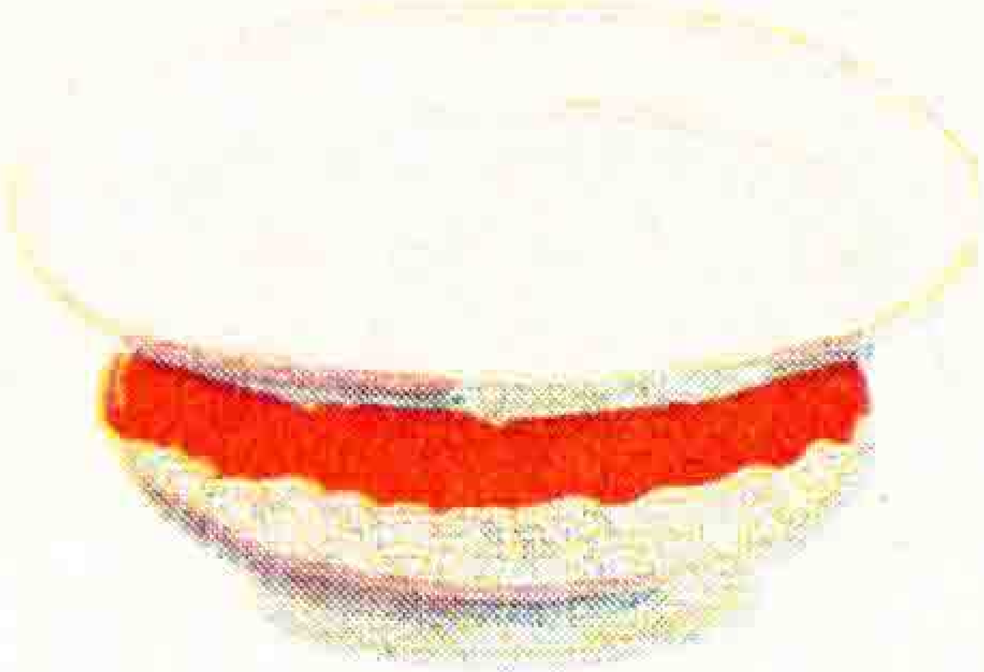

ᠠᠶᠠᠭ᠎ᠠ

ᠨᠢᠭᠡ

ᠭᠦᠶᠦ

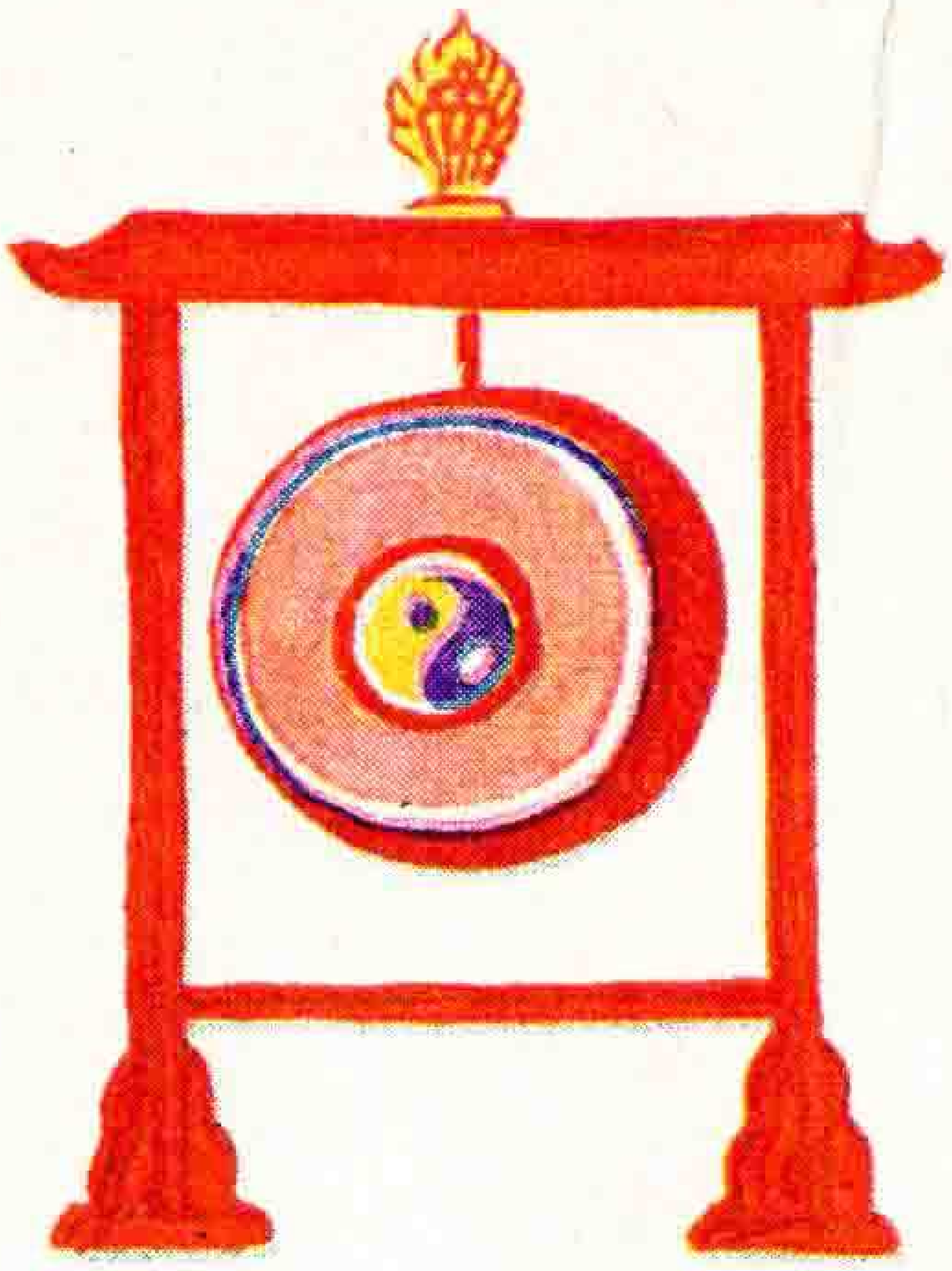

ᠬᠡᠩᠭᠡᠷᠭᠡ

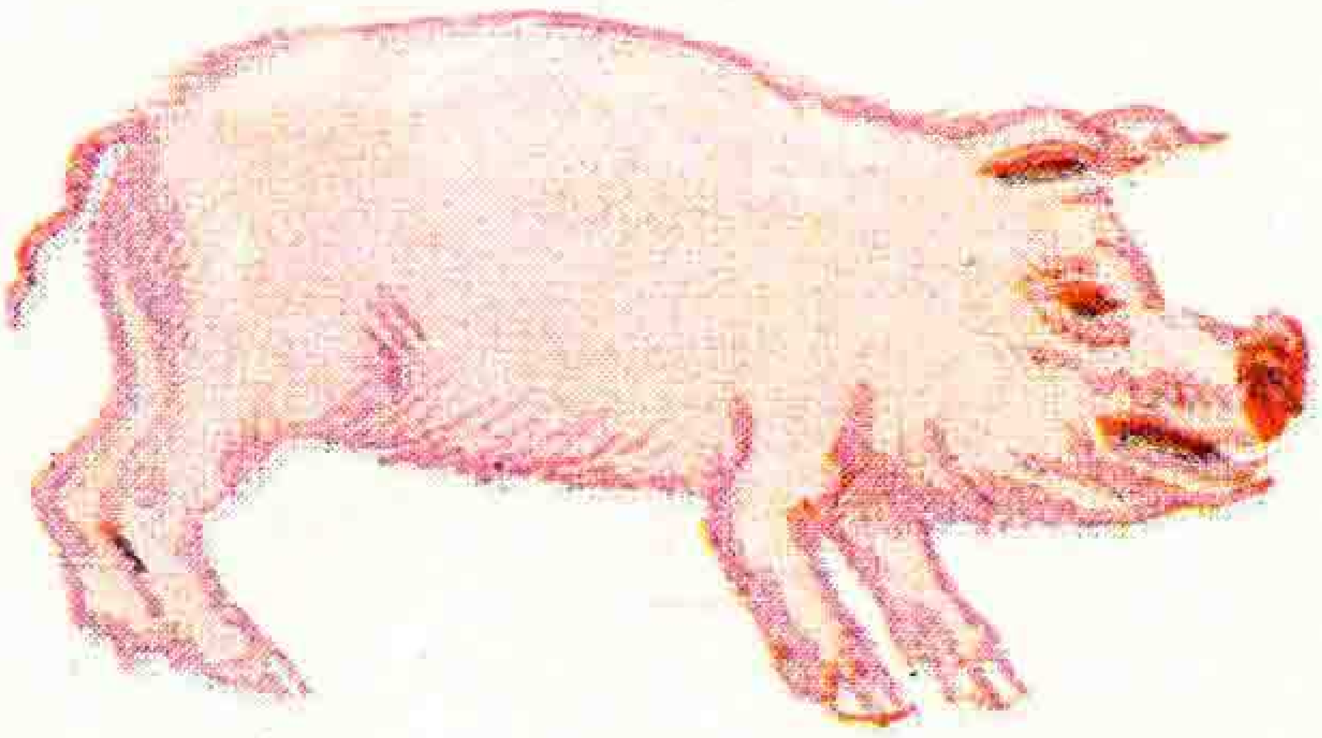

ᠭᠠᠬᠠᠢ

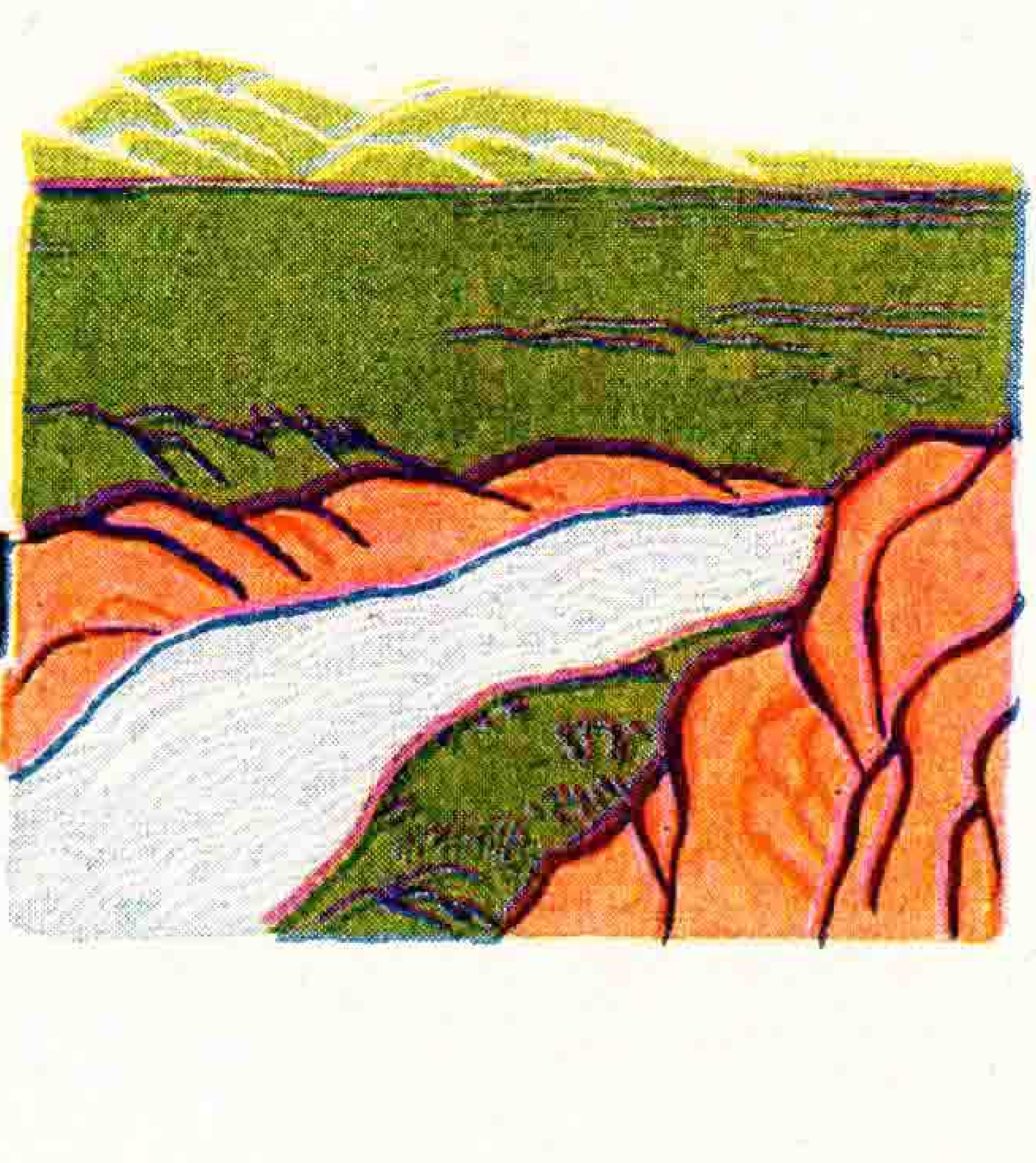

ᠭᠣᠯ

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

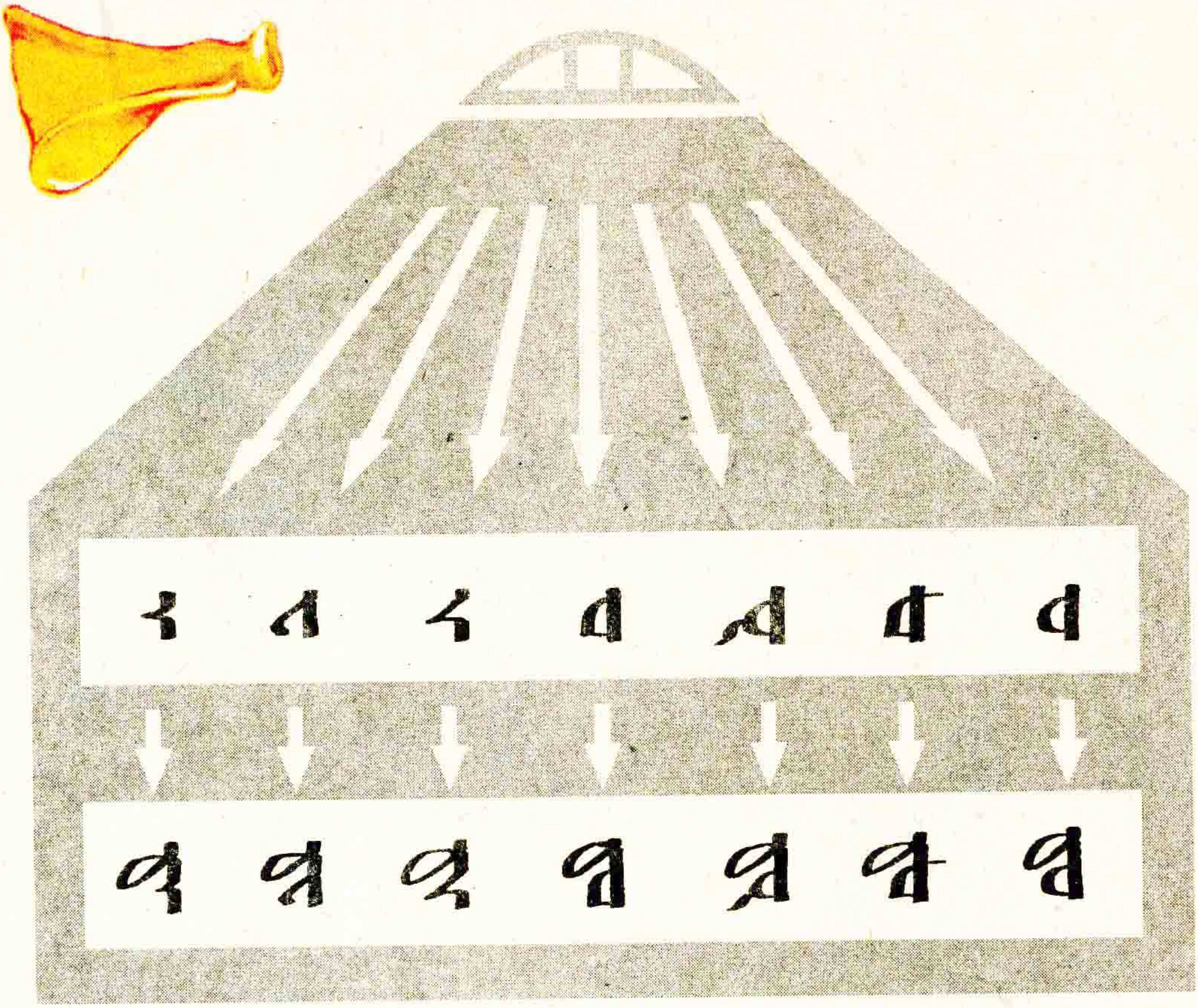

ᠪᠠᠨᠳᠢ

ᠬᠠᠲᠤᠨ

ᠥᠳᠥ

ᠪᠢᠪᠠᠭ

ᠨᠠᠴᠢᠨ

ᠪᠥᠮᠪᠦᠷ

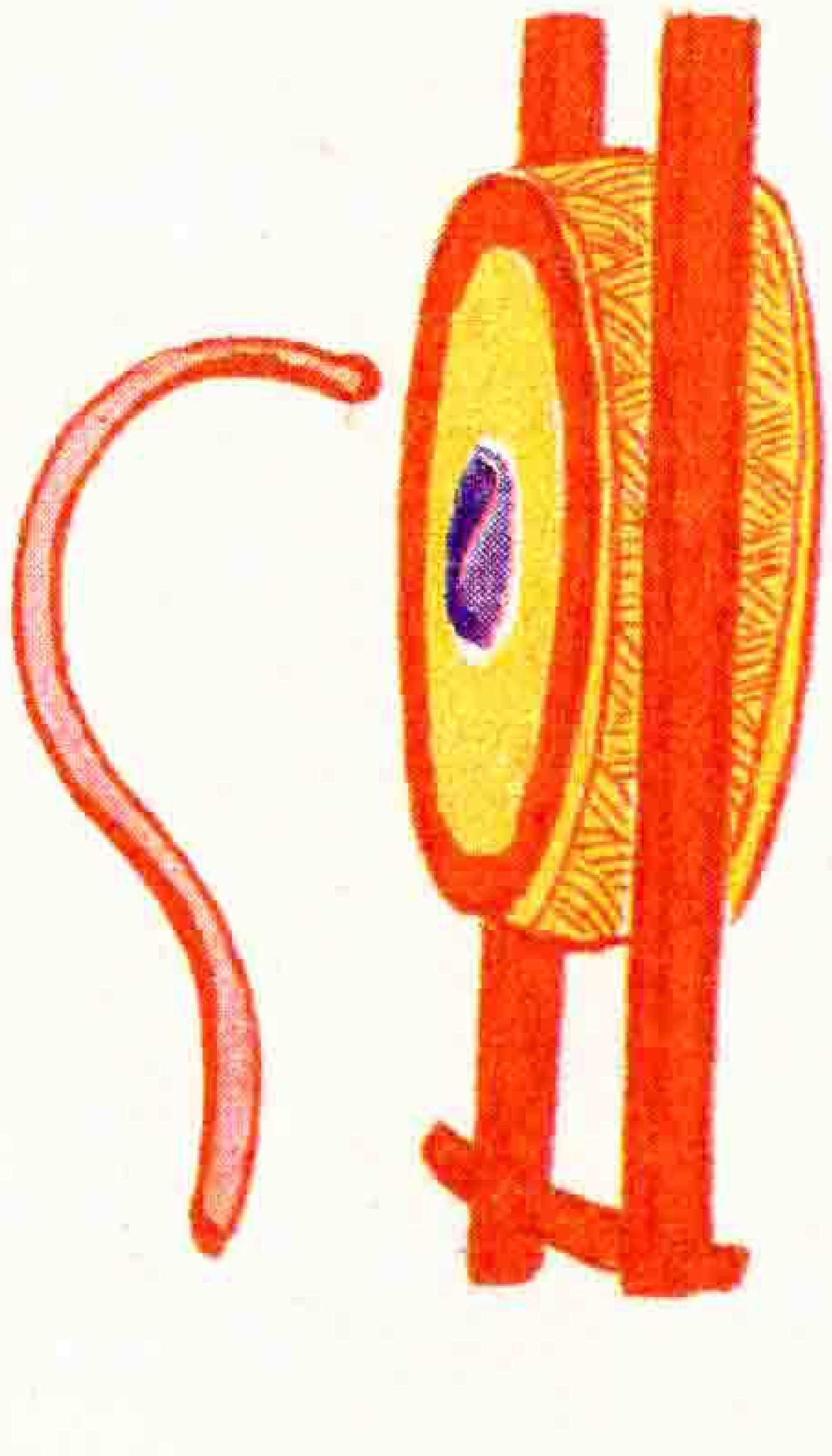

ᠪᠢᠳᠡ - ᠪᠢᠳᠡ ᠂ ᠨᠢᠰᠬᠦ - ᠨᠢᠰᠬᠦ ᠂ ᠨᠢ - ᠪᠢᠳᠡ

ᠪᠠᠬᠠ - ᠪᠣᠳᠣ ᠂ ᠪᠣᠯᠤᠨ - ᠪᠣᠳᠣ ᠂ ᠬᠣᠭ ᠂ ᠪᠢᠳᠡ ᠂ ᠬᠣᠭ ᠪᠢᠳᠡ ᠂

ᠪᠠᠭ᠎ᠠ - ᠪᠠᠭ᠎ᠠ ᠂ ᠬᠠ ᠪᠢᠳᠡ - ᠬᠠᠪᠢᠳᠡ ᠂

ᠨᠢ ᠪᠢ - ᠨᠢᠪᠢ ᠂ ᠢ ᠪᠢ - ᠢᠪᠢ ᠂

ᠪᠢ ᠴᠢ - ᠪᠢᠴᠢ ᠂ ᠢ ᠪᠢᠰ - ᠢᠪᠢᠰ ᠂

ᠪᠣᠭ᠎ᠠ ᠂ ᠪᠣᠭ᠎ᠠ ᠂ ᠪᠢᠰ ᠂ ᠪᠢᠳᠡ ᠂ ᠪᠢᠳᠡ ᠂

ᠪᠢᠳᠡ ᠂ ᠪᠢᠳᠡ ᠂ ᠪᠢᠳᠡ ᠂ ᠪᠢᠯ ᠂ ᠪᠢᠭᠤ ᠂ ᠪᠢᠳᠡᠭᠦ ᠂

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ᠪ

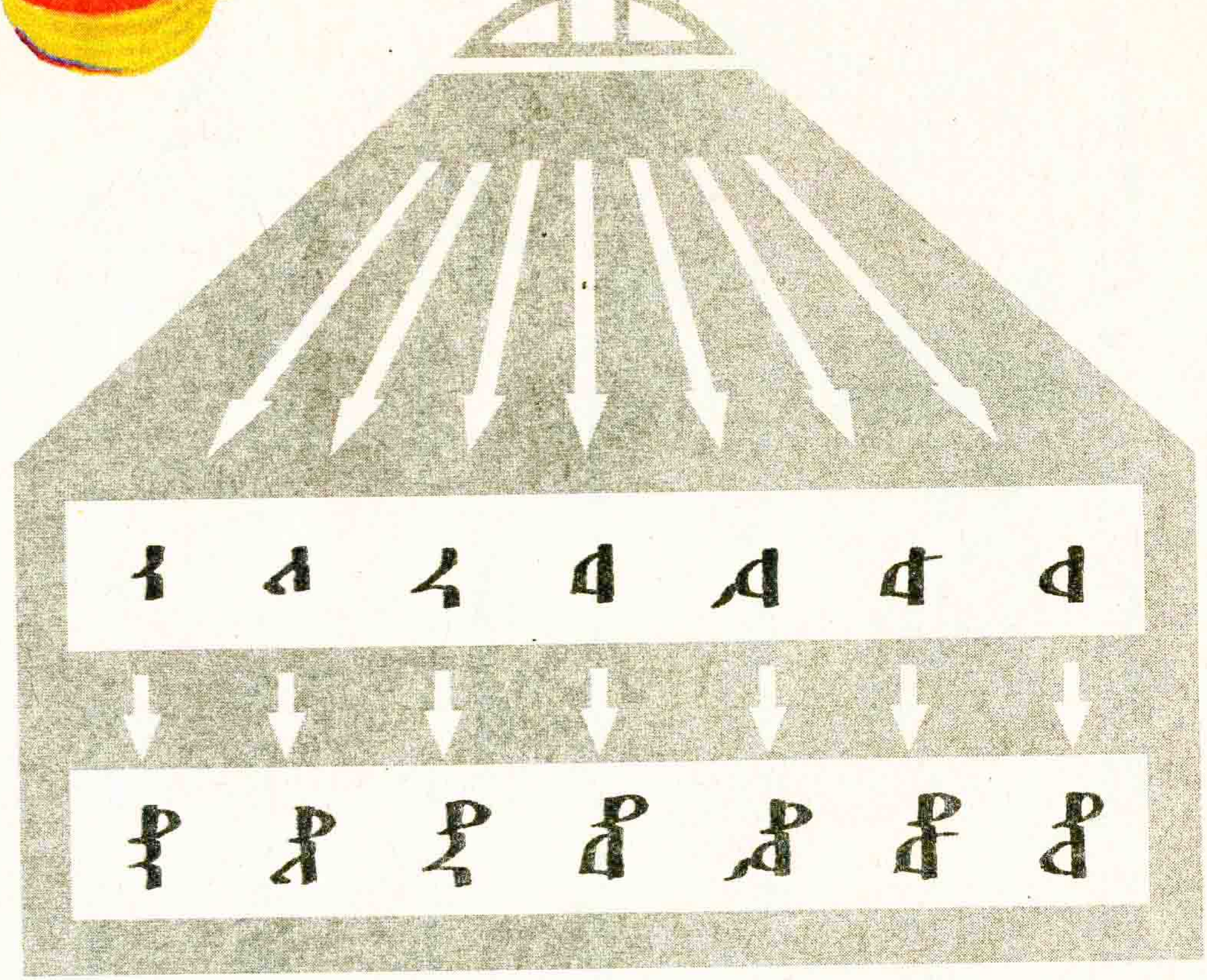

ᠪᠠ ᠪᠡ ᠪᠢ ᠪᠣ ᠪᠤ ᠪᠥ ᠪᠦ

ᠪᠠ ᠪᠡ ᠪᠢ ᠪᠣ ᠪᠤ ᠪᠥ ᠪᠦ

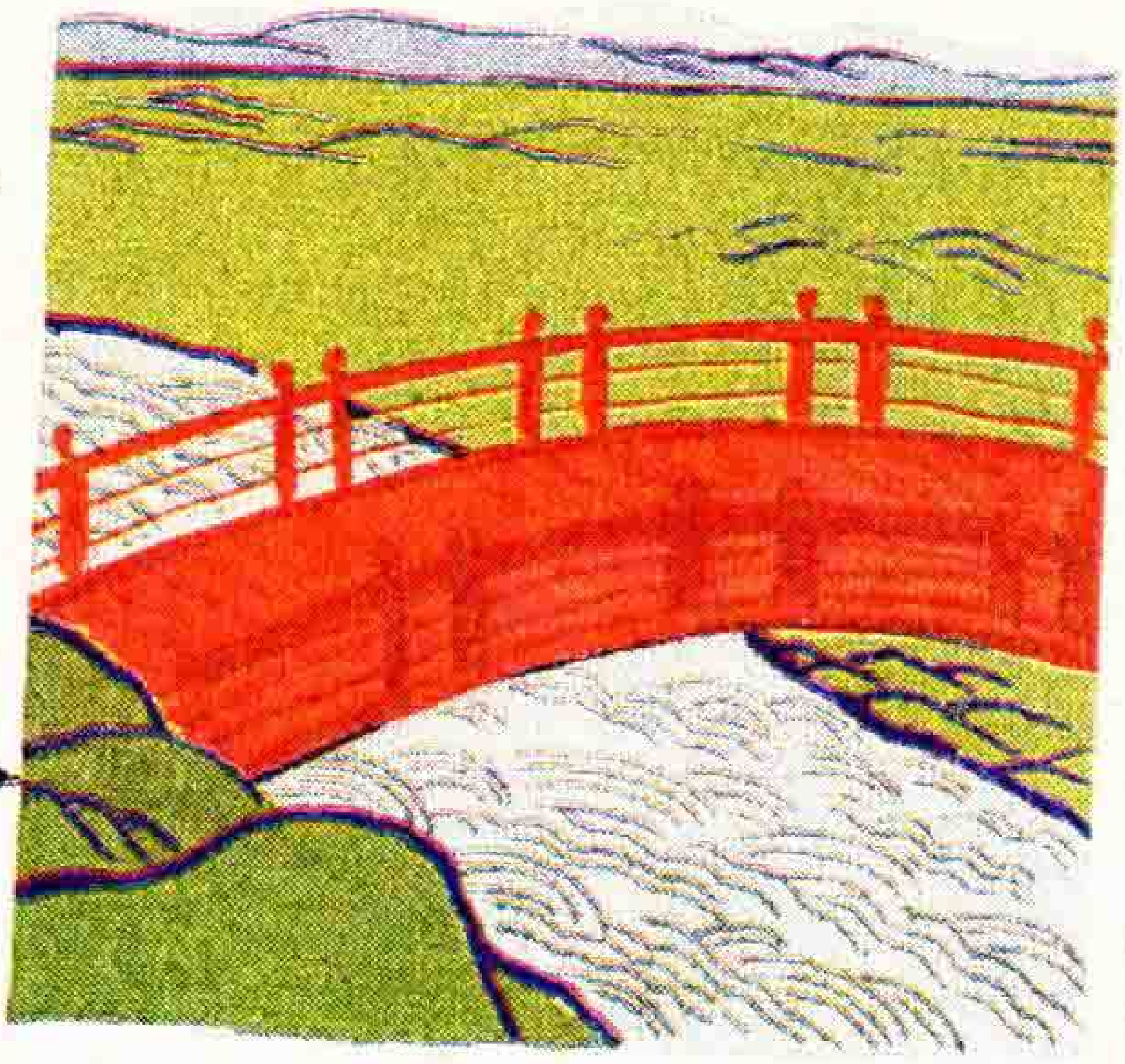

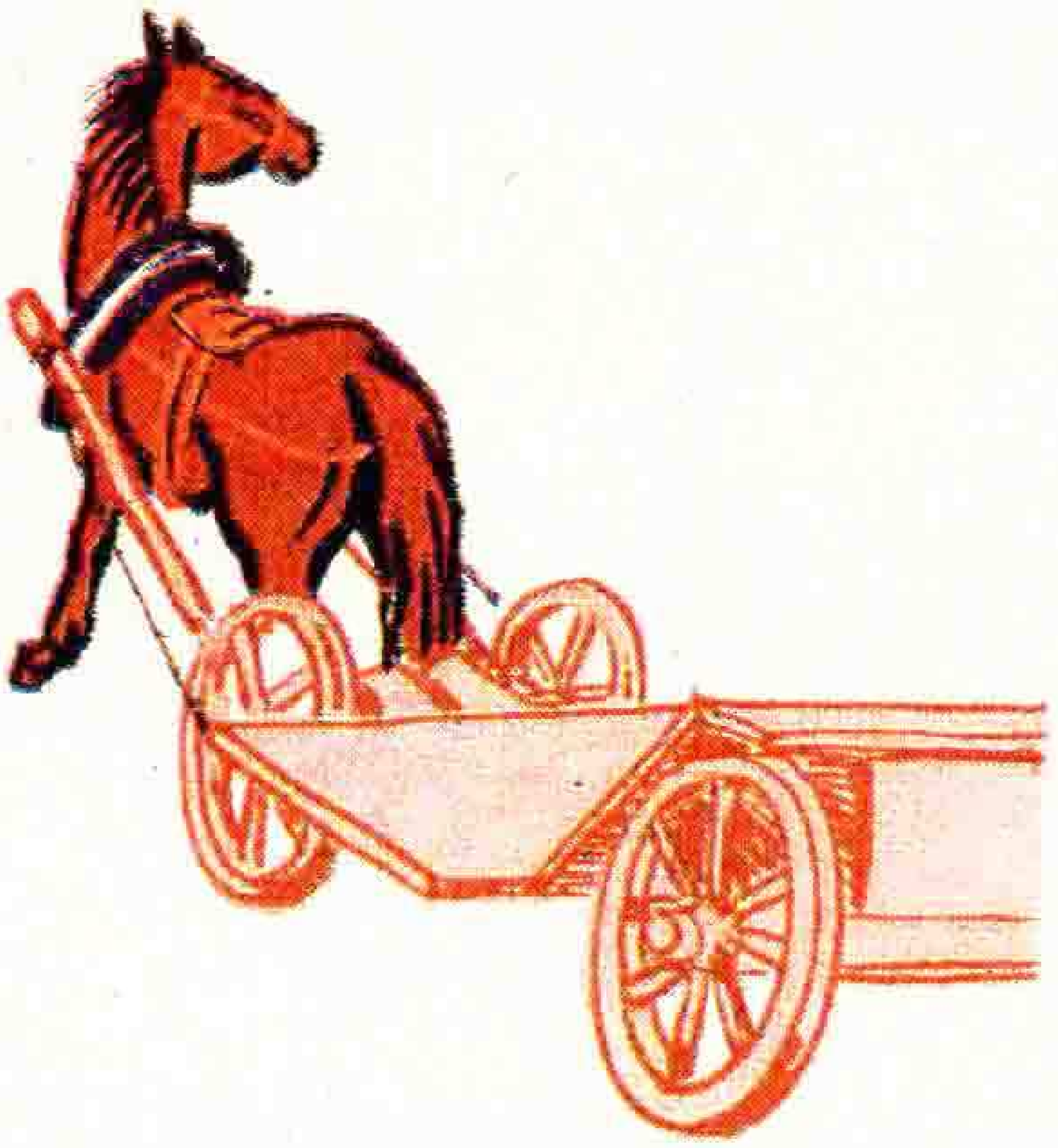

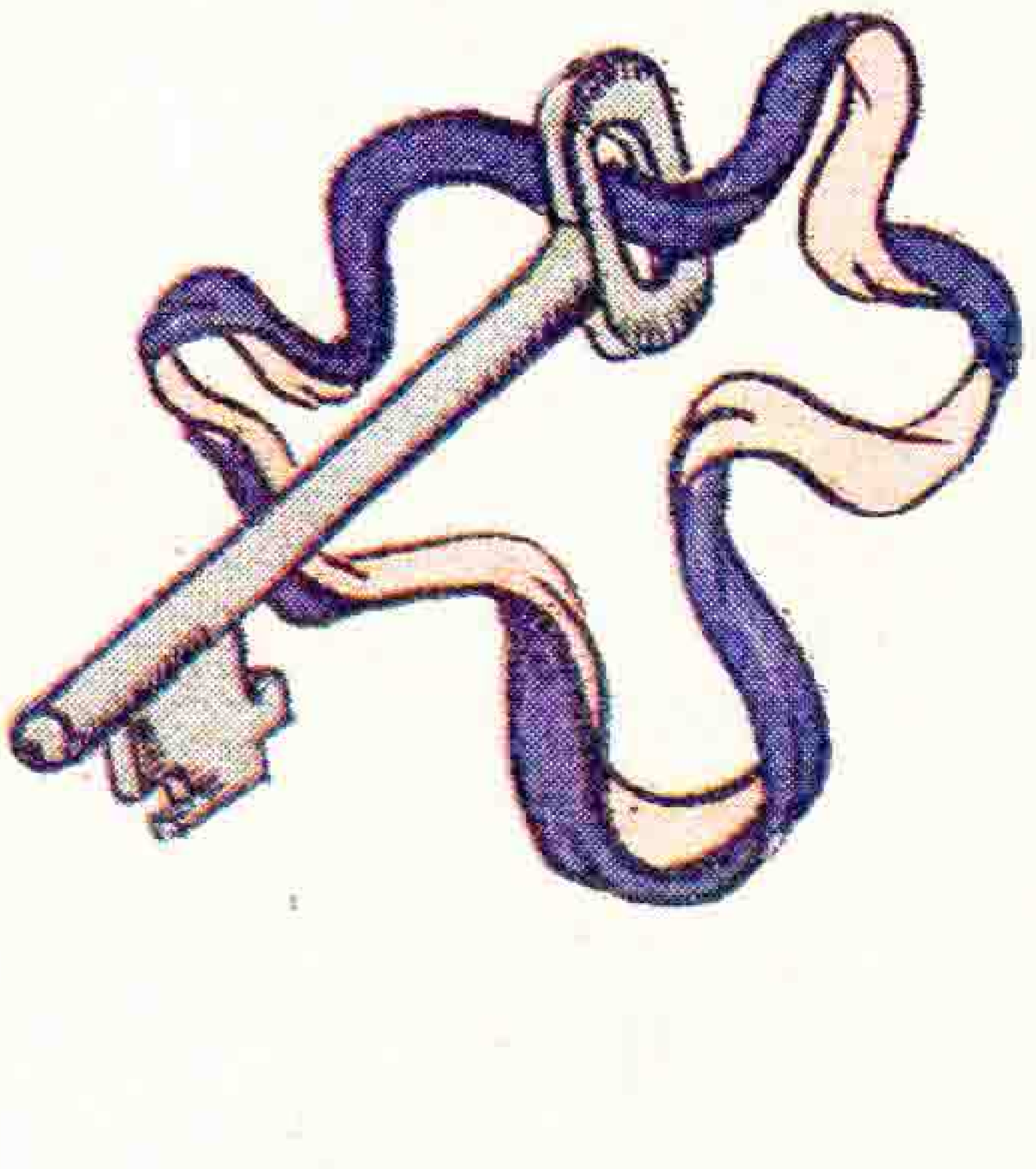

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ᠮᠣᠷᠢᠳᠠᠨ ᠭᠠᠯᠪᠢᠯ ᠮᠠᠨᠳᠠᠬᠤ ᠮᠣᠩᠭᠣᠯ ᠮᠢᠨᠢ ᠄

ᠠᠮᠢᠰᠬᠤᠯ ᠪᠣᠳᠣᠯ ᠶᠢᠨ ᠄ ᠶᠢᠨ ᠪᠣᠳᠣᠭᠤ

ᠨᠣᠳᠤᠭᠤᠯ ᠨᠣᠳᠤᠭᠤᠯ ᠂ ᠪᠣᠳᠣᠭᠤᠯ ᠪᠣᠳᠤᠭᠤᠯ ᠂

ᠪᠣᠭᠤᠳᠤᠯ ᠭᠣᠣᠯ ᠂ ᠪᠣᠭᠤᠳᠤᠯ ᠶᠢᠨ

ᠪᠢ ᠨᠠᠭᠠᠨ ᠭᠣᠣᠳ ᠪᠣᠯᠵᠣᠷᠠᠢ ᠄ ᠪᠣᠯᠵᠣᠰᠠᠢ

ᠶᠢᠬᠡ ᠶᠢᠨᠢᠶᠡᠭᠤᠤ ᠪᠣᠭᠤᠯᠵᠠᠷᠠᠢ ᠨᠠᠷᠠᠨ ᠨᠠᠷᠢᠨ ᠄

ᠭᠣᠣ ᠨᠢᠭᠡᠨ ᠪᠣᠯᠪᠠᠴᠤ ᠨᠢᠭᠡᠨ ᠬᠥᠬᠡ ᠨᠢᠭᠡᠨ ᠄

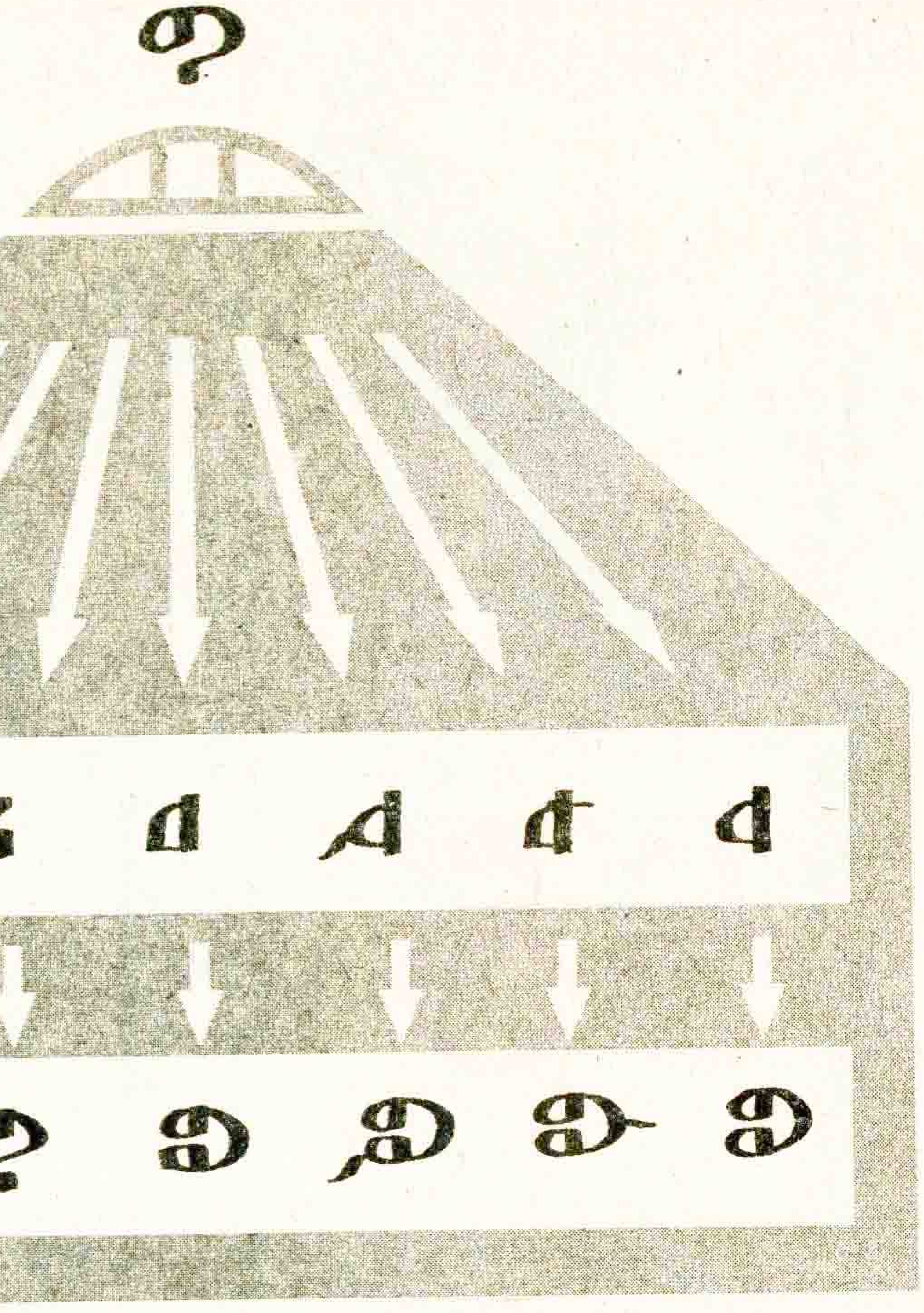

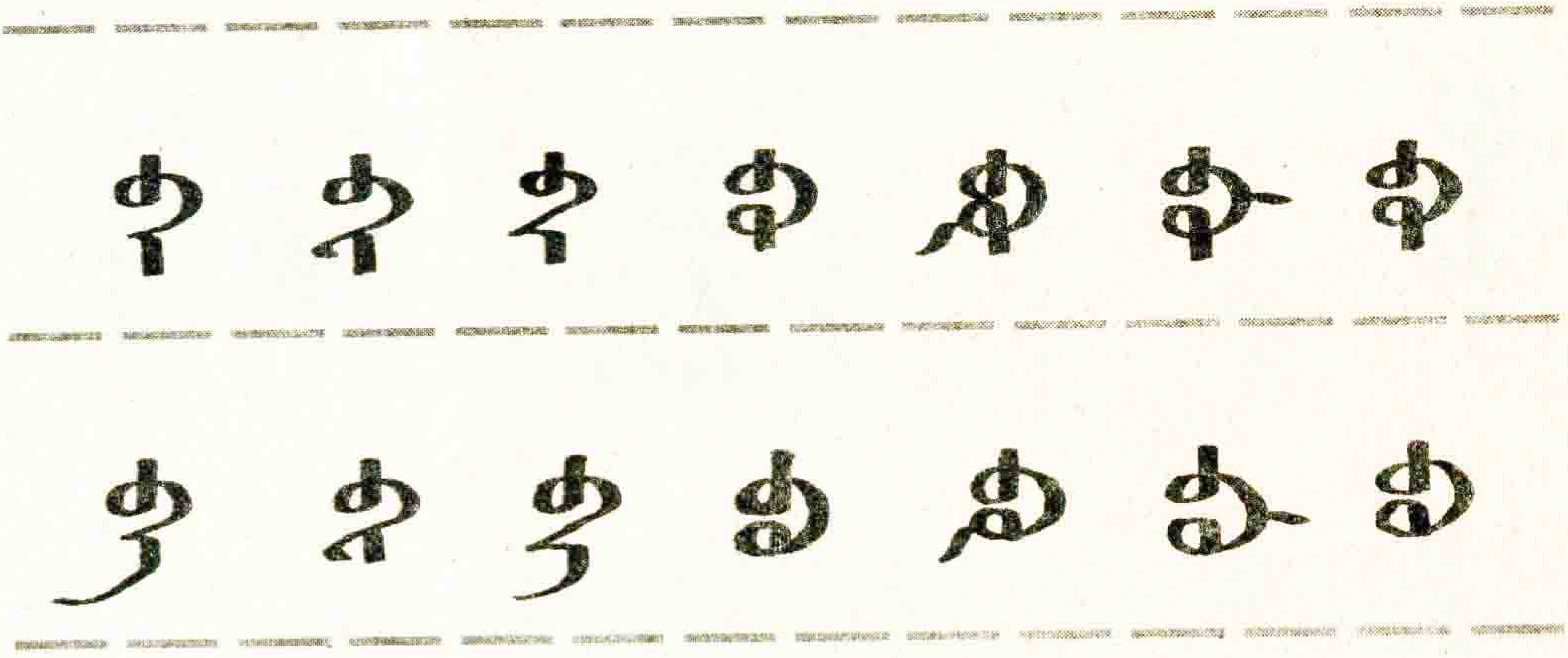

55

ᠪᠠᠪᠠ ᠪᠤᠪᠤ

ᠪᠠᠭᠪᠠᠬᠠᠢ

ᠪᠤᠮᠪᠠ

ᠪᠡᠬᠡ

ᠪᠤᠭᠤᠷᠠ

ᠪᠥᠬᠡ

ᠪᠣᠯ᠂ ᠪᠣᠯ᠂ ᠪᠥᠭᠡ᠂ ᠪᠣᠷᠣ᠂ ᠪᠥᠯᠦ᠂ ᠪᠣᠯ᠂

ᠪᠣᠷ᠂ ᠪᠣᠷᠣ᠂ ᠪᠣᠷᠣ᠂ ᠪᠥᠷᠡ᠂ ᠪᠣᠷᠣ ᠬᠣᠷ᠎ᠠ

ᠪᠣᠷᠣ᠂ ᠪᠣᠷᠣ ᠲᠣᠷ᠎ᠠ ᠪᠣᠷᠣᠭ᠎ᠠ᠂ ᠪᠣᠷᠣ ᠲᠣᠷ᠎ᠠ ᠪᠣᠷᠣᠭᠤᠯ᠂

ᠨᠠᠨ᠎ᠠ ᠪᠠᠷ᠂ ᠮᠠᠲᠠᠷ ᠮᠣᠷᠭᠣᠯ᠂ ᠪᠠᠷᠠᠨ ᠲᠠᠨ ᠪᠠᠭᠠᠰᠣ᠂

ᠪᠠᠯᠠᠭ ᠪᠠᠯᠠᠭ᠂ ᠲᠠᠯ᠎ᠠ ᠮᠠᠯᠠᠭ᠂ ᠵᠠᠯᠠᠭ ᠵᠠᠯᠠᠭ᠂

ᠬᠠᠮᠤᠭ ᠲᠣᠷᠭ᠎ᠠ ᠪᠣᠷᠣᠭ᠎ᠠ᠂ ᠬᠣᠨᠢᠨ ᠲᠣᠷᠭ᠎ᠠ᠂

ᠭᠡᠭᠡᠨ᠂ ᠬᠠᠷᠠᠯ ᠲᠠᠯ᠎ᠠ᠂ ᠬᠠᠷᠠᠭᠰᠠᠨ ᠮᠠᠯ᠎ᠠ ᠬᠠᠷᠠᠭᠠᠯ᠄

ᠬ

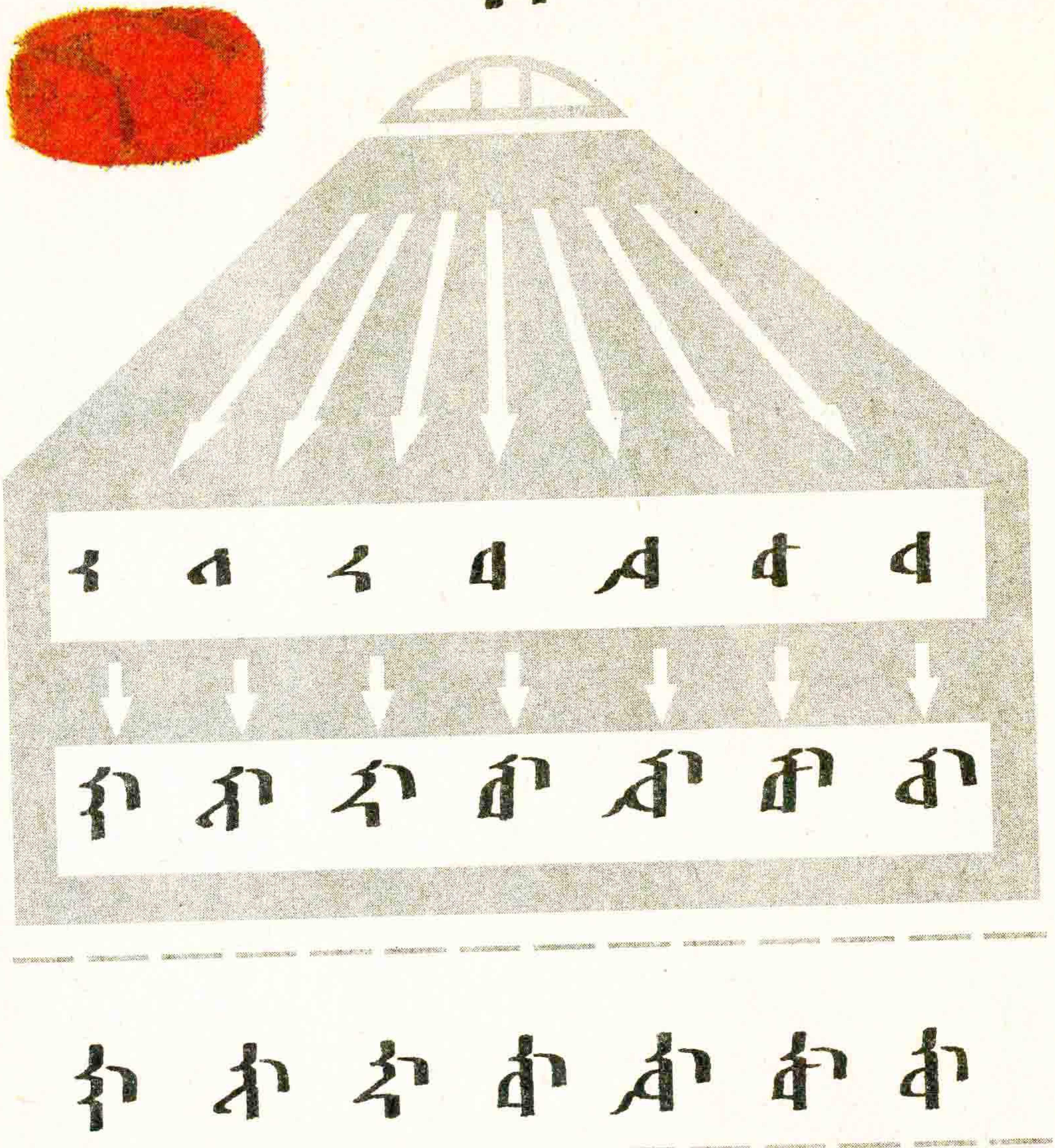

ᠬᠠ ᠬᠡ ᠬᠢ ᠬᠣ ᠬᠤ ᠬᠥ ᠬᠦ

ᠬᠠ ᠬᠡ ᠬᠢ ᠬᠣ ᠬᠤ ᠬᠥ ᠬᠦ

1000

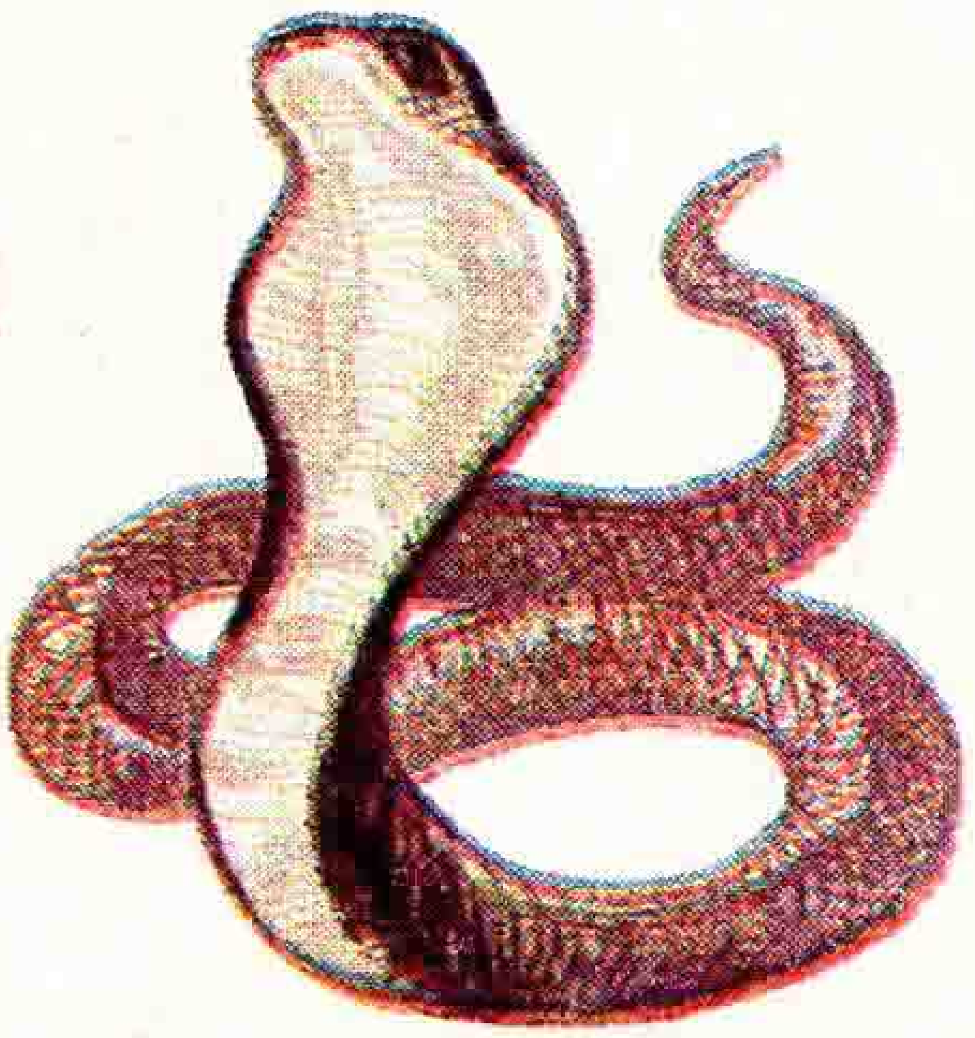

[illegible]

ᠵ

ᠠ ᠡ ᠢ ᠣ ᠤ ᠥ ᠦ

ᠵᠠ ᠵᠡ ᠵᠢ ᠵᠣ ᠵᠤ ᠵᠥ ᠵᠦ

ᠵᠠ ᠵᠡ ᠵᠢ ᠵᠣ ᠵᠤ ᠵᠥ ᠵᠦ

ᠵᠠ ᠵᠡ ᠵᠢ ᠵᠣ ᠵᠤ ᠵᠥ ᠵᠦ

ᠵᠠᠭᠠᠨ

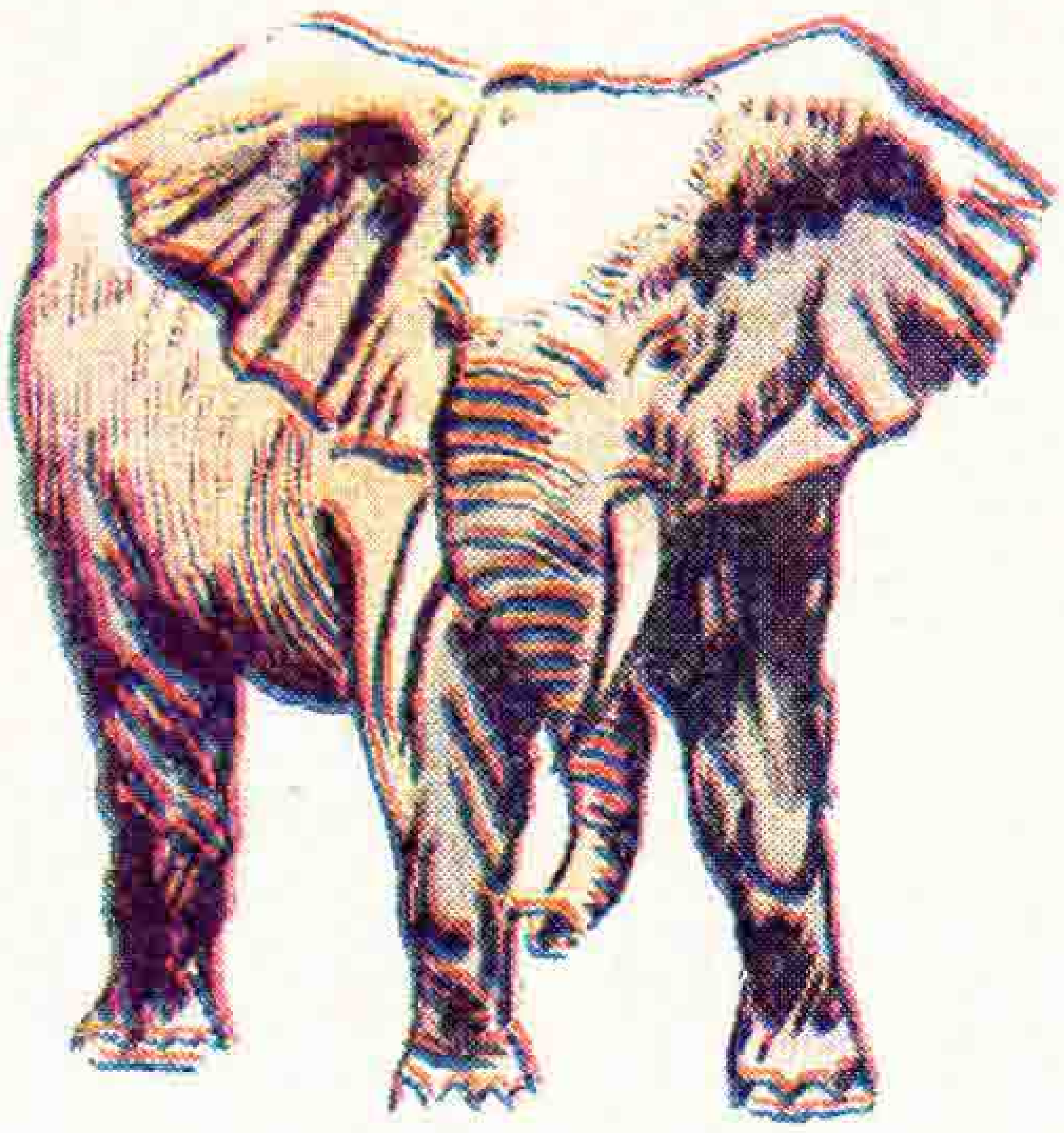

ᠵᠢᠳᠠ

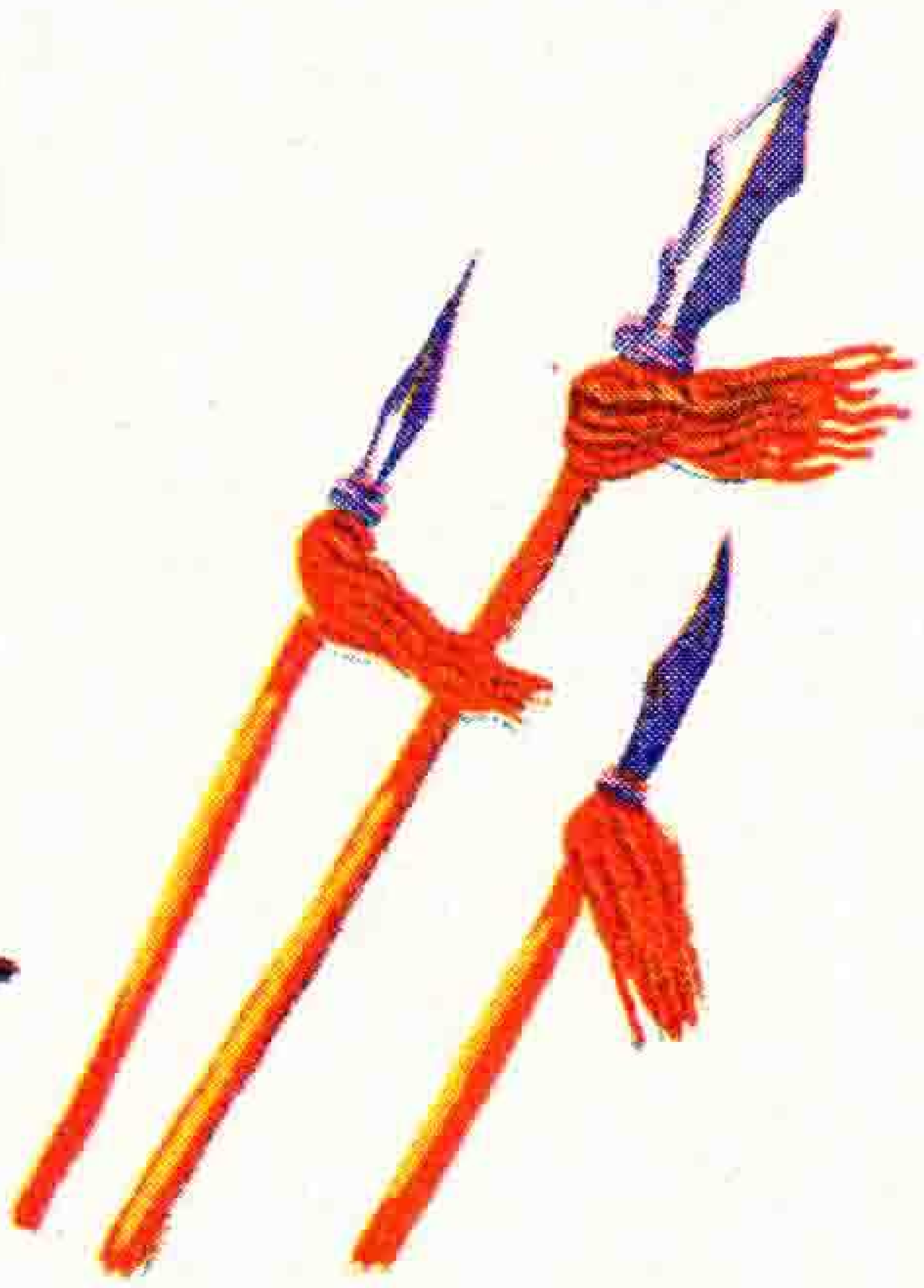

ᠵᠢᠷᠭᠤᠭ᠎ᠠ

6

ᠵᠢᠮᠢᠰ

ᠲᠡᠮᠡᠭᠡ

ᠵᠡᠭᠦ

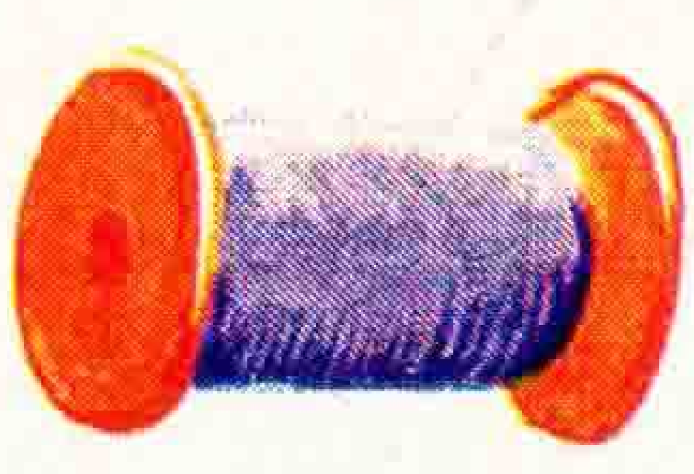

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ᠭᠡᠨᠡ ᠳᠡᠭᠡᠷᠡ ᠳᠣᠷᠣ ᠪᠦᠬᠦᠢ ᠰᠡᠭᠦᠯ ᠪᠣᠯᠤᠨ᠎ᠠ ᠪᠠᠢᠨ᠎ᠠ

ᠪᠣᠭᠳᠠ ᠢᠢᠨ ᠪᠡᠷ ᠡᠷᠳᠡᠮ ᠲᠡᠭᠦᠰ ᠪᠡᠷ ::

ᠶᠡᠷᠦᠭᠡᠯ ᠪᠢᠯᠢᠭ ᠪᠡᠷ ᠪᠦᠬᠦᠨ ᠲᠡᠷᠡ ᠶᠠᠭᠤ ᠦᠨ ::

ᠪᠦᠷᠢᠨ :: ᠲᠡᠷᠡ ᠶᠠᠭᠤ ᠪᠣᠯ ᠪᠡᠶ᠎ᠡ ᠳᠡᠭᠡᠷᠡ ᠮᠡᠳᠡᠭᠦ ::

ᠬᠠᠷᠠᠭᠠᠨ ᠪᠡᠷ ᠰᠠᠢᠢᠨ ᠲᠥᠷᠥ ᠪᠣᠯ ᠲᠡᠭᠦᠨ ᠡᠯᠡᠪᠡ

ᠵᠢᠷᠭᠠᠯ᠎ᠠ :: ᠲᠡᠷᠡ ᠬᠡᠯᠡᠭᠰᠡᠨ ᠪᠡᠷ ᠳᠡᠭᠡᠳᠦ ᠳᠡᠭᠡᠷᠡᠮ ::

ᠮᠣᠩᠭᠣᠯ ᠪᠣᠯᠤᠨ᠎ᠠ ᠳᠡᠭᠡᠷᠡ ᠲᠡᠷᠡ ᠲᠡᠭᠡ ᠬᠡᠯ ::

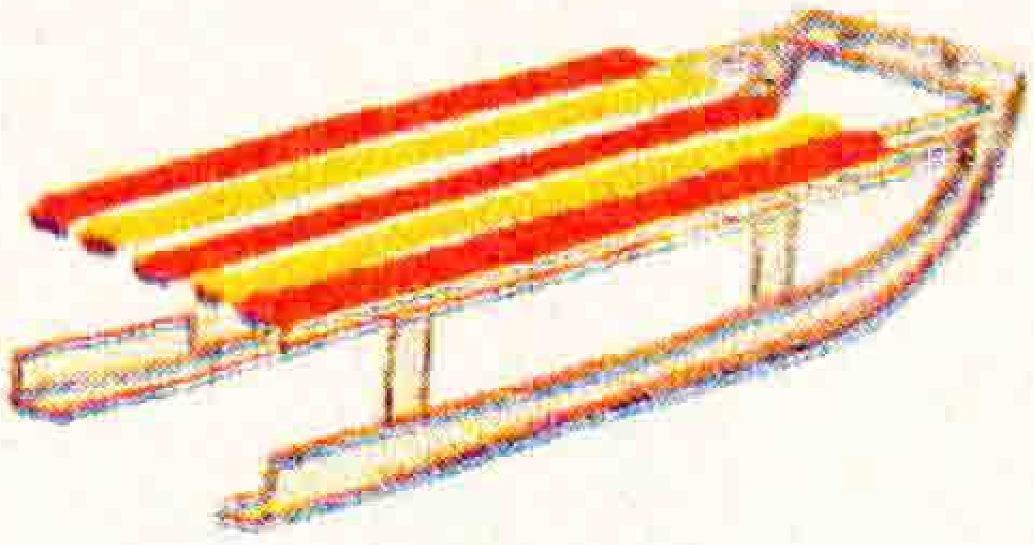

ᠴ

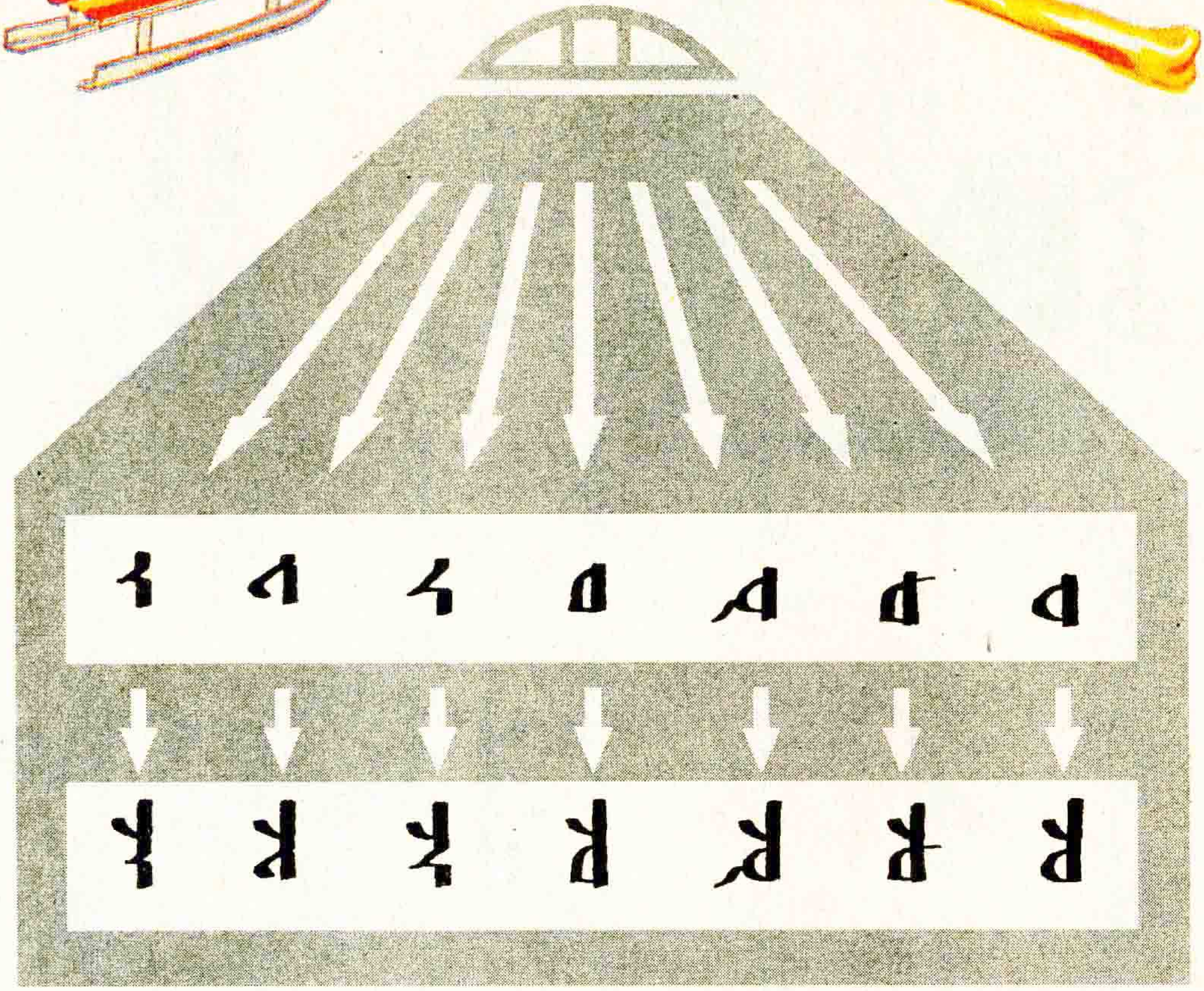

ᠠ ᠡ ᠢ ᠣ ᠤ ᠥ ᠦ

ᠴᠠ ᠴᠡ ᠴᠢ ᠴᠣ ᠴᠤ ᠴᠥ ᠴᠦ

ᠴᠠ ᠴᠡ ᠴᠢ ᠴᠣ ᠴᠤ ᠴᠥ ᠴᠦ

ᠴᠠ ᠴᠡ ᠴᠢ ᠴᠣ ᠴᠤ ᠴᠥ ᠴᠦ

ᠴᠠᠭᠠᠨ ᠡᠪᠦᠭᠡᠨ

ᠴᠢᠩᠭᠢᠰ ᠬᠠᠭᠠᠨ

ᠴᠢᠭᠠᠭᠤ

ᠴᠡᠷᠢᠭ

ᠴᠢᠨᠤᠠ

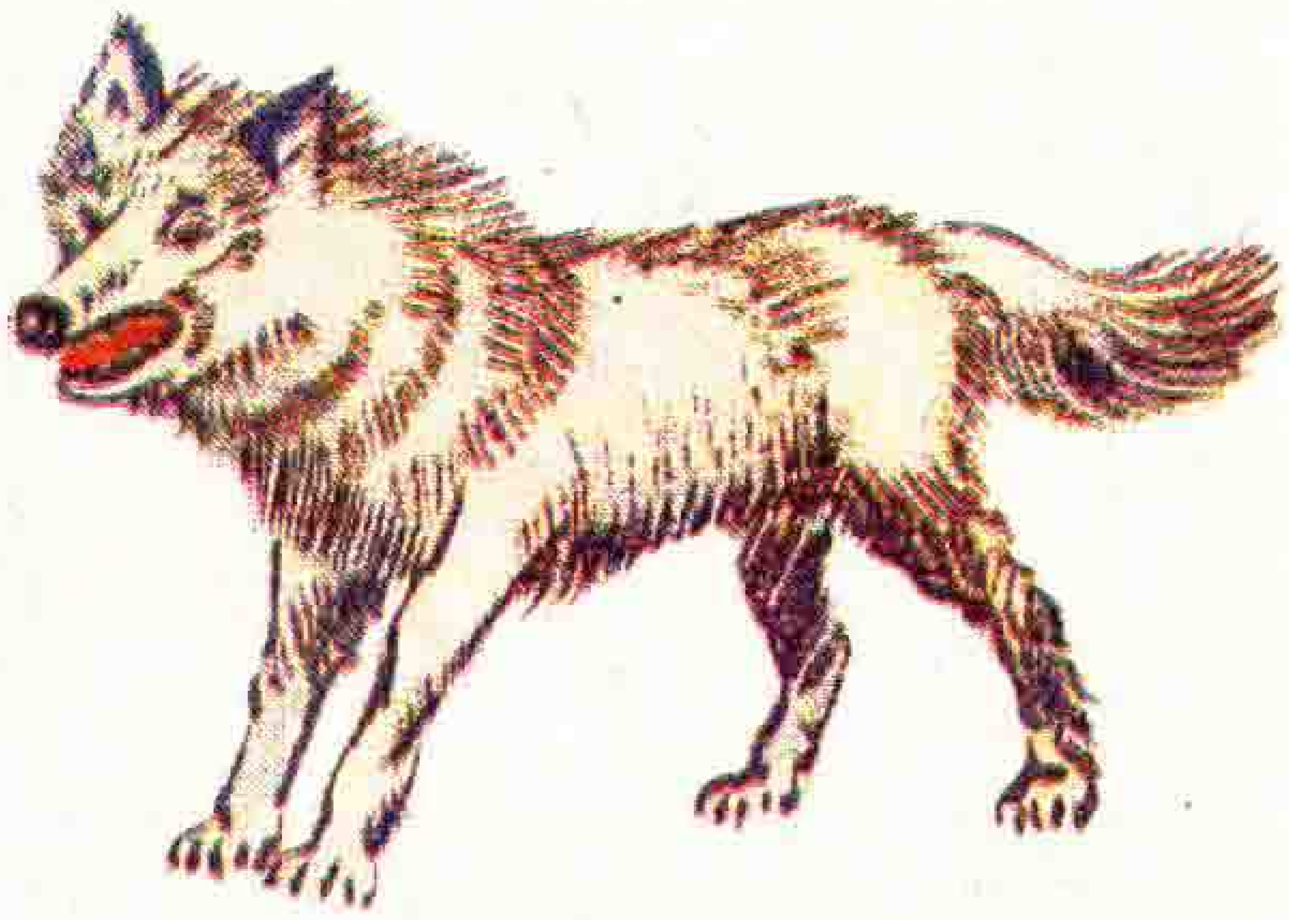

ᠴᠣᠮᠣ

[illegible]

ᠶ

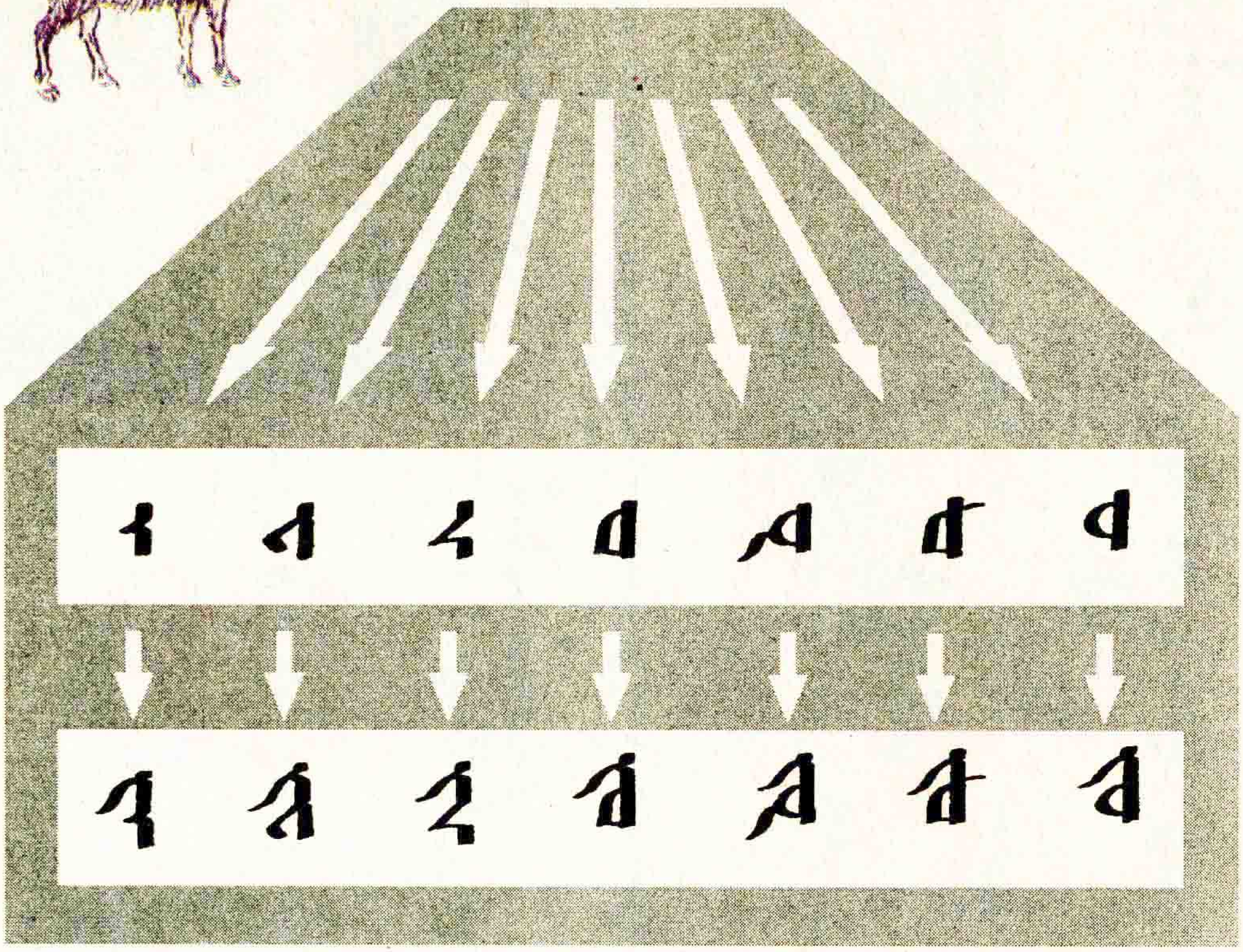

ᠶᠠ ᠶᠡ ᠶᠢ ᠶᠣ ᠶᠤ ᠶᠥ ᠶᠦ

ᠶᠠ ᠶᠡ ᠶᠢ ᠶᠣ ᠶᠤ ᠶᠥ ᠶᠦ

ᠮᠡᠷᠭᠡᠨ ᠬᠠᠷᠪᠤᠭᠠᠴᠢ

ᠲᠡᠮᠡᠭᠡᠨ ᠵᠢᠭᠠᠯᠠᠭ᠎ᠠ

ᠰᠦᠮᠦᠰᠦᠨ ᠦᠬᠡᠷ

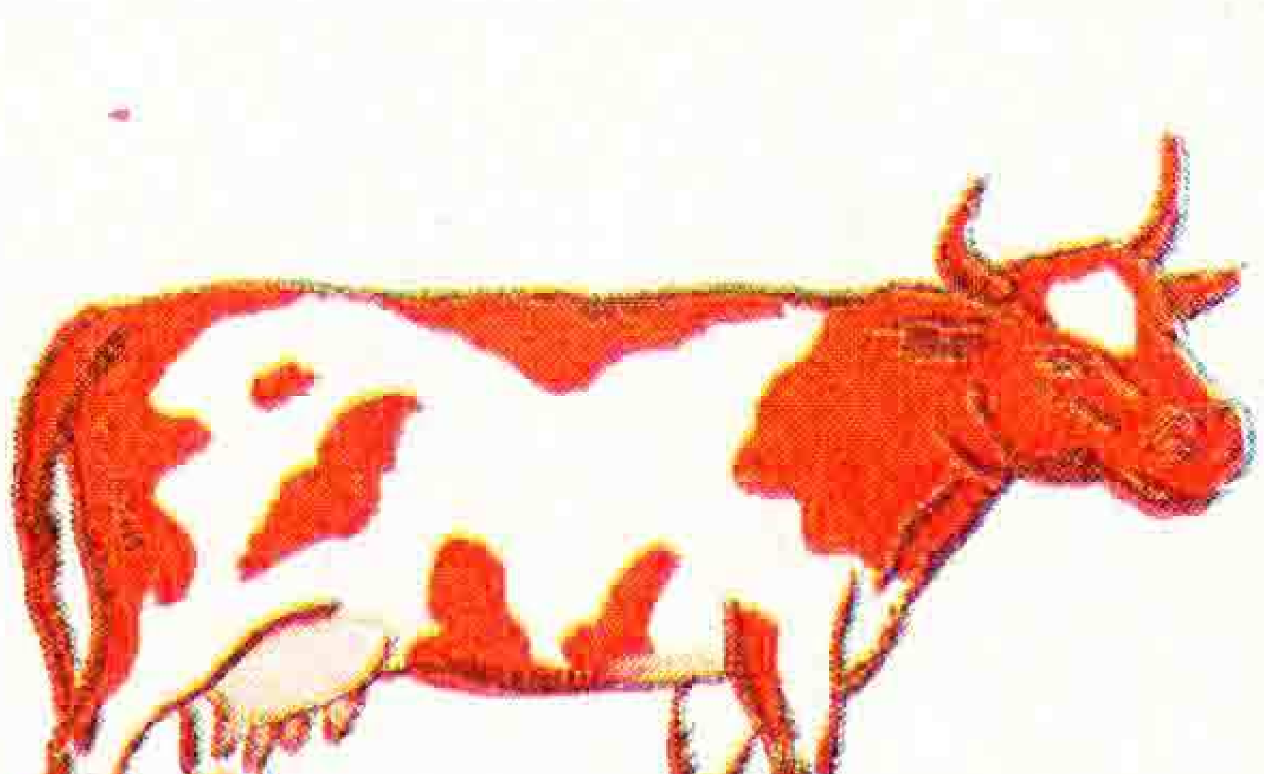

ᠪᠠᠶᠠᠷ ᠨᠠᠢᠷ

ᠨᠠᠶᠠᠨ ᠨᠠᠢᠮᠠ

88

ᠪᠠᠭᠠᠪᠠᠢ

[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

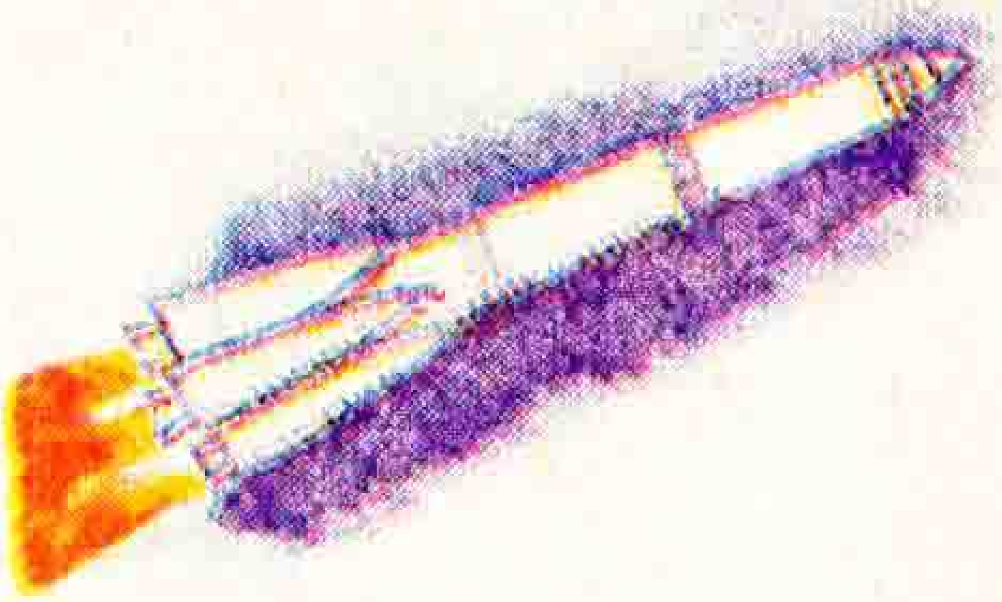

ᠨ

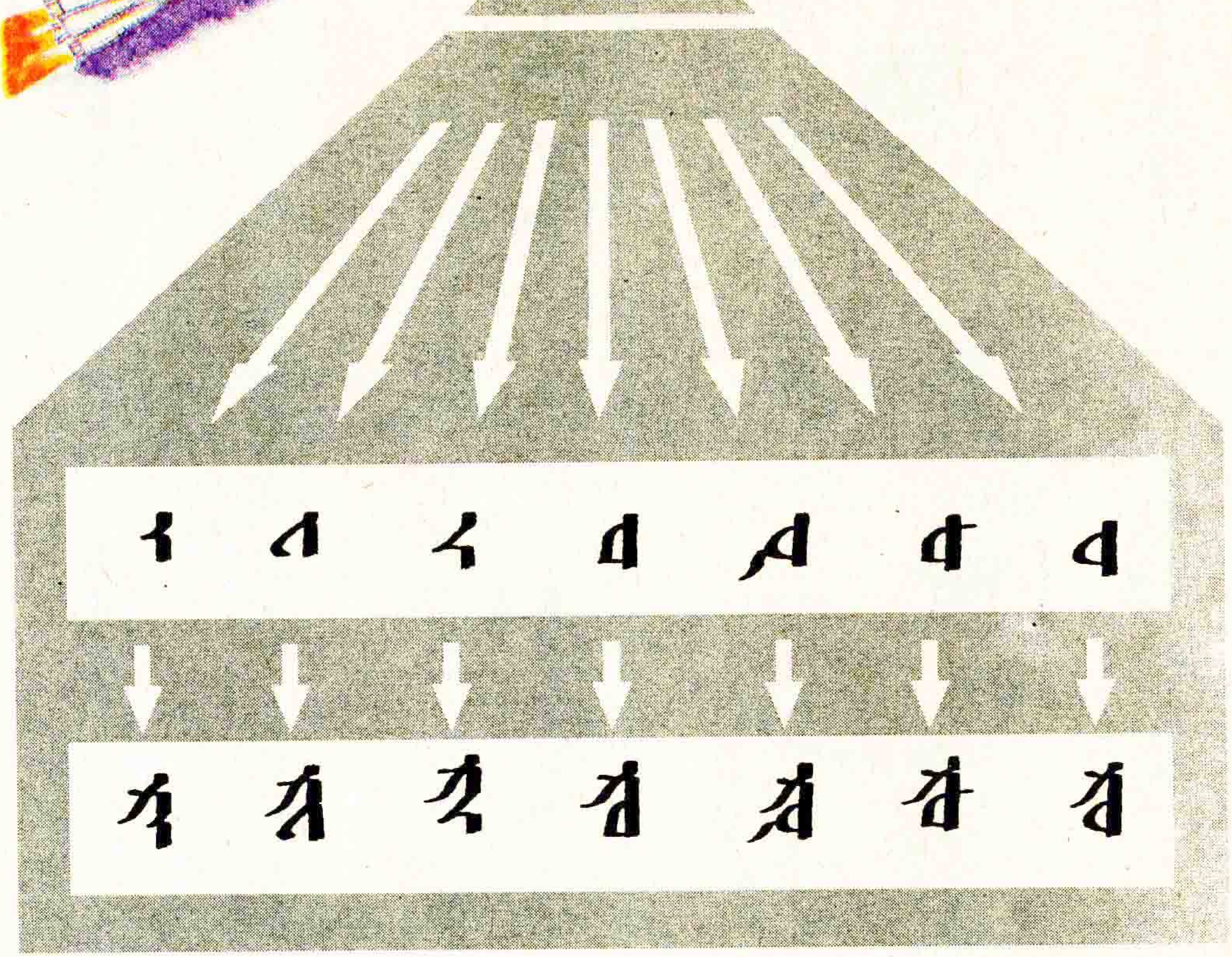

ᠨᠠ ᠨᠡ ᠨᠢ ᠨᠣ ᠨᠤ ᠨᠥ ᠨᠦ

ᠨᠠ ᠨᠡ ᠨᠢ ᠨᠣ ᠨᠤ ᠨᠥ ᠨᠦ

ᠷᠠᠳᠢᠤ

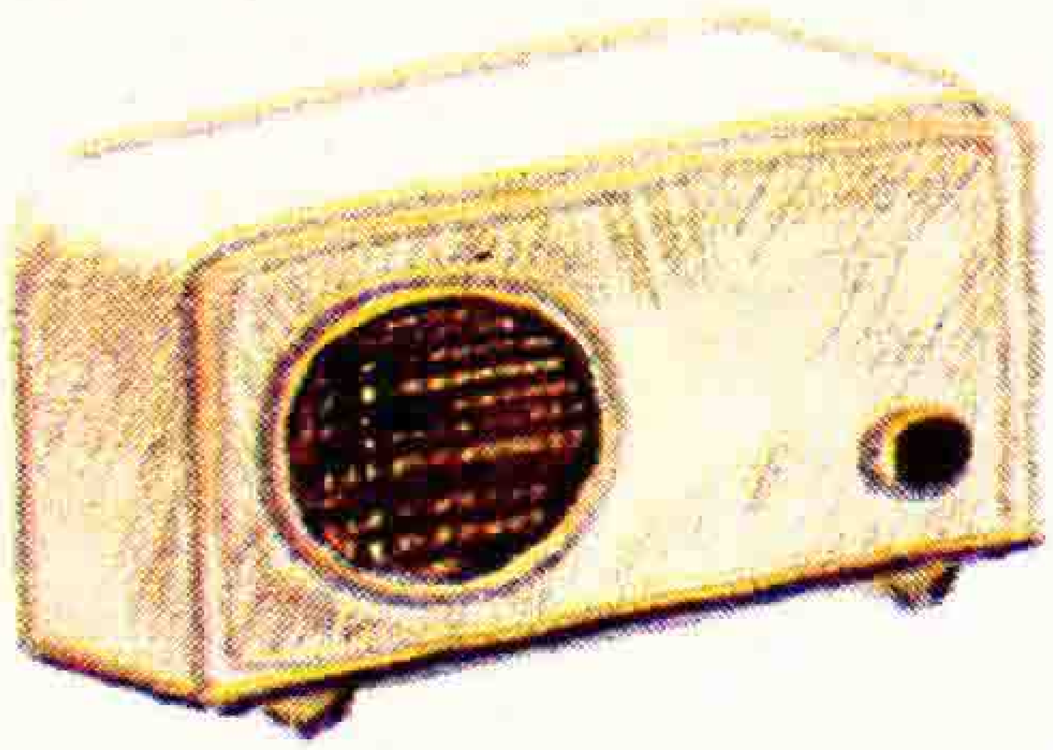

ᠮᠠᠷᠠᠯ

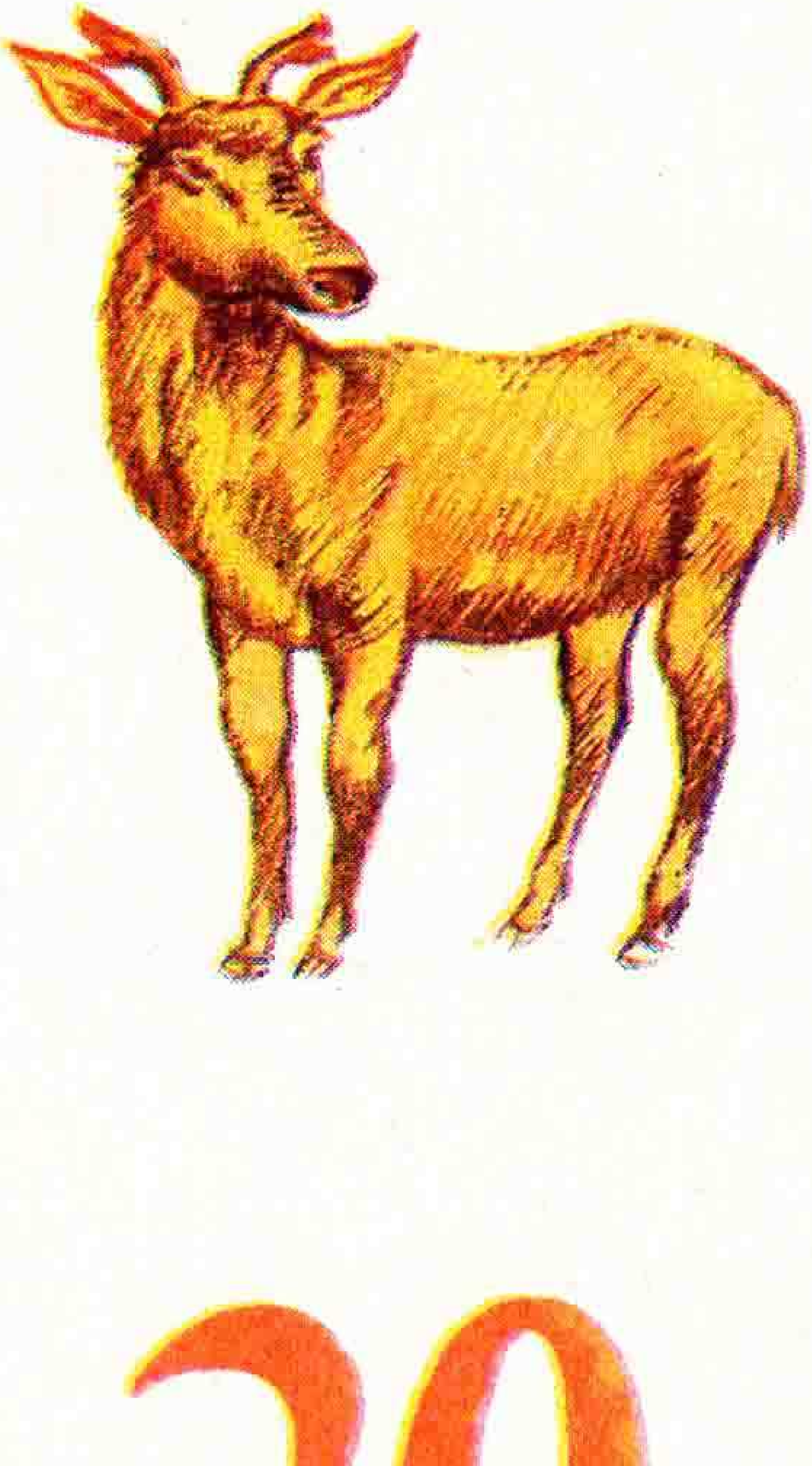

ᠬᠣᠷᠢᠨ 20

ᠡᠮ

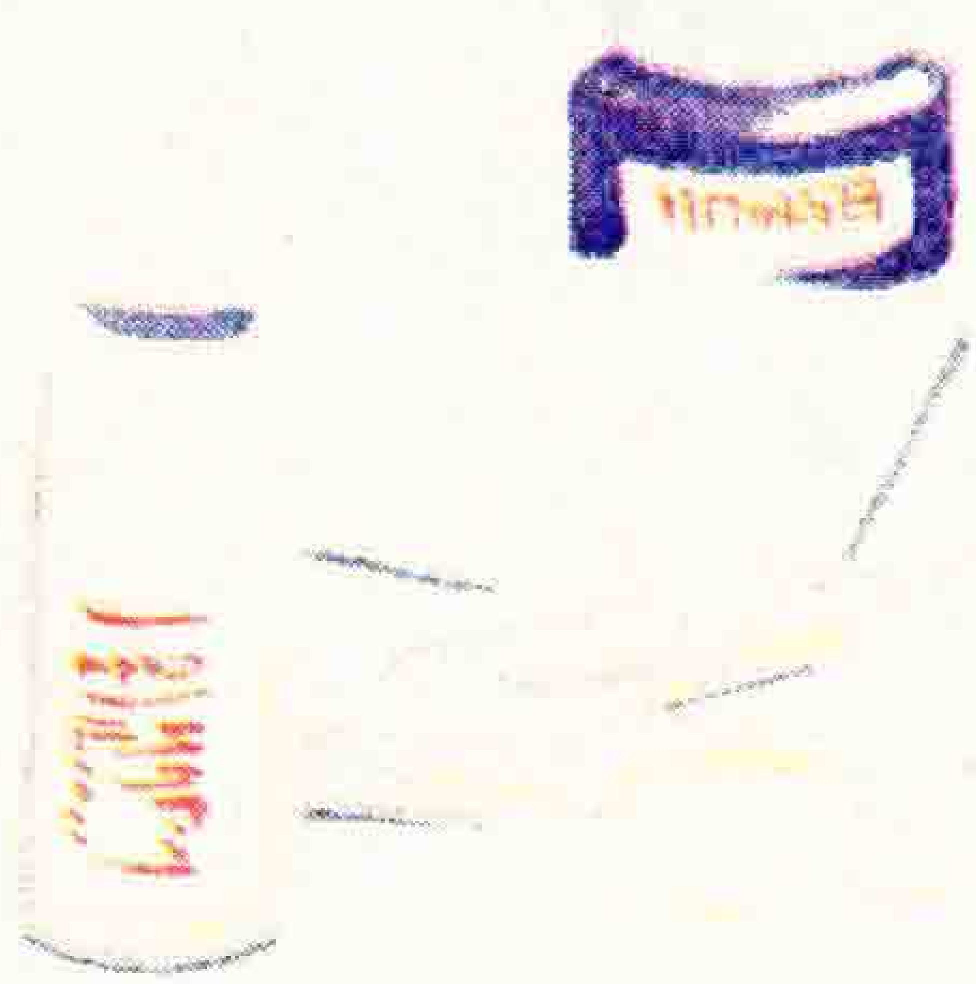

ᠮᠣᠷᠢ

ᠵᠢᠷᠠᠨ 60

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

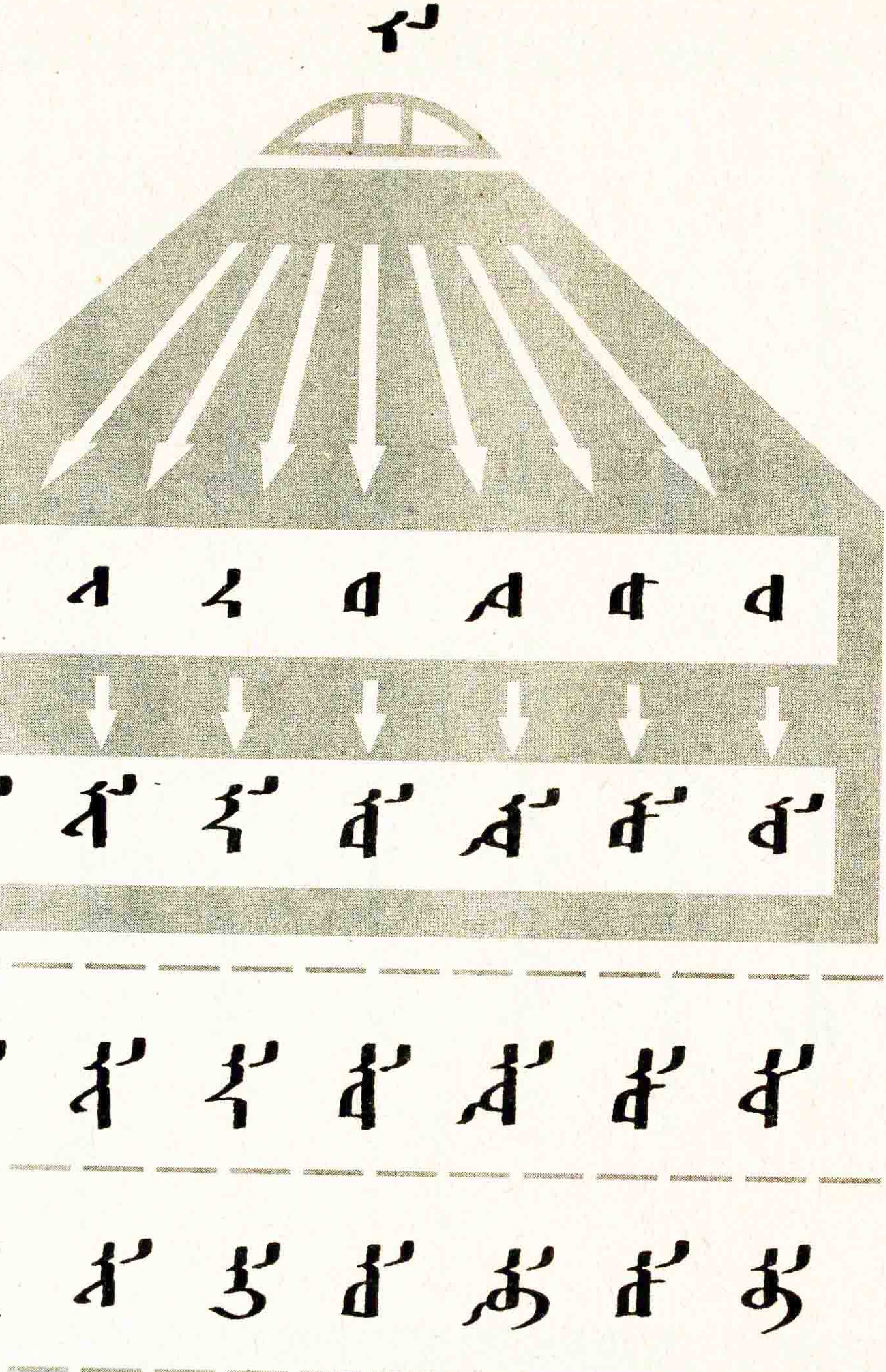

ᠯᠠᠮ᠎ᠠ

ᠠᠷᠰᠯᠠᠩ

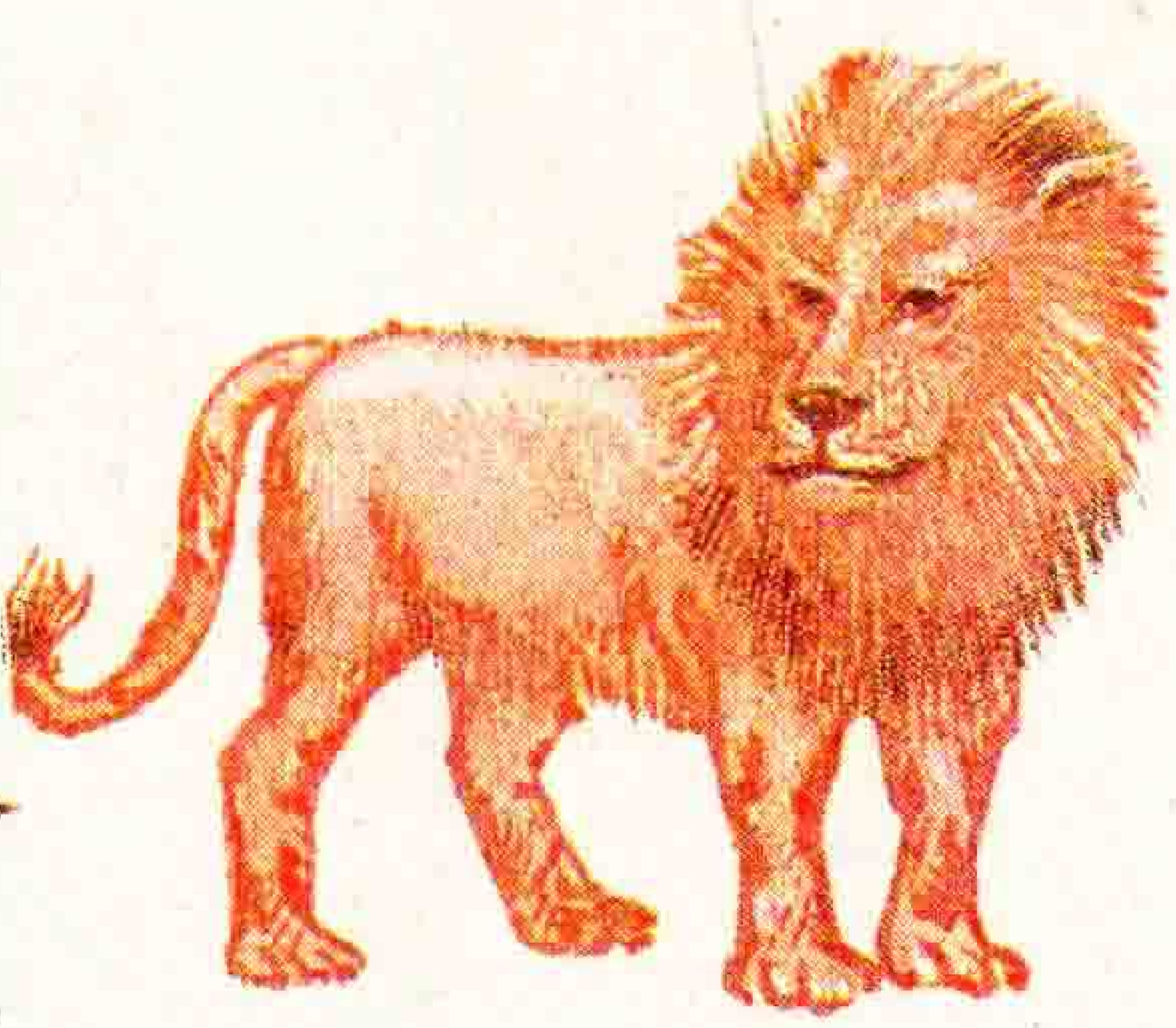

ᠯᠢᠮᠪᠦ

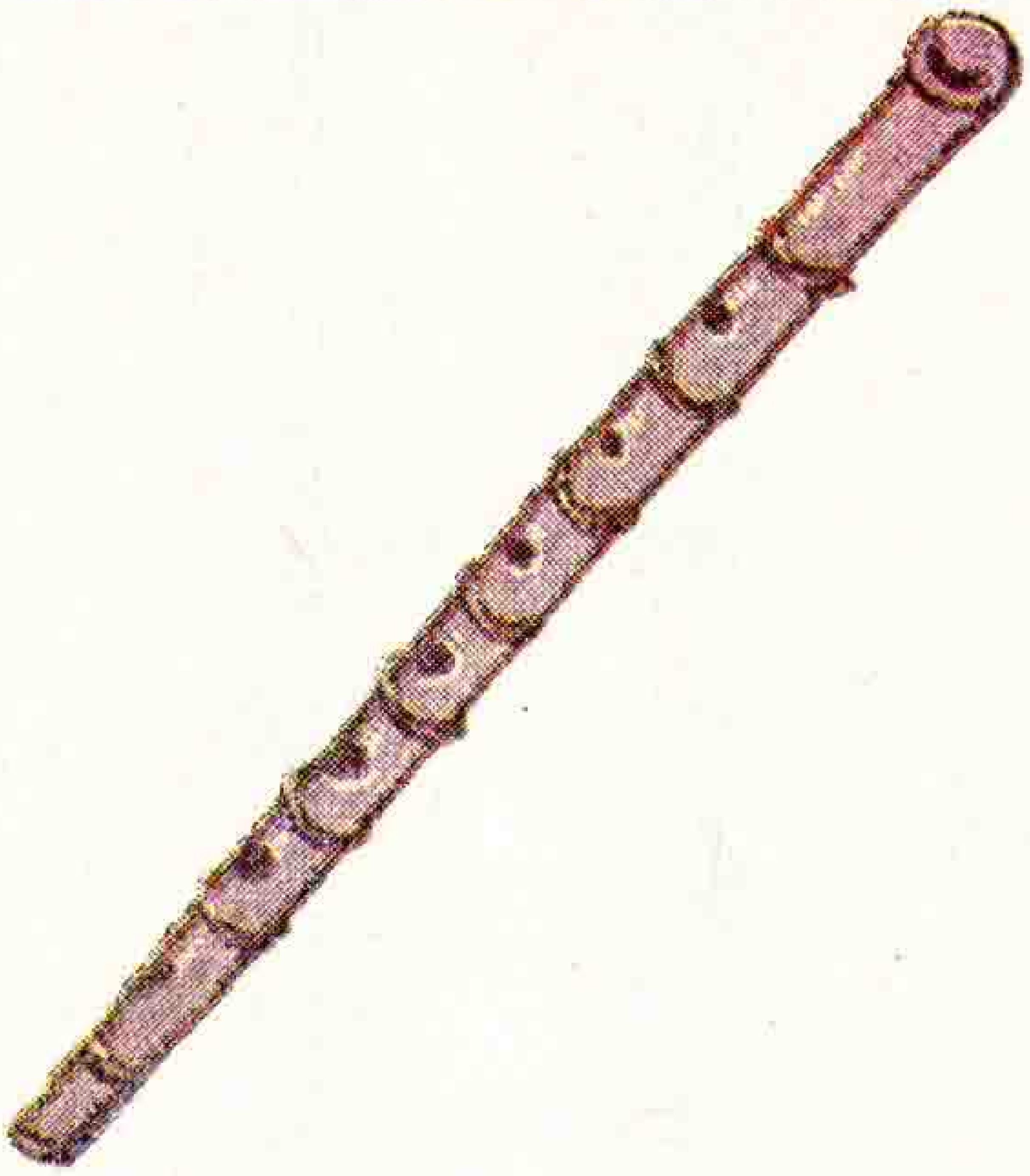

ᠳᠠᠯᠠᠨ ᠳᠣᠯᠣᠭ᠎ᠠ

77

ᠵᠣᠯ᠎ᠠ

ᠯᠠᠰᠣ

[illegible]

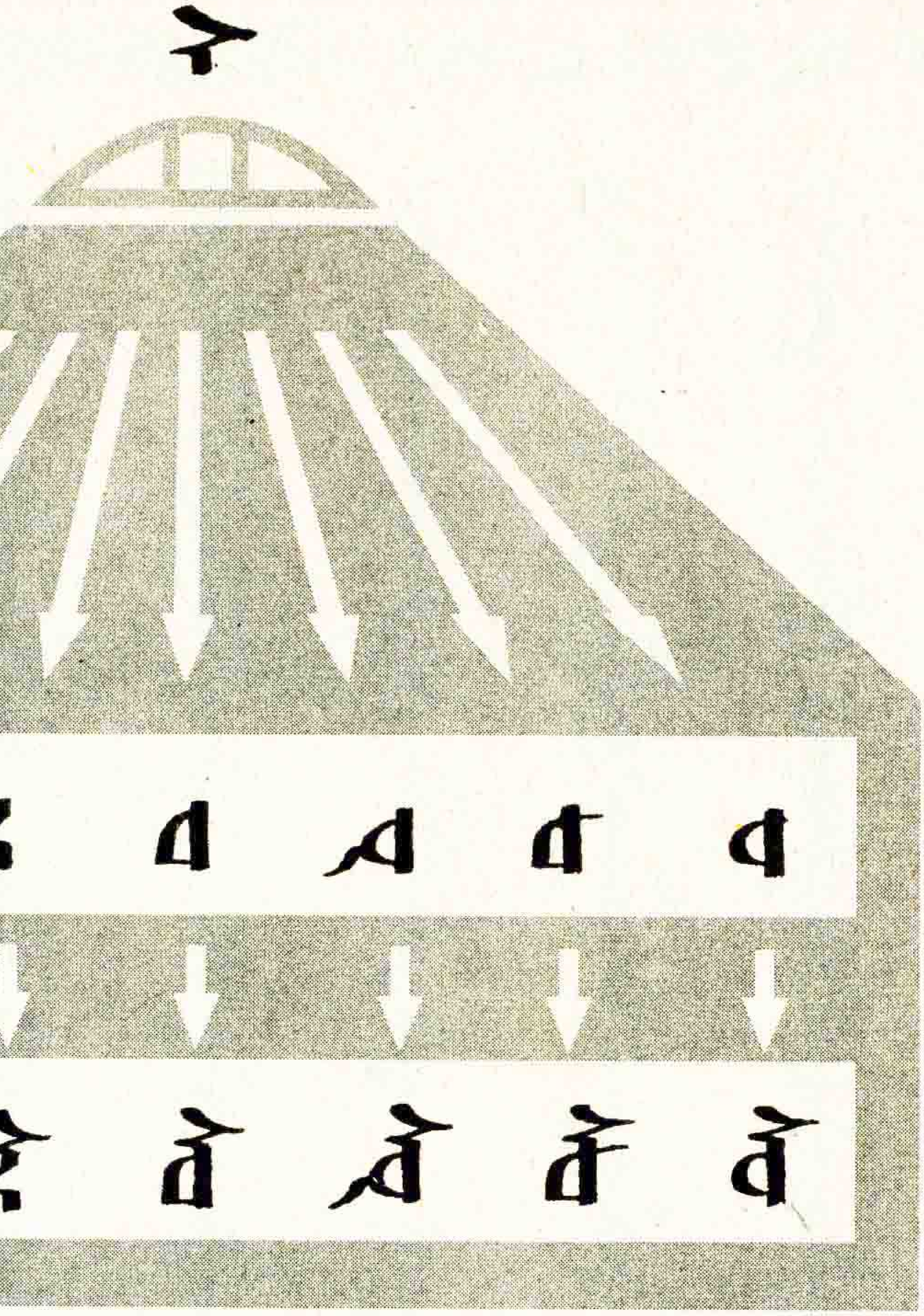

ᠰᠠᠷ᠎ᠠ

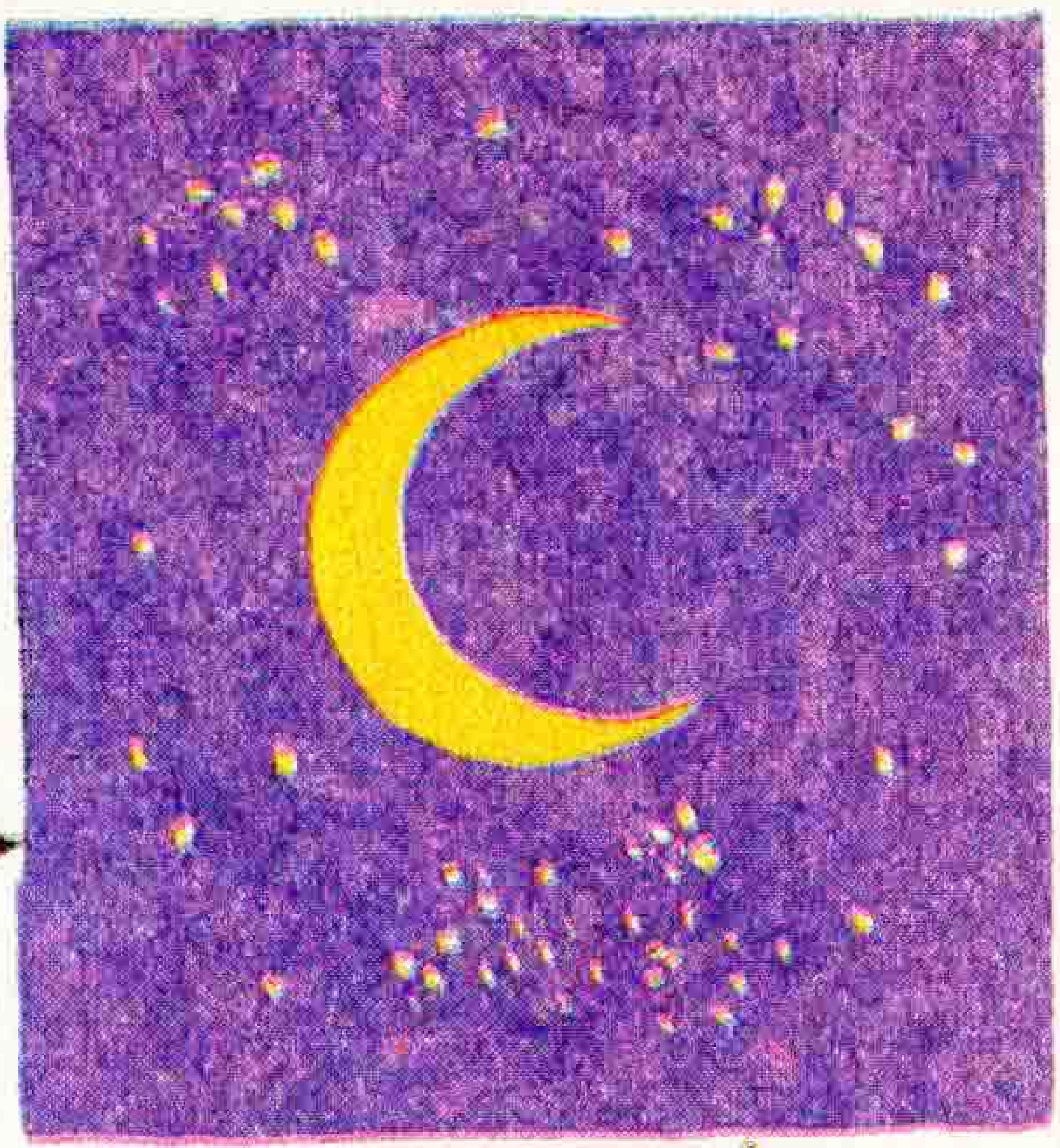

ᠢᠯᠳᠤ

[illegible]

ᠨᠢᠳᠦᠨ

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ᠨ

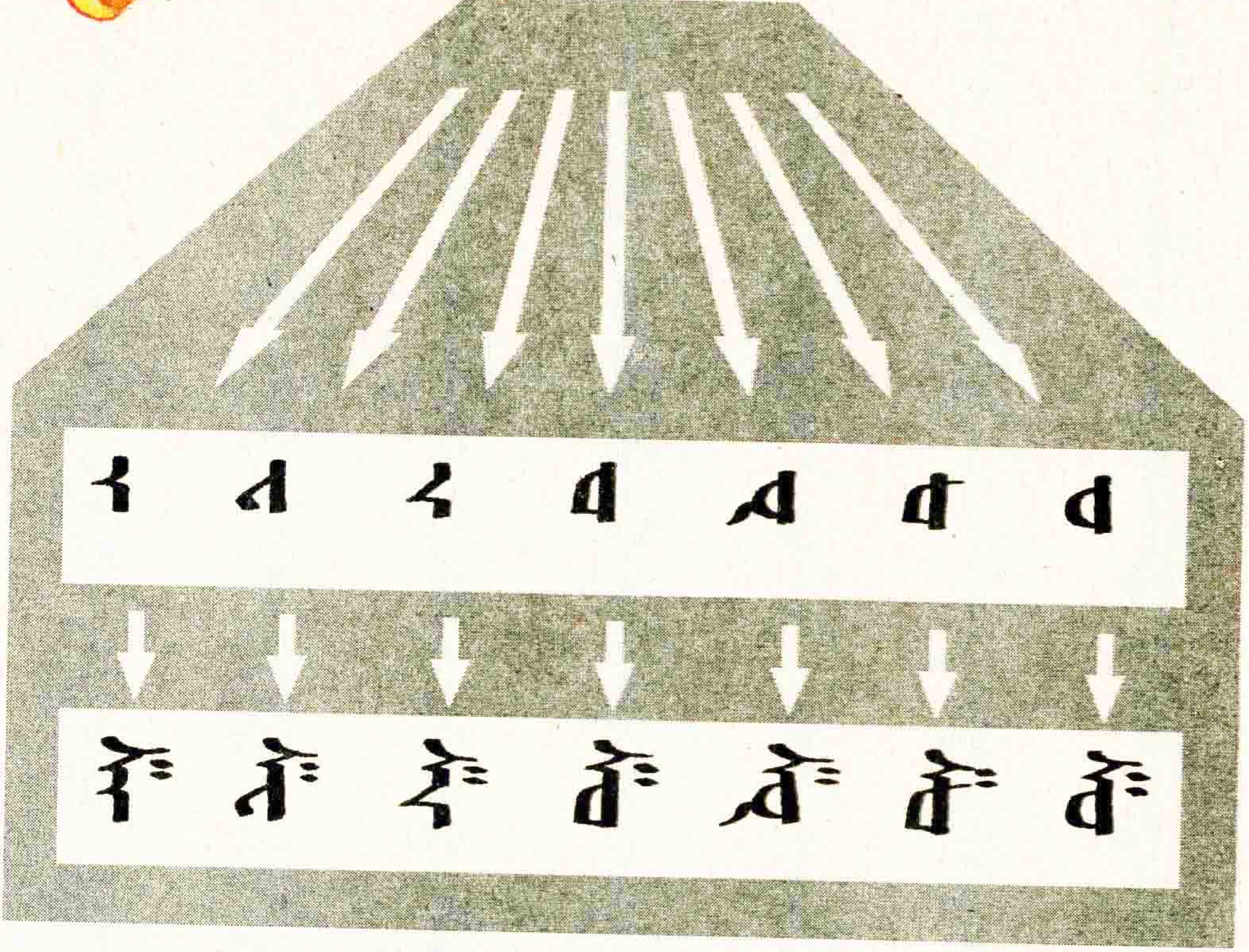

ᠨᠠ ᠨᠡ ᠨᠢ ᠨᠣ ᠨᠤ ᠨᠥ ᠨᠦ

ᠨᠠ ᠨᠡ ᠨᠢ ᠨᠣ ᠨᠤ ᠨᠥ ᠨᠦ

ᠡᠨᠡ ᠭᠡᠵᠦ ᠨᠢᠭᠡᠨ ᠨᠢᠭᠡᠨ ᠬᠦᠮᠦᠵᠢᠯ ᠪᠣᠯᠬᠤ᠄ ᠨᠢᠭᠡᠨ ᠨᠢᠭᠡᠨ᠃

ᠨᠡᠩ ᠬᠦᠮᠦᠵᠢᠯ ᠦᠨ ᠨᠢᠭᠡᠨ ᠡᠩᠬᠡ ᠪᠣᠯᠬᠤ ᠨᠢᠭᠡᠨ ᠪᠦᠬᠦᠨ

ᠪᠢᠳᠡ ᠬᠠᠮᠲᠤ ᠪᠦᠬᠦᠨ ᠰᠠᠢᠬᠠᠨ ᠮᠣᠩᠭᠣᠯ᠄ ᠡᠷᠬᠡ ᠨᠢᠭᠡᠨ ᠬᠦᠮᠦᠨ

ᠰᠠᠢᠬᠠᠨ ᠬᠤᠪᠢ ᠰᠠᠢᠬᠠᠨ ᠬᠤᠪᠢᠯᠭᠠᠨ ᠬᠤᠪᠢ ᠮᠣᠩᠭᠣᠯ ᠬᠦᠮᠦᠨ ᠦ ᠭᠡᠯ᠄

ᠰᠠᠢᠬᠠᠨ ᠪᠣᠯᠤᠨ᠎ᠠ ᠪᠣᠯᠬᠤ ᠲᠡᠷᠡ ᠪᠣᠯ ᠪᠦᠬᠦᠨ ᠪᠣᠯᠤᠨ᠎ᠠ ᠨᠢᠭᠡᠨ ᠬᠦᠮᠦᠵᠢᠯ

ᠭᠠᠷᠬᠤ ᠪᠢᠯᠢᠭ ᠦᠨ ᠨᠢᠭᠡᠨ ᠲᠡᠷᠡ ᠪᠣᠯ ᠬᠦᠮᠦᠵᠢᠯ᠂ ᠪᠣᠯᠬᠤ

ᠭᠣᠯ ᠬᠦᠮᠦᠵᠢᠯ ᠦᠨ ᠲᠡᠷᠡ ᠡᠷᠬᠡ ᠪᠣᠯᠤᠨ ᠭᠡᠯ ᠄᠄

[illegible]

ᠦᠨᠡ ᠬᠦᠮᠦᠨ ᠲᠡᠷᠭᠡᠭᠦᠯᠡᠯᠡ᠄ ᠪᠣᠯ ᠬᠠᠷᠠ ᠲᠠ ᠬᠡᠮᠡ

ᠮᠡᠨᠳᠦ ᠬᠦᠮᠦᠨ ᠲᠡᠷᠭᠡᠭᠦᠯᠡᠯᠡ ᠅ ᠮᠡᠳᠡᠨ ᠬᠡᠮᠡᠨ

ᠶᠠᠭᠤ ᠰᠠᠢ ᠲᠣᠷᠣᠯᠬᠢ᠄ ᠲᠡᠭᠦᠨ ᠪᠠᠶᠢᠨ᠎ᠠ ᠅ ᠶᠠᠭᠤ ᠭᠡᠮ

ᠲᠣᠭᠣᠭᠰᠠᠨ ᠲᠦᠷᠦ ᠪᠣᠯᠣᠭᠰᠠᠨ ᠅ ᠪᠠᠷ ᠬᠡᠮᠡᠨ

ᠣᠷᠣᠨ ᠲᠦᠮᠡᠨ ᠪᠣᠯ ᠰᠠᠶᠢᠬᠠᠨ᠄ ᠰᠠᠶᠢᠨ ᠬᠡᠮᠡᠨ

ᠲᠡᠭᠦᠨ ᠪᠦᠷᠢᠨ ᠰᠠᠶᠢᠬᠠᠨ ᠅ ᠰᠠᠶᠢᠨ ᠪᠠᠶᠢᠨ

ᠭᠠᠨ ᠲᠥᠷᠦᠯᠬᠢ ᠲᠡᠷᠭᠡᠭᠦᠯᠡᠯᠡ᠄ ᠲᠡᠷ ᠪᠢᠯᠢᠭ ᠬᠡᠮᠡᠨ

ᠮᠡᠳᠡᠨ ᠬᠦᠮᠦᠨ ᠲᠡᠷᠭᠡᠭᠦᠯᠡᠯᠡ ᠅ ᠮᠡᠳᠡᠨ ᠪᠢᠯᠢᠭ

ᠭᠡᠨ ᠲᠥᠷᠦᠭᠰᠡᠨ᠄ ᠲᠡᠷ ᠪᠢᠯᠢᠭ ᠬᠡᠮᠡᠨ ᠪᠢᠷᠢᠬᠦ ᠅

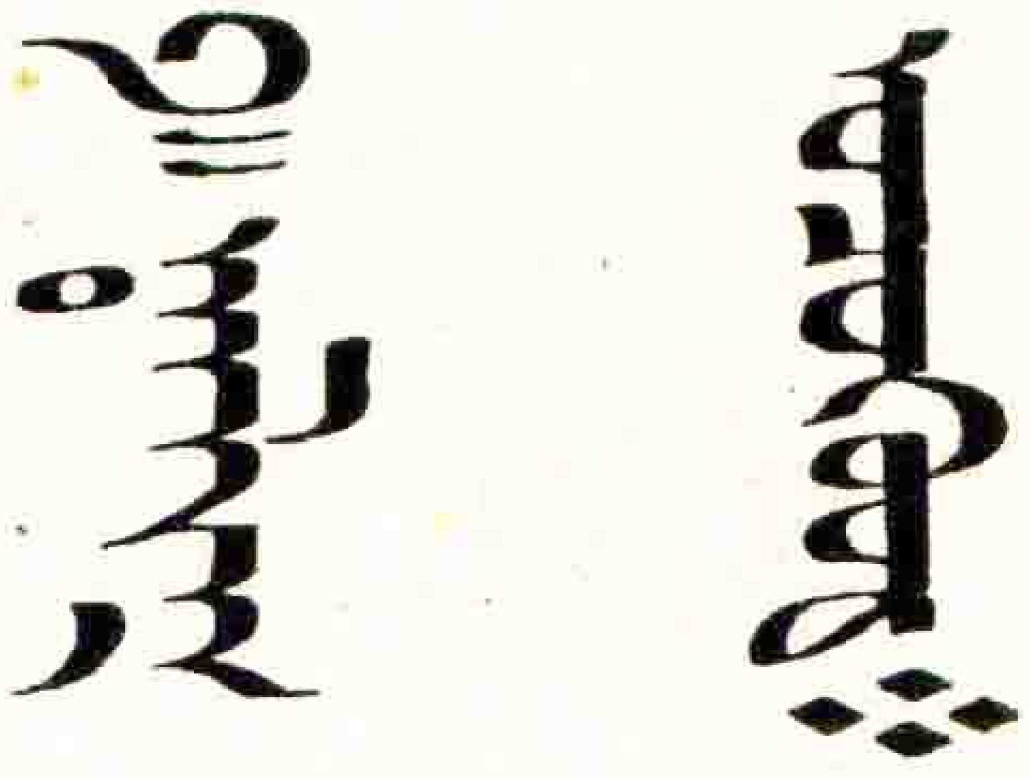

ҺАЛИГ ҮЗГҮД

Мана уул кэленде бээдег уга, хэре кэлнэ зэрем ээсииги тэмдегледег онцы үзгүдииги **һалиг үзег** гинэ. Тоды бичгиин һалиг үзгүдииги энедкег, төвед кэлнэ ээсииги тэмдеглехе зөрелһэр үүдэсмен. Тоды бичгиин уул цаһан толһады энедкегиин 50 үзег болын төвдиин 30 үзгииги һалиглыдыг үзгүд бээсмен.

Энде биден зуг өдгэ цагты кэрегтэ 10 һалиг үзеглэ танилдыхвиден.

Төвед үзгииги һалиглыдыг йосииги дэгтериин сүүлиин халхысты үзтен.

ТОДЫ БИЧГИИН ЦАҺАН ТОЛҺАН ДУУН

Үгиинь нәәрулсень: ***Намҗавиин Содмон***
Айсиинь таарулсынь: ***Манҗиин Аркадь***

ҺАЛЬГИИН ДУУН

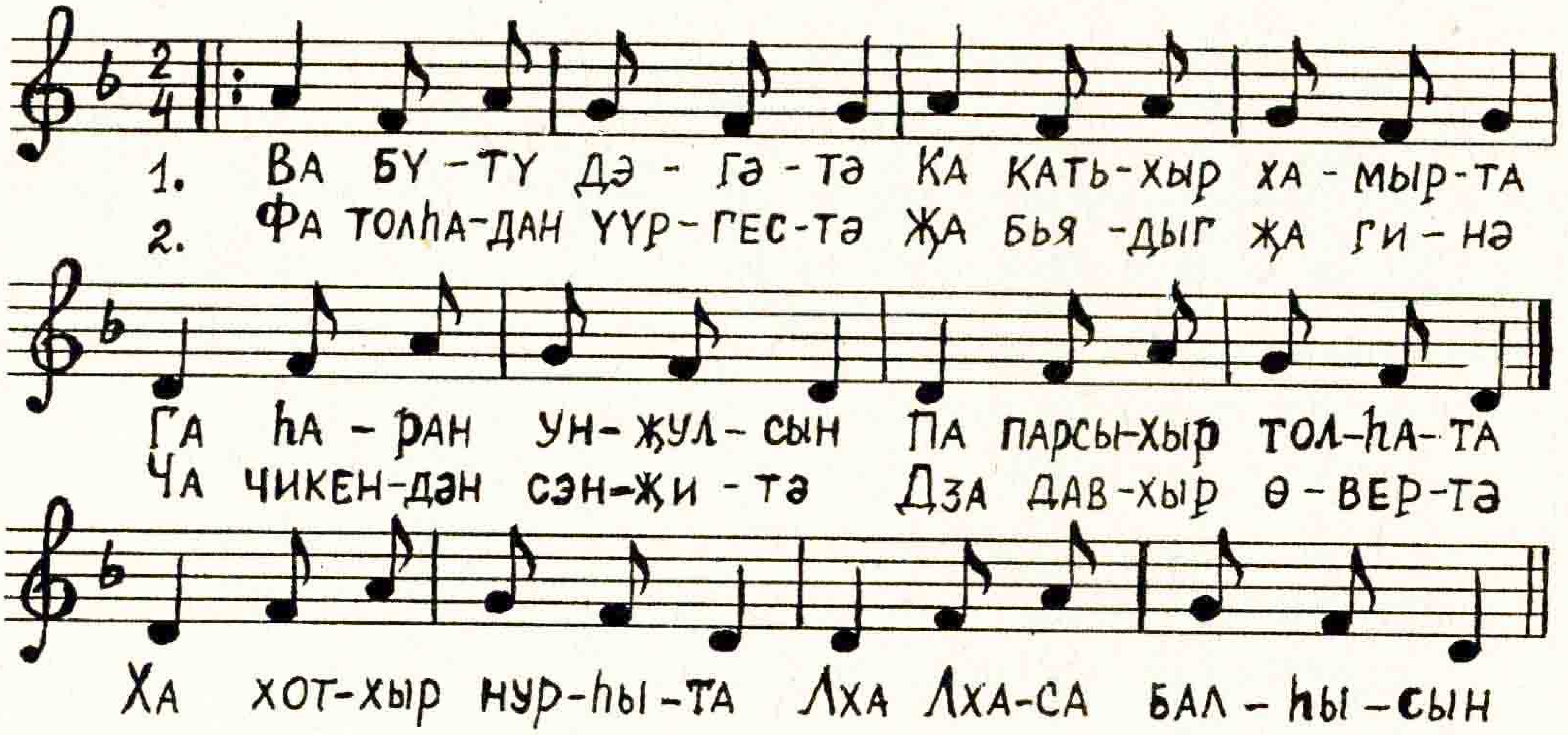

ВА — бүтү дэгэтә.
КА — катьхыр хамырта.
ГА — һаран унҗулсын.
ПА — парсыхыр толһата.
ФА — толһадан үүргестә.
ҖА — бьядыг җа гинә.
ЧА — чикендән сэнҗитә.
ДЗА — давхыр өвертә.
ХА — хотхыр нурһыта.
ЛХА — Лхаса балһысын.

[illegible]

ᠬᠠ
ᠬᠡ
ᠬᠢ
ᠬᠣ
ᠬᠤ
ᠬᠥ
ᠬᠦ

ᠬᠠ
ᠬᠡ
ᠬᠢ
ᠬᠣ
ᠬᠤ
ᠬᠥ
ᠬᠦ

ᠬᠠ
ᠬᠡ
ᠬᠢ
ᠬᠣ
ᠬᠤ
ᠬᠥ
ᠬᠦ

[illegible]᠂ [illegible]᠂ [illegible]᠂ [illegible]᠂

[illegible]᠂ [illegible]᠂ [illegible]᠂ [illegible]᠂

[illegible] ᠄ ᠂ ᠄ ᠂ ᠄

ᠪᠠ ᠪᠡ ᠪᠢ ᠪᠣ ᠪᠦ

ᠪᠠ ᠪᠡ ᠪᠢ ᠪᠣ ᠪᠦ

ᠪᠠ ᠪᠡ ᠪᠢ ᠪᠣ ᠪᠦ

[illegible]᠂ [illegible]᠂ [illegible]᠂ [illegible]᠂

[illegible]᠂ [illegible]᠂ [illegible]᠂

[illegible]᠂ [illegible]᠂ ::

ᠰᠤᠷ ᠪᠢᠴᠢᠭ ᠰᠤᠷᠤᠯ ᠲᠡᠮᠳᠡᠭ ᠅ ᠄ ᠅ ᠄ ᠅

ᠰᠤᠷ ᠲᠡᠭ ᠰᠤᠷᠤᠯ ᠪᠤᠯ ᠄ ᠰᠤᠷ ᠪᠤᠯ ᠰᠤᠷᠤᠯ ᠪᠢᠴᠢᠭ ᠄

ᠰᠤᠷ ᠪᠢᠴᠢᠭ ᠰᠤᠷᠤᠯ ᠪᠤᠯ ᠄ ᠰᠤᠷ ᠪᠤᠯ ᠰᠤᠷᠤᠯ ᠲᠡᠭ ᠄

ᠪᠤᠷᠤᠭᠤ ᠂ ᠪᠤᠷᠤ ᠂ ᠪᠤᠷᠤᠯ ᠂ ᠪᠤᠳᠤᠭᠰᠠᠨ ᠪᠤᠳᠤᠯ ᠄

ᠪᠤ	ᠪᠤ	ᠪᠤ
ᠪᠤ	ᠪᠤ	ᠪᠤ
ᠪᠤ	ᠪᠤ	ᠪᠤ
ᠪᠤ	ᠪᠤ	ᠪᠤ

ᠯᠠ ᠯᠡ ᠯᠢ ᠯᠣ

ᠯᠠ ᠯᠡ ᠯᠢ ᠯᠣ

ᠯᠠ ᠯᠡ ᠯᠢ ᠯᠣ

ᠯᠠᠯᠠ ᠂ ᠯᠡᠯᠡ ᠂ ᠯᠣᠯᠢᠯᠠᠭ᠎ᠠ ᠄

ᡀᠠ ᡀᠡ ᡀᠢ ᡀᠣ ᡀᠦ

ᡀᠠ ᡀᠡ ᡀᠢ ᡀᠣ ᡀᠦ

ᡀᠡ ᡀᠢ ᡀᠣ ᡀᠦ ᡀᠦ

ᠮᠣᠩᠭᠣᠯ ᠂ ᡀᠣᠪᠣᠨ ᠂ ᡀᠣᠷᠤᠩ ᠂ ᠯᠠᠮ ᠄

ᠴᠠ ᠴᠡ ᠴᠠ

ᠴᠠ ᠴᠡ ᠴᠠ

ᠴᠢ ᠴᠡ ᠴᠣ

ᠪᠢᠴᠢ᠂ ᠪᠢᠴᠣ᠂ ᠰᠣᠷᠣ᠂ ᠪᠢᠴᠢᠭᠡᠷᠡᠢ᠄

ᠺᠠ ᠺᠡᠴᠢ

ᠺᠠ ᠺᠡᠴᠡᠭᠡ

ᠺᠢ ᠺᠡᠭᠡ

УМШИЛЋЫН

ᠮᠣᠩᠭᠣᠯ ᠭᠣᠪᠢ

ᠪᠡ ᠭᠡᠷᠡᠯᠲᠦ ᠡᠨᠡ ᠭᠣᠪᠢ ᠰᠠᠶᠢᠬᠠᠨ ᠭᠣᠪᠢ ᠮᠢᠨᠢ ᠰᠠᠶᠢᠬᠠᠨ

ᠵᠡᠷᠡᠨ ᠰᠠᠶᠢᠬᠠᠨ ᠮᠢᠨᠢ ᠮᠢᠨᠢ ᠭᠣᠪᠢ : ᠵᠡᠷᠡᠨ ᠮᠢᠨᠢ ᠮᠣᠩᠭᠣᠯ

ᠭᠣᠪᠢ : ᠵᠡᠷᠡᠨ ᠭᠣᠪᠢ ᠮᠣᠩᠭᠣᠯ ᠰᠠᠶᠢᠬᠠᠨ : ᠭᠢ

ᠪᠣᠯᠵᠢᠷ ᠡᠭᠦᠯᠡ ᠲᠡᠮᠡᠭᠡ ᠲᠠᠯᠠ ᠬᠣᠷᠢᠶ᠎ᠠ

ᠰᠡᠷᠭᠦᠯᠡᠩ ᠮᠣᠩᠭᠣᠯ ᠭᠣᠪᠢ ᠮᠢᠨᠢ :: : :: : ::

ᠴᠢᠩᠭᠢᠰ ᠪᠣᠭᠳᠠ

ᠡᠨᠡ ᠮᠠᠨ ᠪᠣᠭᠳᠠ ᠶᠢᠨ ᠮᠥᠷ ᠢ ᠰᠠᠬᠢᠶ᠎ᠠ ::

ᠪᠣᠰᠤᠭᠰᠠᠨ ᠮᠣᠩᠭᠣᠯ ᠤᠨ ᠪᠣᠭᠳᠠ ᠶᠢᠨ ᠰᠦᠯᠳᠡ ::

ᠮᠥᠩᠬᠡ ᠣᠷᠴᠢᠯᠠᠩ ᠲᠦᠮᠡᠨ ᠦ ᠰᠦᠯᠳᠡ ::

ᠮᠥᠩᠬᠡ ᠲᠡᠩᠭᠡᠷ ᠦᠨ ᠬᠦᠴᠦ ᠶᠢᠨ ᠰᠦᠯᠳᠡ ᠅

ᠡᠨᠡ ᠨᠢ ᠰᠠᠷᠠᠯᠲᠠᠢ ᠬᠥᠬᠡ ᠲᠡᠩᠭᠡᠷ ᠦᠨ ᠰᠦᠯᠳᠡ ::

ᠰᠠᠷᠠᠯᠲᠠᠢ ᠰᠠᠷᠠᠯᠲᠠᠢ ᠬᠦᠮᠦᠨ ᠦ ᠪᠢᠯᠢᠭ ::

ᠶᠠᠷᠤᠭ ᠰᠠᠷᠠᠯᠲᠠᠢ ᠡᠷᠳᠡᠮ ᠪᠣᠯᠤᠨ ᠪᠢᠯᠢᠭ ᠅

᠅ [illegible] ᠄
[illegible] ᠄
[illegible] ᠄
[illegible] ⁘

᠅ [illegible] ᠄
[illegible] ᠄
[illegible] ᠄
[illegible] ⁘

[illegible]

[illegible] [illegible] ᠶᠠᠭᠤ ᠪᠤᠢ ?

[illegible] [illegible] [illegible] ᠃

[illegible] [illegible] ᠶᠠᠭᠤ ᠪᠤᠢ ?

[illegible] [illegible] [illegible] ᠃

[illegible] [illegible] ᠶᠠᠭᠤ ᠪᠤᠢ ?

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ᠃

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ᠃

[illegible] ᠶᠠᠭᠤ ᠪᠤᠢ ?

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ᠪᠠᠢᠳᠠᠭ ᠪᠤᠢ ᠅ ᠃ ᠅ ᠃ ᠅

ᠮᠣᠷᠢ ᠨᠢᠭᠤᠷ ᠮᠠᠯᠠᠯᠠᠢ ᠬᠣᠢ ᠪᠣᠳᠣᠯ ᠮᠡᠳᠡ

ᠮᠣᠷᠢ ᠮᠠᠯ ᠤᠤ?

ᠮᠠᠯᠠᠭᠠᠢ ᠮᠠᠯᠴᠢᠨ ᠃

ᠲᠡᠮᠡᠭᠡ ᠲᠡᠮᠡᠭᠡ ᠨᠡᠮᠡᠭᠡ ᠨᠡᠮᠡᠭᠡ ᠪᠣᠯᠪᠠᠯ ᠲᠡ ᠪᠣᠭᠤᠯᠳᠠᠢ

ᠲᠡᠮᠡᠭᠡ ᠮᠠᠯ ᠤᠤ?

ᠨᠡᠮᠡᠭᠡ ᠪᠣᠭᠤᠯ ᠪᠣᠭᠤᠯᠳᠠᠢ ᠨᠡᠮᠡᠭᠡ ᠬᠣᠶᠠᠷ ᠪᠣᠭᠤᠯᠳᠠᠢ ᠃

ᠦ ᠨᠡᠮᠡᠭᠡ ᠮᠠᠯ ᠤᠤ?

ᠬᠣᠷᠢᠨ ᠨᠠᠰᠤ ᠬᠦᠷᠦᠯ ᠬᠡᠷ
ᠬᠣᠷᠢᠶᠠᠨ ᠰᠠᠯᠠᠭᠠᠨ ᠪᠣᠯᠪᠠᠰᠤ ᠪᠡᠯᠡᠳᠬᠡᠯ ᠬᠡᠷᠡᠭ ᠵᠣᠭᠰᠠᠭ᠎ᠠ᠃
ᠳᠠᠯᠠ ᠪᠣᠭᠣᠨᠢ ᠨᠢᠭᠡᠯ ᠬᠡᠷ
ᠨᠢᠭᠤᠷᠲᠠᠢ ᠬᠦᠮᠦᠨ ᠪᠣᠰᠤᠭ᠎ᠠ᠃
ᠲᠡᠷᠡ ᠰᠢᠨᠡᠯᠡᠭᠡ ᠬᠡᠪᠡᠯᠡᠯ ᠬᠦᠮᠦᠨ ᠶᠠᠭᠤ
ᠪᠣᠯᠵᠠᠬᠤ ᠬᠦᠮᠦᠰ ᠪᠣᠯᠤᠰᠤᠨ᠃
ᠪᠣᠯᠤᠯ ᠪᠣᠯᠤᠯ ᠶᠠᠭᠤ
ᠶᠠᠳᠠᠭᠤ ᠶᠠᠭᠤᠨ ᠪᠣᠯᠤᠭᠰᠠᠨ᠄
ᠦᠭᠡ ᠪᠢᠯᠢᠭ ᠰᠠᠶᠢᠨ ᠪᠠᠶᠢᠳᠠᠯ᠃

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ᠦᠭᠡ ᠳᠤᠷᠠᠰᠬᠠᠯ ᠨᠢᠭᠡᠨ ᠪᠡᠷ ᠪᠢᠴᠢᠭᠰᠡᠨ ᠲᠡᠢ

ᠪᠠᠶᠠᠷᠯᠠᠬᠤ ᠪᠣᠢ? ᠬᠡᠯᠡᠯ ᠠᠷᠪᠠᠨ ᠠᠯᠤᠨ ᠪᠡᠷ ᠰᠠᠶᠢᠬᠠᠨ ᠬᠢᠨᠠ᠄

ᠠᠷᠪᠠᠨ ᠠᠯᠢ᠂ ᠠᠷᠪᠢᠨ ᠨᠢᠭᠤᠯᠤᠯ ᠪᠣᠯᠬᠤ ᠪᠢᠯᠢᠭ ᠢ ᠲᠡᠷᠭᠡᠯᠡᠨ

ᠲᠡᠮᠡᠭᠡ ᠪᠣᠯᠪᠠᠰᠤᠷᠠᠯ ᠪᠣᠯᠳᠠᠭᠰᠠᠨ᠄ ᠠᠷᠠᠭ ᠠᠶᠢᠯᠠᠭᠰᠠᠨ ᠪᠡᠷ

ᠨᠢᠭᠤᠯᠤᠭᠰᠠᠨ ᠪᠣᠯᠪᠠᠰᠤ ᠰᠣᠨ᠎ᠠ ᠲᠤᠭᠤᠯ ᠢᠳᠡᠰᠢ ᠲᠠᠯᠠᠭᠠᠨ ᠠᠮᠤᠰᠠ᠍

· · ·

ᠨᠢᠭᠡᠳᠦᠭᠡᠷ — ᠭᠣᠶᠤᠳᠤᠭᠠᠷ ᠪᠦᠯᠦᠭ ᠳᠤ᠄

· · ·

ᠮᠣᠷᠢ ᠭᠡᠷᠡᠯᠲᠦ ᠪᠣᠯᠪᠠᠰᠤᠷᠠᠭᠤ᠃ ᠰᠢᠨᠡᠭᠰᠡᠨ ᠮᠠᠯᠠᠭᠠᠢ ᠲᠠᠢ ᠰᠠᠶᠢᠬᠠᠨ᠄

[illegible]

[illegible]

ᠮᠣᠩᠭᠣᠯ ᠪᠢᠴᠢᠭ ᠮᠠᠭᠲᠠᠭᠠᠯ

ᠪᠢ ᠶᠡᠷᠦ ᠡᠨᠡ ᠶᠠᠪᠤᠳᠠᠯ ᠪᠣᠯᠭᠠᠶ᠎ᠠ᠃

᠁ ᠴᠢᠨᠢ ᠬᠠᠶᠢᠷᠠ ᠪᠠᠶᠢᠭᠰᠠᠨ ᠪᠠᠶᠢᠭᠰᠠᠨ ᠂ ᠬᠠᠶᠢᠷᠠ ᠮᠢᠨᠤ ᠪᠠᠶᠢᠭᠰᠠᠨ

ᠮᠢᠨᠤ ᠬᠠᠶᠢᠷᠠ ᠪᠣᠯᠵᠠᠢ ᠬᠠᠶᠢᠷᠠ ᠮᠢᠨᠤ ᠬᠠᠶᠢᠷᠠ ᠬᠠᠶᠢᠷᠠ ᠲᠠᠨᠢ

ᠨᠠᠳᠠ ᠬᠠᠶᠢᠷᠠ ᠮᠢᠨᠤ ᠡᠭᠦᠯᠡ ᠬᠠᠶᠢᠷᠠ ᠲᠠᠨᠢ ᠪᠣᠯᠪᠠ

ᠪᠢᠳᠡᠨ ᠨᠠᠳᠠ ᠬᠠᠶᠢᠷᠠ ᠃ ᠮᠢᠨᠤ ᠬᠠᠶᠢᠷᠠ ᠮᠢᠨᠤ ᠬᠠᠶᠢᠷᠠ ᠲᠠᠨᠢ

ᠪᠢ ᠪᠣᠯ? ᠪᠠᠶᠢᠭᠰᠠᠨ ᠪᠠᠶᠢᠭᠰᠠᠨ ᠪᠠᠶᠢᠭᠰᠠᠨ ᠬᠠᠶᠢᠷᠠ

ᠪᠠᠶᠢᠭᠰᠠᠨ ᠬᠠᠶᠢᠷᠠ ᠮᠢᠨᠤ ᠪᠣᠯᠪᠠ᠃

᠁ ᠮᠢᠨᠤ ᠬᠠᠶᠢᠷᠠ ᠬᠠᠶᠢᠷᠠ ᠪᠠᠶᠢᠭᠰᠠᠨ ᠃ ᠮᠢᠨᠤ

ᠳᠡᠭᠡᠷᠡ ᠲᠡ ᠨᠠᠭᠠᠷ ᠡᠩᠬᠡ ᠮᠡᠨᠳᠦ ᠪᠠᠶᠠᠷ
ᠬᠡᠷᠡᠭ ᠪᠣᠯᠭᠠᠭᠰᠠᠨ ᠨᠢᠭᠡᠳᠦᠭᠡᠷ ᠪᠣ᠄ ᠬᠦᠮᠦᠨ ᠳᠡᠭᠡᠨ
ᠭᠠᠷᠤᠢ ᠭᠠᠷᠤᠭ ᠬᠤᠳᠠᠯ ᠰᠠᠶᠢᠨ ᠠᠷᠠᠳ ᠠᠷᠠᠳ ᠪᠠᠶᠢᠭᠠ᠂
ᠰᠢᠳᠠ ᠰᠣᠨᠣᠰᠬᠤᠨ ᠬᠦᠮᠦᠨᠦᠭᠰᠡᠳ᠂ ᠪᠣᠯᠣᠨ ᠣᠢᠶᠠᠨ ᠪᠠᠶᠢᠭᠰᠠᠨ ᠪᠠᠶᠢᠭᠠ
ᠬᠦᠮᠦ ᠰᠣᠨᠣᠰᠬᠤ ᠬᠦᠮᠦᠨᠦᠭᠰᠡᠳ᠂ ᠨᠠᠷᠠᠨ ᠣᠢᠶᠠᠨ ᠪᠠᠶᠢᠭᠠ
ᠭᠠᠷᠢ ᠰᠣᠨᠣᠰᠤᠭᠰᠠᠨ ᠪᠠᠶᠢᠭᠰᠠᠨ ᠪᠣᠯᠣᠨ ᠪᠠᠶᠢᠭᠠ
ᠪᠣᠯᠣᠨ᠄ ᠰᠤᠷᠤᠭᠰᠠᠨ ᠰᠢᠨᠡ ᠰᠢᠨᠡᠯᠡᠭᠰᠡᠨ ᠪᠣᠯᠪᠠ᠃
ᠠ ᠪᠣᠯᠣᠭᠰᠠᠨ ᠪᠣᠯᠪᠠᠯ ᠪᠠᠶᠢᠭᠰᠠᠨ ᠪᠠᠶᠠᠷᠯᠠᠭᠰᠠᠨ
ᠴᠢ ᠮᠢᠨᠦ ᠬᠠᠢᠷᠠᠲᠠᠢ ᠡᠵᠢ ᠪᠣᠯᠪᠠᠴᠤ᠄ ᠪᠣᠯᠭᠠᠭᠰᠠᠨ ᠰᠠᠢ

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ᠭᠡᠷᠡᠯᠲᠡᠢ ᠪᠣᠯᠤᠭᠰᠠᠨ ᠣᠷᠣᠨ ᠪᠣᠯᠪᠠ᠂ ᠰᠠᠢᠬᠠᠨ ᠮᠡᠳᠡᠭᠡ

ᠬᠠᠷᠢᠨ ᠭᠡᠷᠡᠯ ᠭᠢᠭᠡᠭᠰᠡᠨ ᠨᠠᠷᠠᠨ ᠰᠠᠷᠠ ᠣᠳᠣ ᠰᠠᠢᠬᠠᠨ ᠪᠣᠯᠤᠨ

ᠭᠢᠭᠡᠨ ᠭᠡᠷᠡᠯᠲᠦ ᠰᠠᠢᠬᠠᠨ ᠪᠣᠯᠤᠨ ᠮᠡᠳᠡᠭᠳᠡᠵᠦ ᠰᠠᠷᠠ᠃ ᠭᠡᠭᠡᠨ

ᠰᠠᠷᠠ ᠪᠠᠷᠠᠭ᠎ᠠ ᠬᠦᠮᠦᠨ ᠲᠡᠭᠦᠨ ᠪᠣᠯᠤᠨ ᠮᠡᠳᠡᠭᠡᠳ ᠪᠣᠯᠪᠠ᠂

ᠪᠣᠯᠤᠨ ᠮᠣᠩᠭᠣᠯ ᠣᠷᠣᠨ ᠣᠳᠣ ᠲᠡᠭᠦᠨ ᠰᠡᠳᠬᠢᠯ ᠪᠠᠷ

ᠶᠡᠬᠡ ᠦᠨᠡᠨ ᠲᠡᠭᠦᠨ᠃ ᠣᠯᠠᠨ ᠪᠣᠯᠤᠨ᠂ ᠰᠡᠳᠬᠢᠯ ᠪᠣᠯᠤᠨ

ᠮᠣᠩᠭᠣᠯ᠂ ᠰᠠᠢᠬᠠᠨ ᠲᠡᠭᠦᠨ ᠪᠣᠯᠤᠨ ᠰᠡᠳᠬᠢᠯ ᠦᠨ ᠪᠣᠯᠤᠨ ᠰᠠᠷᠠ᠃

ᠨᠡᠪᠲᠡᠷᠡᠭᠰᠡᠷ ᠰᠠᠷᠠ ᠪᠣᠯᠤᠨ ᠮᠡᠳᠡᠭᠡ ᠲᠡᠭᠦᠨ᠃ ᠪᠡᠶ᠎ᠡ ᠵᠢ ᠰᠠᠢᠨ

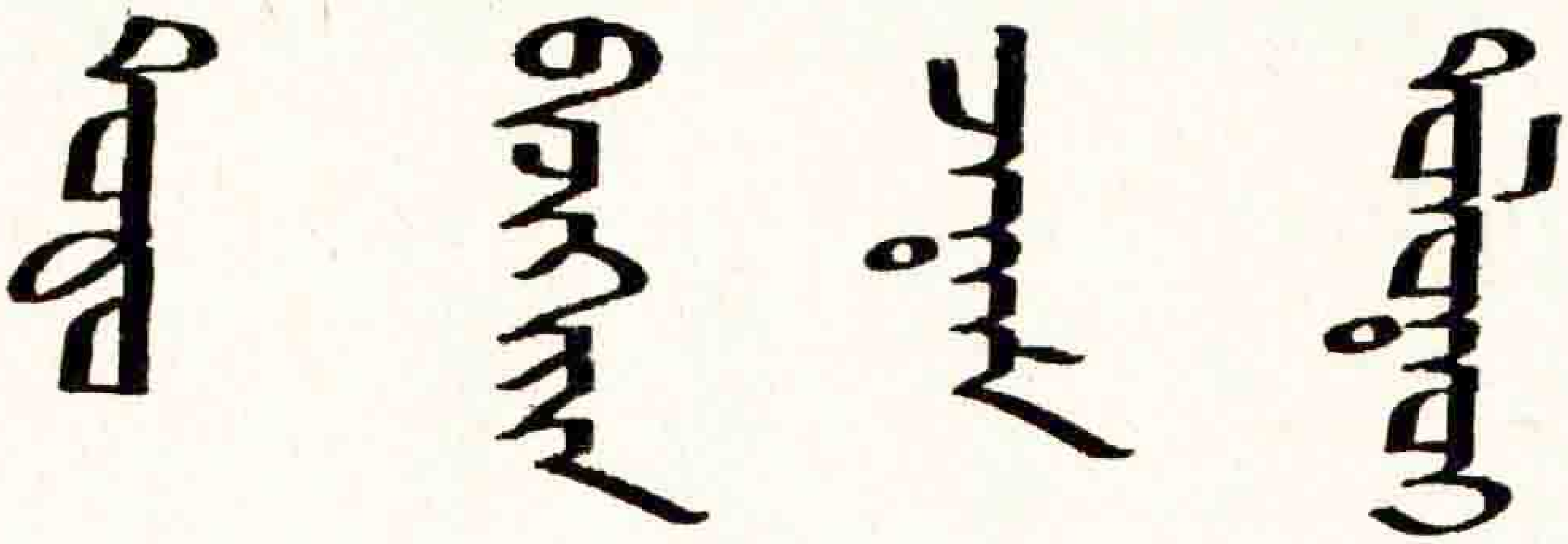

ТОДЫ БИЧГИИН ЦАҺАН ТОЛҺА

Эгшиг үзег

Гиигүлегчи үзег

ha	ho	hy	гэ	ги	гө	гү	умшилһын	да	дэ	ди	до	ду	дө	дү
							экелцеде							
							дунды							
							эцесте							

та	тэ	ти	то	ту	тө	тү	умшилһын	ба	бэ	би	бо	бу	бө	бү
							экелцеде							
							дунды							
							эцесте							

ма	мэ	ми	мо	му	мө	мү	умшилһын	за	зэ	жи	зо	зу	зө	зү
							экелцеде							
							дунды							
							эцесте							

па цэ чи по цу цө цү
умшилһын
экелцеде
дунды
эцесте
йа йэ йи йо йу йө йү

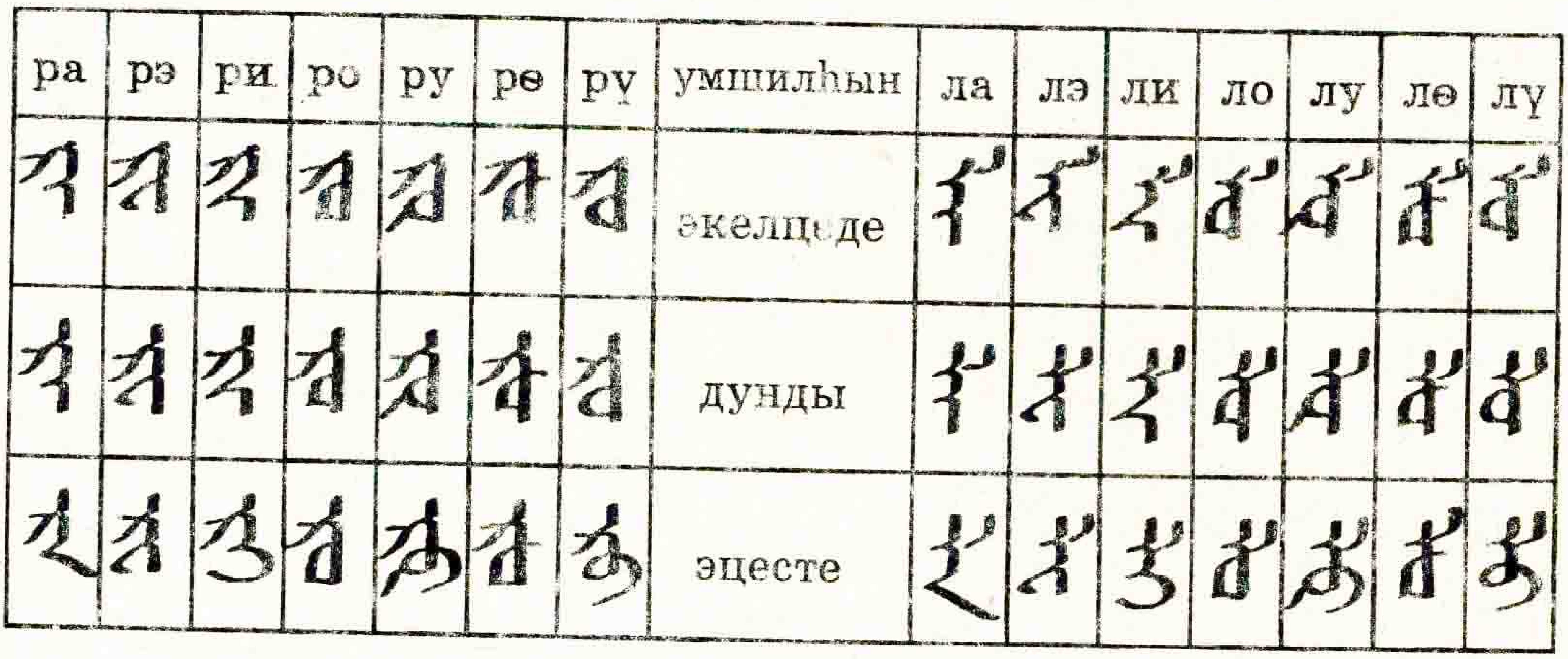
ра рэ ри ро ру рө рү
умшилһын
экелцеде
дунды
эцесте
ла лэ ли ло лу лө лү

са сэ си со су сө сү
умшилһын
экелцеде
дунды
эцесте
ша шэ ши шо шу шө шү

һалиг үзег

ва
вэ
ви
во
ву
умшилһын
фа
фэ
фи
фо
фу
экелцеде
дунды
эцесте

ка
ко
ку
умшилһын
га
го
гу
экелцеде
дунды
эцесте

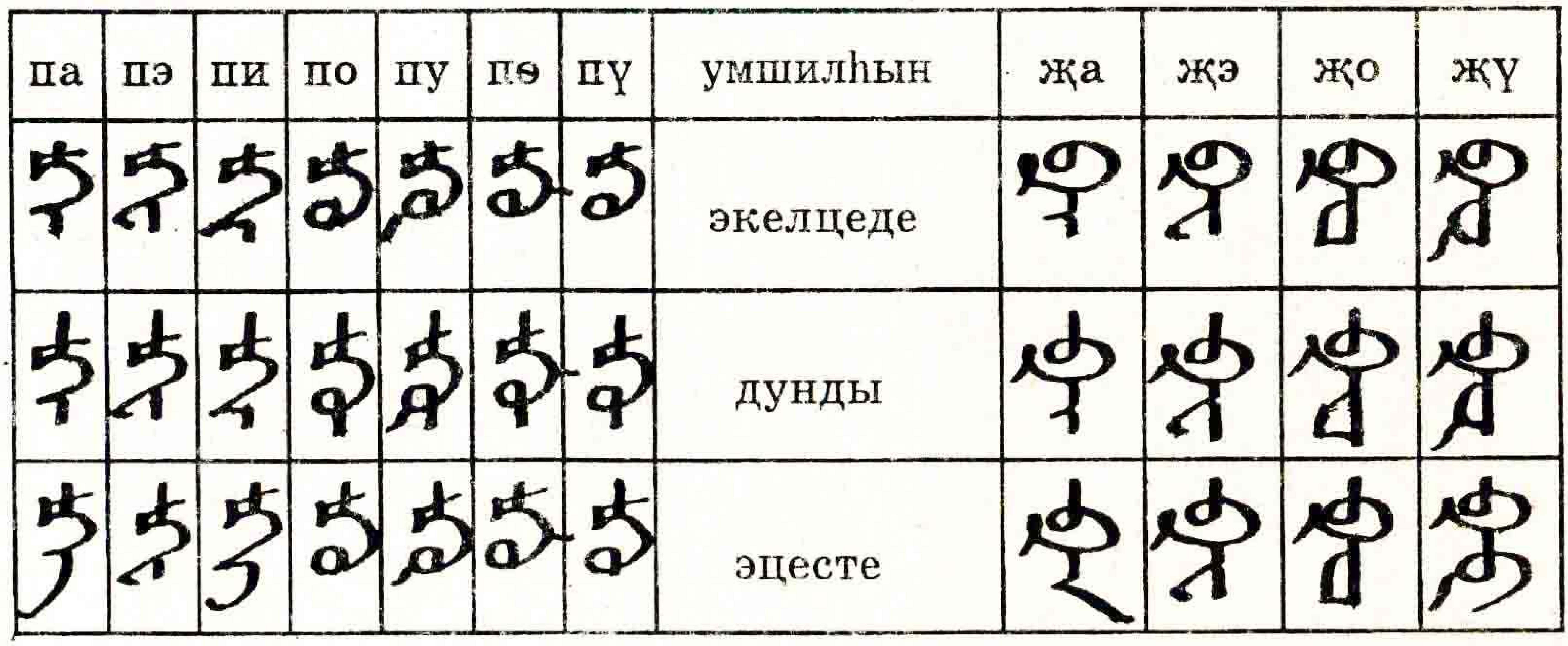
па
пэ
пи
по
пу
пө
пү
умшилһын
җа
җэ
җо
җү
экелцеде
дунды
эцесте

ча	чэ	чо	чу	умшилһын	дза	дзэ	дзи	дзо	дзу
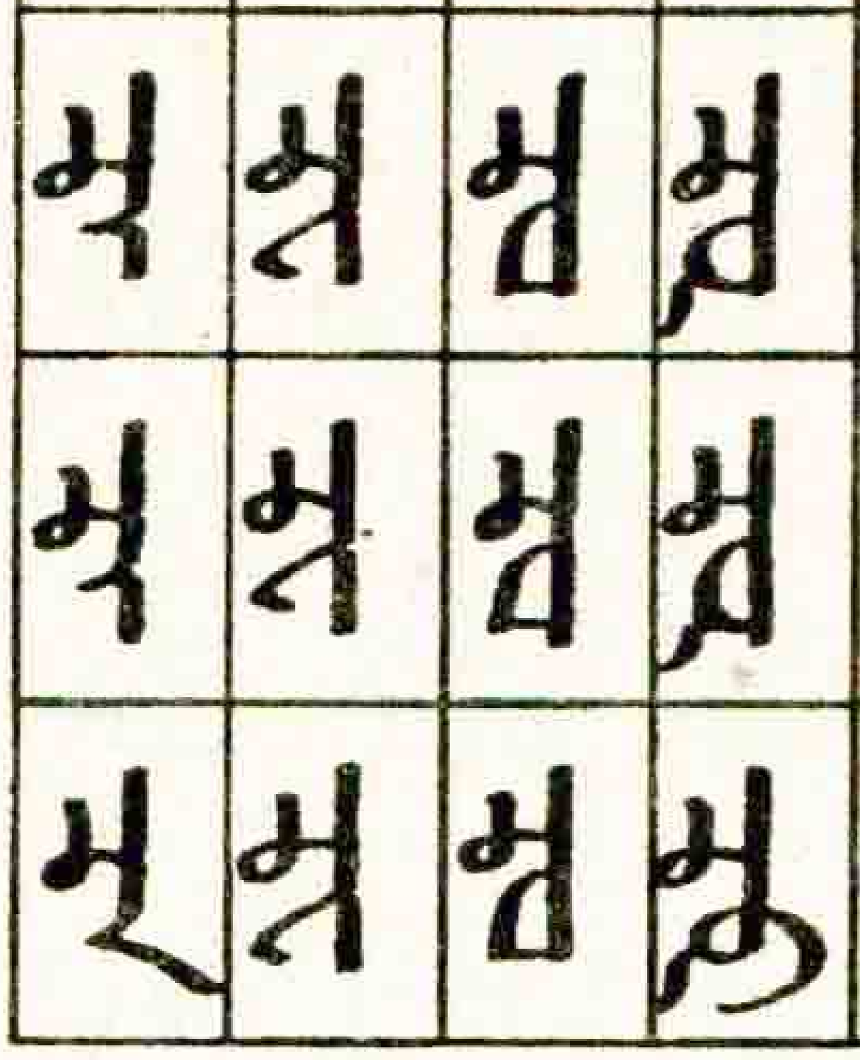				экелцеде	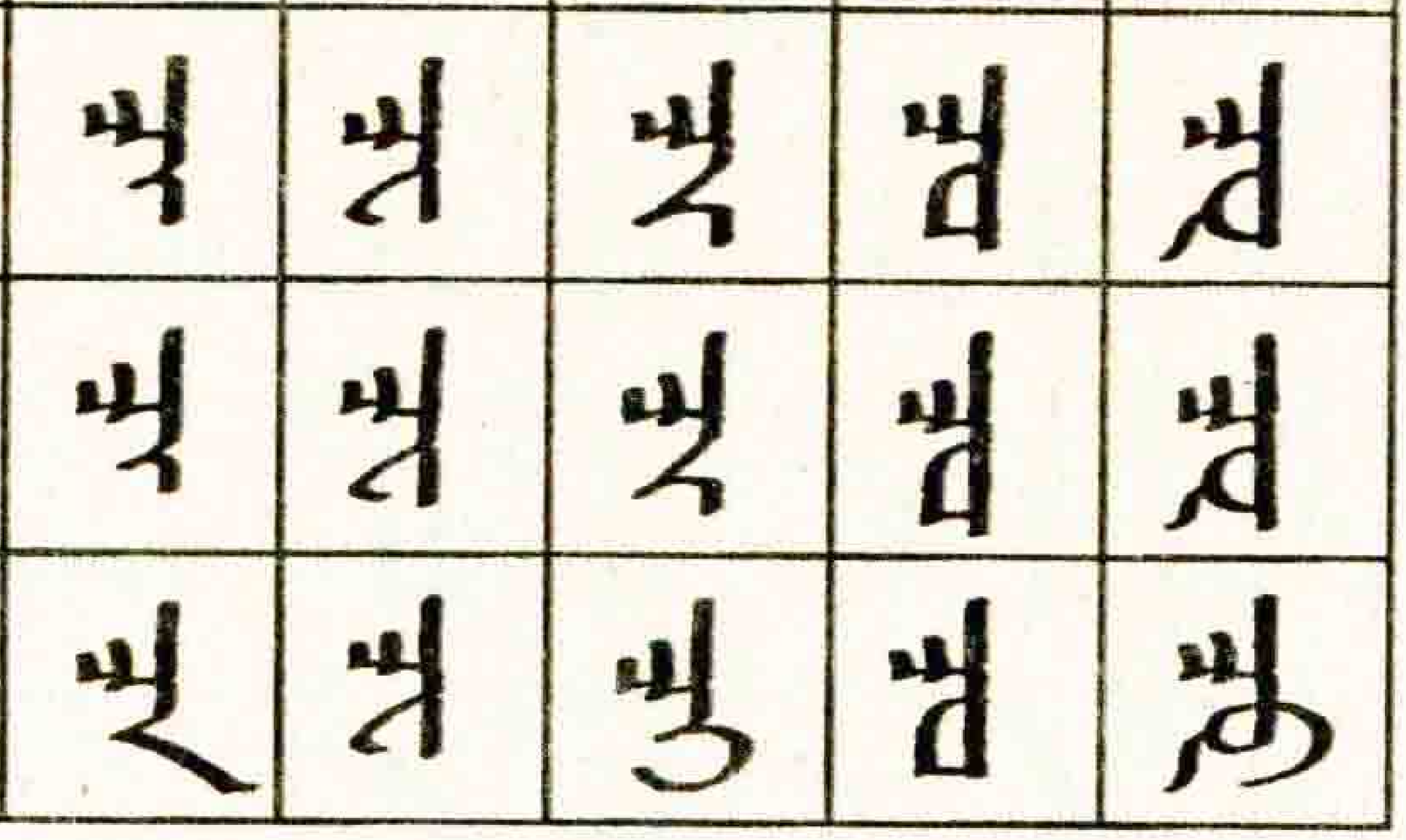				
				дунды					
				эцесте					

ха	хэ	хи					умшилһын	лха						
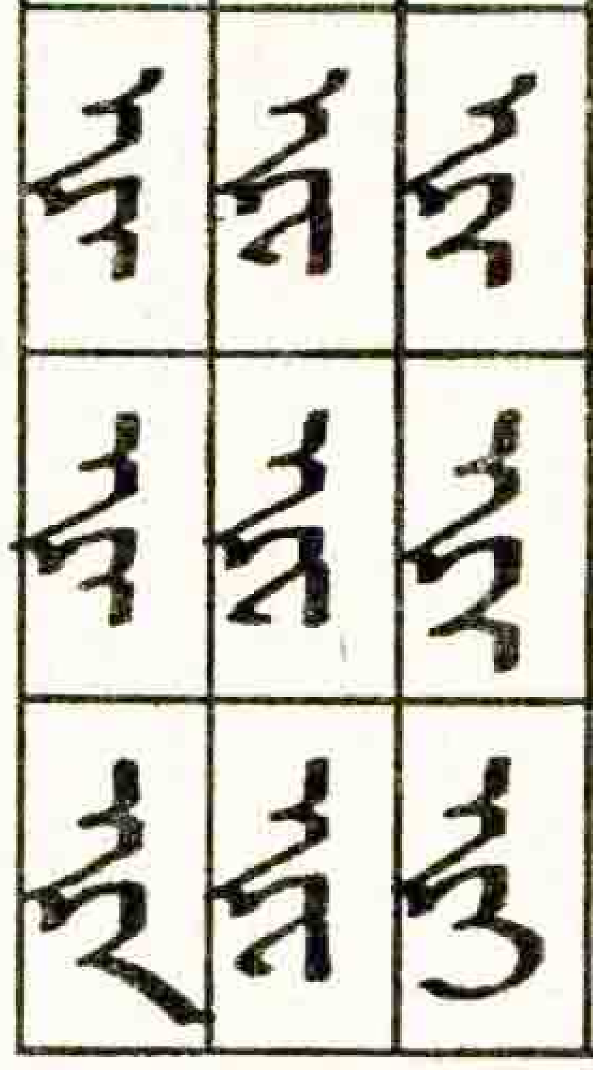							экелцеде							
							дунды							
							эцесте							

Дэвескер үзег

аа	ан	аң	аг	ад	аб	ам	ай	ар	ау	ал	ас	аш	умшилһын
													дунды
													эцесте

Удан эгшиг болын дифтонг

ᠭᠠᠷ ᠪᠢᠴᠢᠭᠡᠨ ᠦ ᠬᠡᠪ

ᠬᠠ	ᠭᠠ	ᠭ᠋ᠠ	ᠺᠠ	ᠹᠠ	ᠫᠠ	ᠪᠠ
ᠬᠡ	ᠭᠡ	ᠭ᠋ᠡ	ᠺᠡ	ᠹᠡ	ᠫᠡ	ᠪᠡ
ᠬᠢ	ᠭᠢ	ᠭ᠋ᠢ	ᠺᠢ	ᠹᠢ	ᠫᠢ	ᠪᠢ
ᠬᠣ	ᠭᠣ	ᠭ᠋ᠣ	ᠺᠣ	ᠹᠣ	ᠫᠣ	ᠪᠣ
ᠬᠤ	ᠭᠤ	ᠭ᠋ᠤ	ᠺᠤ	ᠹᠤ	ᠫᠤ	ᠪᠤ
ᠬᠥ	ᠭᠥ	ᠭ᠋ᠥ	ᠺᠥ	ᠹᠥ	ᠫᠥ	ᠪᠥ
ᠬᠦ	ᠭᠦ	ᠭ᠋ᠦ	ᠺᠦ	ᠹᠦ	ᠫᠦ	ᠪᠦ

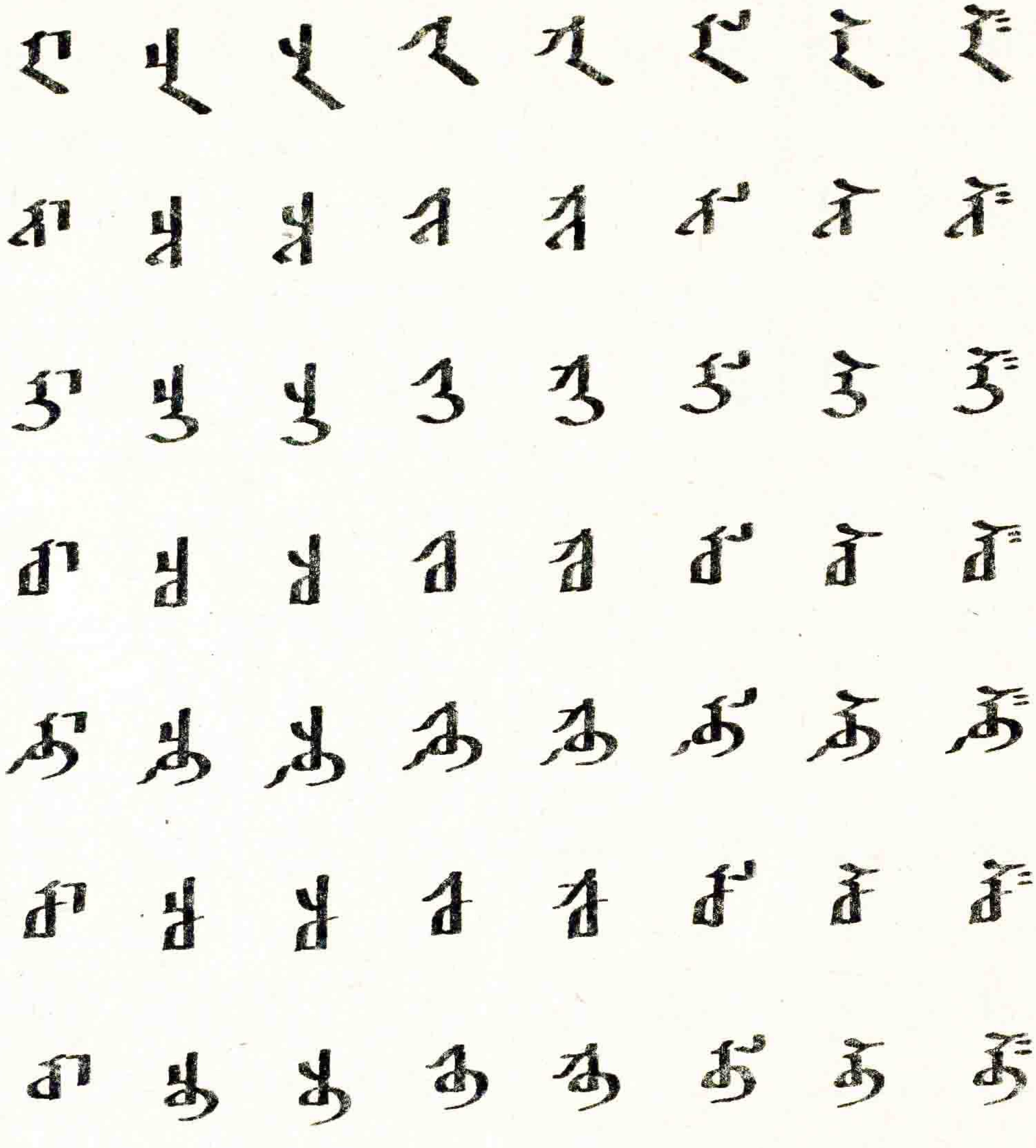

ТӨВЕД ҮЗГИИГИ ҺАЛИГЛЫДЫГ ЙОСЫН

ཀ་ ка	ཁ་ кха	ག་ га	ང་ нга
ཅ་ ча	ཆ་ тча	ཇ་ джа	ཉ་ нья
ཏ་ та	ཐ་ тха	ད་ да	ན་ на
པ་ па	ཕ་ пха	བ་ ба	མ་ ма
ཙ་ ца	ཚ་ тца	ཛ་ дза	ཝ་ ва
ཞ་ жа	ཟ་ за	འ་ а	ཡ་ я
ར་ ра	ལ་ ла	ཤ་ ша	ས་ са
ཧ་ ха	ཨ་ а		

ད	да	[illegible]
ཊ	та	[illegible]
ཌྷ	дха	[illegible]
ཎ	на	[illegible]
ཥ	ша	[illegible]
ཀྵ	ка	[illegible]
ཨཾ	ам	[illegible]
ཨཿ	ах	[illegible]

༄༅། ཨོཾ་མ་ཎི་པད་མེ་ཧཱུྃ།

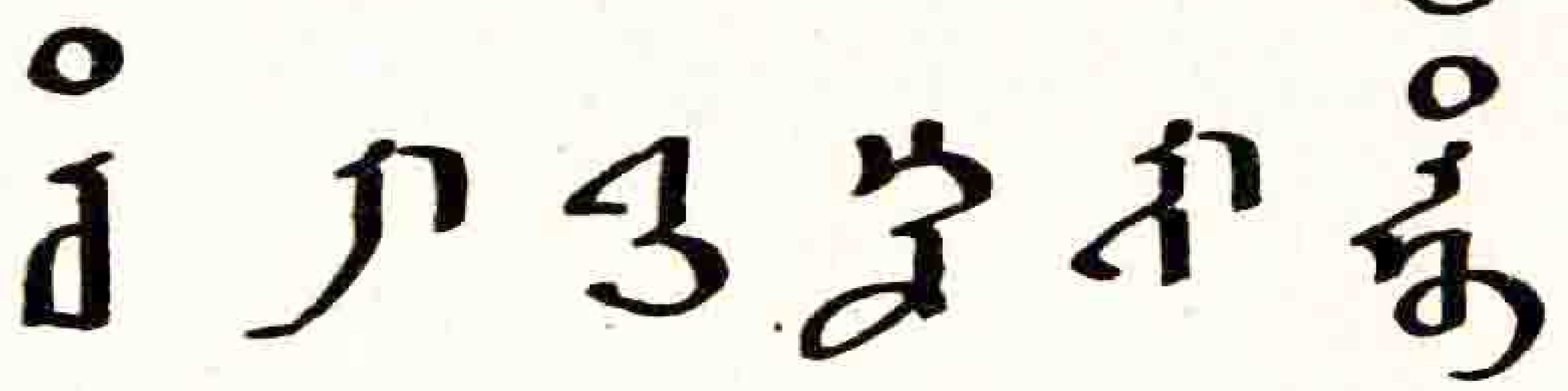

རབ་འབྱམས་པ་ ཆོས་རྗེ་ བསོད་ནམས་

མ་ཎི་བཀའ་འབུམ་ བློ་བཟང་ པཎ་ཌི་ཏ

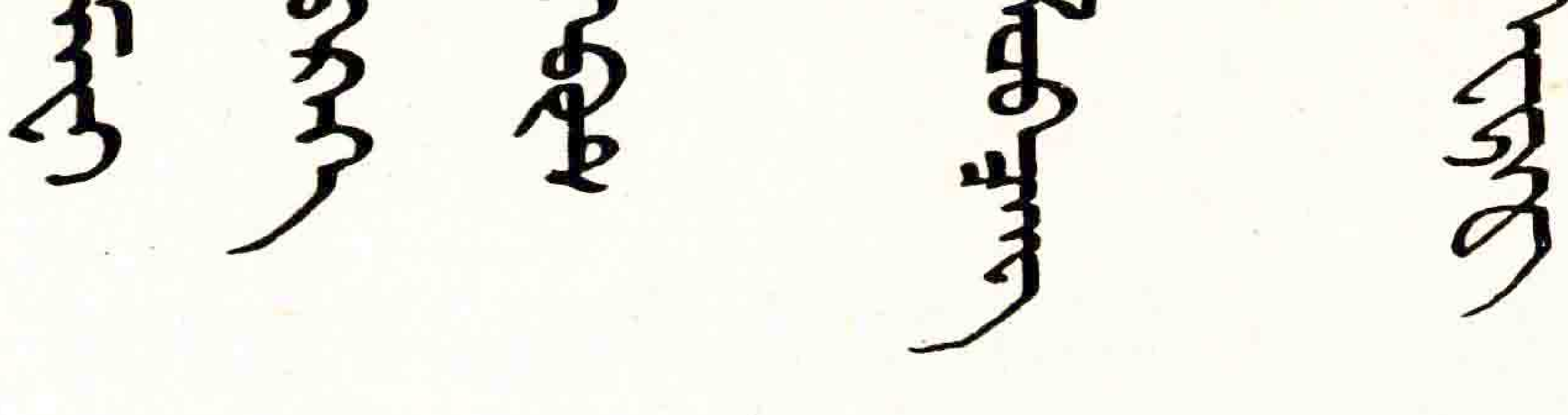

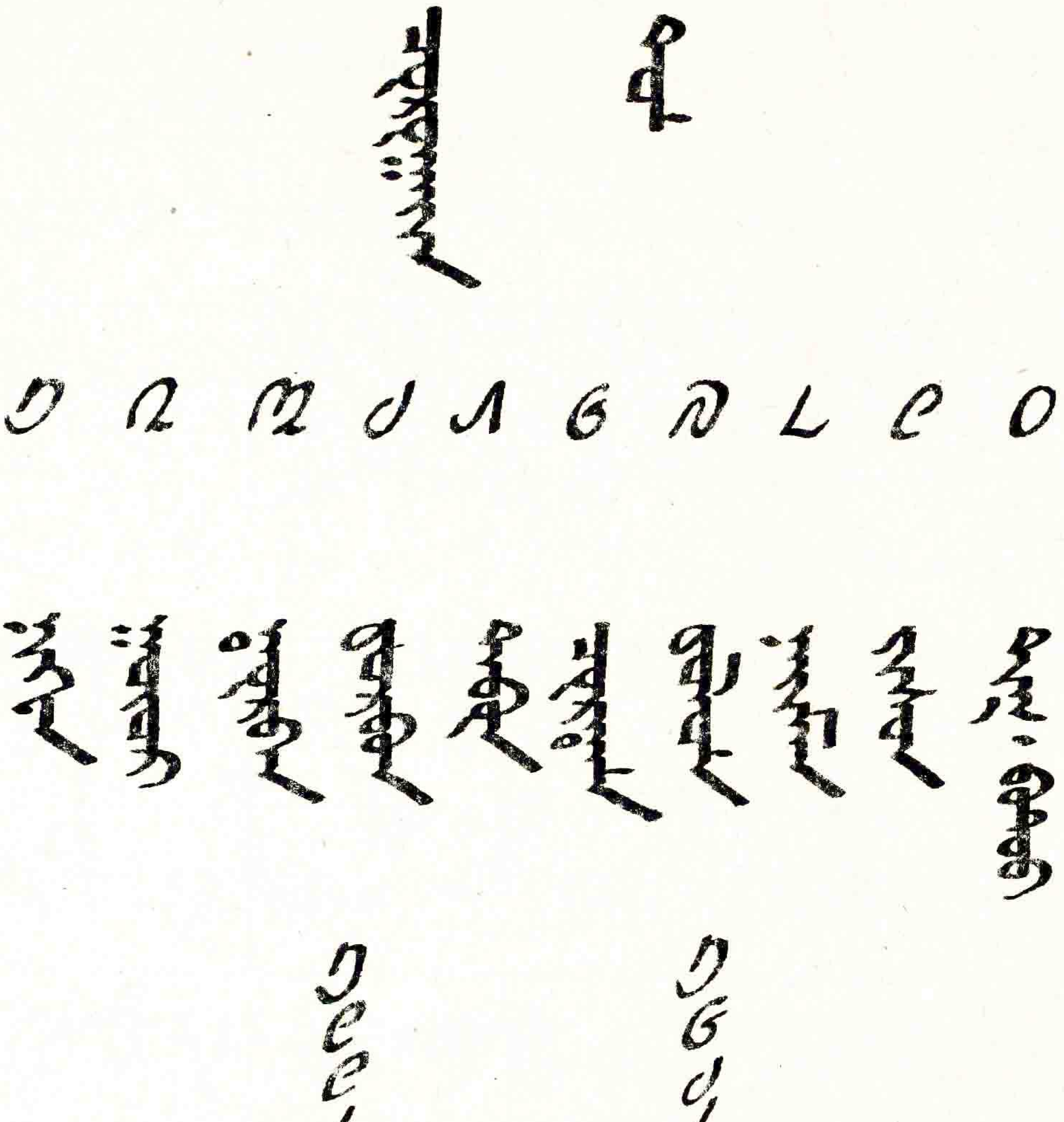

ҺАРЦЫГ

Рабҗамба Зая-Пандита Огтырһун Дала (1599—1662) 3
Тоды бичгиин тархысын бәәдлииги үзүлсен зурыг 4
Зая-Пандитан йовсын хаалһиини үзүлсен зурыг 4
Зая-Пандита 5
Тоды бичигиин үүдиигн сэкий 7
    Тоды бичиг болын түүни махбуд 8
    Тоды бичигиин йилһехе тэмдег болын цэг-тэмдег 14
Эгшиг үзгүд 15
    Тоды бичигиин цаһан толһан дуун — эгшигиин дуун .. 16
    Эгшиг үзег болын түүни һурвын хүверел 19
Йиреңкә давтылһын 22
Дэвескер үзгүд 23
    Җөөлен дэвескер 24
    Эгшиг + җөөлен дэвескериин эцесте ордыг дүрсен 25
    Эгшиг + җөөлен дэвескериин дунды ордыг дүрсен 28
Хату дэвескер 29
    Эгшиг + хату дэвескериин эцесте ордыг дүрсен 30
    Эгшиг + хату дэвескериин дунды ордыг дүрсен 33
    Нэге үйтэ үгмүд 34
Гиигүлегчи үзгүд 35
    Тоды бичигиин цаһан толһан дуун —
    гиигүлегчиин дуун 36
    На төрлиин үйи 37
    Ха төрлиин үйи 41
    Һа төрлиин үйи 45
    Да төрлиин үйи 49
    Та төрлиин үйи 53
    Ƃа төрлиин үйи 57
    Ма төрлиин үйи 61

За төрлиин үйи 65
Ца төрлиин үйи 69
Йа төрлиин үйи 73
Ра төрлиин үйи 77
Ла төрлиин үйи 80
Са төрлиин үйи 84
Ша төрлиин үйи 88
Бурхыни шаҗин 90
Үлгүрмүд 92
Онисһы 94
Һалиг үзгүд 95
Тоды бичгиин цаһан толһан дуун — һальгиин дуун 96
Ва төрлиин үйи 97
Ка төрлиин үйи 98
Га төрлиин үйи 99
Па төрлиин үйи 100
Фа төрлиин үйи 101
Җа төрлиин үйи 102
Ча төрлиин үйи 103
Дза төрлиин үйи 103
Кха төрлиин үйи 104
Лха төрлиин үйи 104
Умшилһын 105
Цагиин хүвәре (ахыр кэлвер) 106
Орчилыңгиин дөрвен 107
Тоолдыг 109
Мана өөред улыс (Лхарамба Боован Бадма) 112
Тарани толһа 115
Арвын цаһан буйин 117
Арвын хары нүүл 118
Үненде үкел уга 120

Мэрген түшмел Ике-Эм 124
Бирмен болын хулхачи 126
Тоды бичигиин цаһан толһа 130
Цаһан толһан уг дүрсен 136
Төвед үзгииги һалиглыдыг йосын 138
Зурхан тоо 140

Учебное издание

Намждавиин Содмон

РАДУГА

Букварь для изучающих основы
старокалмыцкой письменности

Редактор *Т. А. Михалева*
Художественный редактор *С. Э. Котилов*
Технический редактор *Л. Е. Германшева*

ЛР № 010037
ИБ № 1604
Сдано в набор 09.04.98. Подписано в печать 02.11.99. Формат 70 х 90/16.
Гарнитура Школьная. Бумага офсетная № 2. Печать офсетная.
Уч.-изд. л. 9,51. Усл. печ. л. 10,53. Усл. кр.-отт. 42,91.
Тираж 3000 экз. Заказ 2721. "С" 007.

Калмыцкое книжное издательство,
358000, г. Элиста, ул. Ленина, 243,
Дом Печати.

АПП "Джангар" Республики Калмыкия,
358000, г. Элиста, ул. Ленина, 245.

Хальмыг дэгтер hapһачи